

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JOSEPH ROTH

HAYAT BİR BEKLEME SALONU

Almanca Aslından Çeviren
Bünyamin Kasap

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Editörlerin
yayınlanmaması
gereken dosyaları
vardır.. Aman!

© Dedalus Kitap - 2015

Yazar: Joseph Roth

Özgün Adı: Das Leben ist ein Wartesaal

Kitabın Adı: Hayat Bir Bekleme Salonu

T.C. Kültür Bakanlığı

Sertifika No: 23858

Isbn:978-605-9203-02-9

Dedalus Kitap: yüz üç

Deneme: on bir

Basım Tarihi mart iki bin on altı

Yayın Danışmanı: Selahattin Özpallabıyıklar

Yayına Hazırlayan: Nilay Ormanlı

Düzeltili: Fethi Karabali

Sayfa Düzeni: Altamira Adworks

Kapak Tasarımı: Seyhan Günay

Baskı-Cilt:

GD Ofset Matbaacılık ve Ticaret Sanayi A.Ş.

Sertifika No: 32211

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk. Defne Han No: 27/20

Sultanahmet-İstanbul • www.dedaluskitap.com

Tel: +90 212 513 03 43 • Faks: +90 212 513 03 44

Joseph Roth

Hayat Bir Bekleme Salonu

Joseph Roth

Zamanın Avusturya-Macaristan topraklarında 1894 yılında Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Hayatı boyunca Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde yaşadı, esas geçim kaynağı gazetecilik oldu. Stefan Zweig'la tanışması hayatının önemli dönüm noktalarından biriydi. Kendini sürgünde bir otel vatandaşı olarak gördü. 1939 yılında özgür ama derbeder bir Yahudi olarak öldü.

Bünyamin Kasap

1985 Trabzon doğumlu. Viyana Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Mukayeseli Edebiyat bölümlerinde eğitim gördü. Çeşitli edebiyat dergilerinde yazı ve tercüme çalışmalarına devam etmektedir. Yayınlanan çevirileri: Percy Bysshe Shelley'den Şiirin Bir Savunması, Hans Höllerden Thomas Bernhard biyografisi, Hans-Christian Kirsch'ten Ezra Pound biyografisi. Brendan Nagle'den çevirdiği Antik Dünya Tarihi ise yayına hazırlanmaktadır. Bir televizyon kanalında yapımcı/gazeteci olarak görev yapmaktadır.

İçindekiler

(Önsöz) • 7

I Bekleme Salonundaymışım Gibi Oturuyorum Burada • 11

Trenden Dünyaya • 11

II Dışarıdadır Benim Evim • 23

Gitmek ve Yolda Olmaya Dair: Seyahat Portreleri • 23

III Tutkum yok hiçbir şeye • 39

Ne düşünmek gerek? • 39

IV Bizler Sudaki Damlalarınız • 61

Dünya Tarihinin Hâlleri: Siyaset • 61

V Habsburg'un Soğuk Güneşi Altında • 75

Monarşi Çöküyor • 75

VI Acıların Dört Nala Koştuğu Yer • 87

Almanya kendini kaybediyor • 87

VII Ağlama Duvarının Ta Kendisiyim • 103

Kendini Nasıl Kurtarmalı? • 103

VIII Gökyüzünde Soğuk Yıldızlar • 111

Sonsuzluğu Atılmış Çapa • 111

IX Yolsuz Yolcu • 121

...devam ediyor... • 121

X Yazarın Kronolojisi • 129

Bir Otel Vatandaşı • 129

(Önsöz)

Yine 252 numaralı vagona düştüm. Altmış numaralı, altı yataklı kompartımanın, girişe göre sağ tarafta kalan üç katlı ranzasının en üst katı, yani 66 numaralı yatak, yol boyunca bana ait olacak. Kompartımana, hareket saatinden hayli erken girdiğim halde altı kişiden biri, daha doğrusu bu durumda ilki olan yetmişinin üzerinde oldukça bakımlı bir kadını tedirgin bir halde kompartımanda oturuyor buldum. Selamlaştık. İkinci ve üçüncü kattaki yataklar henüz hazırlanmadığı için en alt kattaki yataklarda karşılıklı oturduk. Toplamda ondört saat sürecektir yolculuk boyunca, birbirine altı-üstlü-sağlı-sollu yarım metreden kısa mesafesi olan yataklarda yatılacağı için tanışma mecburiyeti vardı; hep böyle olurdu. Konuşma sırasında Alman ve ressam olduğunu öğrendiğim kadın, bir öğrencisinin cenazesi için Viyana'ya gittiğini söyledi. Öğrencisinin yetmiş sekiz yaşında olduğunu öğrendiğimde şaşırmadım diyemem. *“Askeriyeden dört yıl önce ayrılıp kendini resme adamaya karar vermişti. O yaşına kadar bir çöp adam bile çizmemiş olmasına rağmen üç yıl içinde müthiş bir gelişme kaydetti.”* Kendi mesleği üzerine biraz daha konuştuktan sonra *“Ben de öleceğimi artık daha derin biçimde hissediyorum. Kaçış olmadığını biliyoruz. Ama birden bire toprak altına girip türlü*

böceklerle o karanlıkta yüzleşecek olmak, her ölüm haberi aldığımda beni daha da tedirgin ediyor.” dedi. Kompartımana girdiğimde fark ettiğim tedirginliğin sebebi anlaşılmış oldu. Söylediklerini ne derece hissediyor olduğu, kullandığı kelimelerden ziyade sesinin titrekliliği ve gözlerinden anlaşıyordu.

Makinist, trenin hareket saatine çok kısa bir süre kala yaptığı selamlama konuşmasının sonunda saat ondan itibaren ‘*kat’i bir sükunet*’ rica etti. Bu katı kural, camın dibinde üç su şişesinin zor sığıldığı masacığın üzerindeki broşürlerin en arka sayfasında da kalın harflerle yazılıydı. Tren tam hareket edecekken içinde saksafon olduğu anlaşılan çantasıyla ve iki bavuluyla bir adam girdi. İngilizce selam verdi, bavullarını yerleştirdi ve yanına oturdu. Kompartımanında henüz üç kişiye kadar Almanca aksanından Slav ülkelerinden olduğu anlaşılan kontrolör, yolda üç kişinin daha geleceğini söyledi. “*Kompartımanınız maalesef tamamen dolu.*” ‘*Maalesef*’ derken, en az ölümden tedirgin olduğunu söyleyen ressam kadın kadar samimiydi.

Kompartımanın üçüncü kişisi şimdi hatırlamadığım bir isimle kendini tanıttı. “*Müzisyenim, İranlıyım; birkaç konser için gelmiştim. Almanya üzerinden Tahran’a gideceğim.*” Kısa bir mesafe gittikten sonra gelen Hütteldorf durağında kırık Almancasıyla bizi selamlayan, yine yetmişinin üzerinde bir kadın bindi. Rus olduğunu söyleyince İranlı müzisyen Rusça konuşmaya başladı. Konuşmasının arasında bana dönüp “*Annem Rus.*” deyip göz kırptı. Sanıyorum, Rusça biliyor olma ihtimalinin dahî aklımdan geçmediğini fark etmişti. Ara sıra müzisyen bana dönüp konuşmaya başlayınca Alman kadın, Rus kadına Almanca öğretmek istercesine ağır ağır, mümkün olan en basit kelimelerle bir şeyler anlatıyordu. Linz’den orta yaşlarda beşinci kişi bindiğinde saat 21:47ydi. 22 olduğunda, yeni binen beşinci kişi çok kararlı bir

ses tonu ve ağır Yukarı Avusturya aksanıyla “Artık yatmamız gerek. Gece treninde kural böyledir. Çok uzun bir gün bekliyor beni. Yatmamız gerek.” Aklıma, Thomas Bernhard’ın *Dünya Düzelticisi* geldi. Adamın dediklerini İranlı müzisyen ve Rus kadın anlamadı. Alman kadın, sessizce adam aksanını taklit ederek “Österreicher!” dedi. “Ah bu Avusturyalılar yok mu!” demek istiyordu. Yataklar hazırlandı, ışıklar söndürüldü, kapı ve penceredeki perdeler indirildi ve kompartımana zifiri bir karanlık hakim oldu. O an itibariyle altıncı kişinin kim olduğunu ve neden gelmediğini merak etmeye başladım.

Joseph Roth’un tüm eserlerinden kısa -bazen de kısacık- alıntılardan oluşan bu kitabı okuma zahmetine giren kişi, kendisini, beşinci kişinin trene binmesiyle ne olduğunu tam anlamayan İranlı müzisyen ve Rus kadın gibi hissedebilir. Ya da benim gibi, altıncı kişinin kim olduğunu düşünmeye başlayabilir.

Tercümenin başından sonuna kadar emeği olan eşim Ayşe Serra Dilek’e minnettanm. Dostlarım Hasan Şen ve Yahya Kurtkaya’nın nazarları her harfe değmiş olmasaydı, bu işler olmazdı. Dedalus’tan Sedat Demir ve Nilay Ormanlı’ya müteşekkirim. Roth’un toplu eserlerini basan Kiepenheuer&Witsch yaynevinden Reinhold Joppich’e metinlere ulaşmamda sağladığı yardımlarından ötürü saygılarımı sunuyorum.

Bünyamin Kasap

Aralık 2014, Süchteln

Bekleme Salonundaymışım Gibi Oturuyorum Burada

Trenden Dünyaya

*Kocaman bir istasyonun bekleme salonundaymışım gibi
burada oturmuş treni bekliyorum.*

(2, 308)

Heimweh nach Prag

İstasyondaysan dünyanın hiçbir yeri artık uzak değildir. (IV, 191)
Hotel Savoy (Roman, 1924)

Başkalarının bir şeyler öğrenmeye gittiği zor zamanlarda ben kendimi
demir yollarna vurmuştum. (B, 165)

Briefe

Seyahatleyken insanın anlatacak bir şeyi olur mu, bilmiyorum.
Yıllarca evde oturup hâlimden memnun olabilirdim. İstasyonlar
olmasaydı şayet. Geceyi yarıp geçen gürültünün, lokomotifin sesi
olduğunu sanırsın. Özlemin de sesidir o. Birbirinden güzel kadınlar
giriyor kompartümanlarına... (1, 651)

Flug nach Dortmund

O anda uzun ve tehlikeli bir yola çıkmayı kafasına koymuştu. Sebepsiz bir sanrı, işine eşlik ediyor, hevesine altın bir taç giydiriyor; sözleri yankılanıyor ve ilk keskin izlerini çehresine çiziyor. Sessiz sakın görünüyor. Parlak bakışları çok uzaklardan geliyor ve yine uzak bir hedefi gösteriyor. (4, 816)

Der stumme Prophet (Roman, 1929)

Yağmur yağıyordu, hava ılık. İstasyon şefi Fallmerayer, hiç bu kadar erken gelen bir ilkbahar yaşamamıştı. Güneye giden, Meran'a, Trieste'ye, İtalya'ya giden ekspres trenler onun o küçücük istasyonunda hiç durmuyordu. Fallmerayer'in günde iki kez parlak kırmızı şapkasıyla peronda selamladığı ekspres trenler, zincirlerini koparmış gibi geçiyor; istasyon şefine sıradan bir istasyon bekçisi muamelesi yapıyordu. Kocaman pencerelerde yolcuların yüzleri grili beyazlı bir bulamaç oluyordu. İstasyon şefi Fallmerayer'in güneye giden bir yolcunun yüzünü görebildiği çok nadirdi. 'Güney', istasyon şefi için coğrafi bir bölge olmaktan daha fazlasıydı. 'Güney' onun için denizdi; güneşten bir deniz, özgürlük ve mutluluk. (5, 457)

Stationschef Fallmerayer (Novelle, 1933)

Acısı olan kişinin, mekânını değiştirmesi iyidir. (ya da "Tebdil-i mekânda ferahlık vardır.") (3, 21)

Madame Annette, Hotelwelt, 1929

Bekleme salonu, sürekli değişen muhtevasıyla bir sürahi gibiydi bir zamanlar. Yolcu akarmıyla dolar, sonra yolcuları peronlara dökerdi.

Taş kömür ve deri bavul kokardı, macera kokardı. Dünya kokardı. Bugün evsizler için bir iltica kampı. Artık daha çok sokak kokuyor; dünyanın uvertürü değil artık, artık şehre dair bir *intermezzo*.

Bekleme salonu, gece yarıları, mesleği vatansızlık olan insanlarla dolar: izmarit toplayıcılar ve sokak kadınları ve benzerleri...

Kolunda beyaz bir bant olan istasyon polisi bazen gelir ve bu pek kıymetli bay ve bayanların '*gerçekten seyahat edip etmediklerini*' sorar. Kimse gerçekten seyahat etmez ki.

Bir sonraki durağa kadar biletini işletir; aslında sırf bekleme salonunda bekleyebilmek için. (1, 405)

Wartesaal IV. Klasse

Peronlardaki metalden yapılmış otomatlarda bazı yazarların kısal-tılmış baskıları yığılı; bozuk para atınca eline geliyor, çikolata ya da naneli sakız gibi. Etkilenip de makinedeki incecik baskıların önünde hiç vakit geçirmedim; ölümsüzlüğün küf gibi üzerlerine çöktüğü yazarlara dair derin bir saygı da uyanmadı bende. Devletin bastığı Stollwerck Klasikleri bunlar. Popülerliğin daha üst bir seviyesi yok. Yazarın okunulmazlığının garantisi, nane sakızıyla aynı raddeye indirilerek sağlanmış. Aslında acı nanenin, seyahat edilen gecelerin ertesindeki gri sabahlarda çiğnenen sakızda bırakmış olduğu yavan tadı, bazı meşhur kitaplarda da bulmak mümkün. Şüphesiz '*seyahat erzağı*' ve '*seyahat okumaları*' arasında derin bir ilişki var. Her ikisine de istasyonlarımızda eş derecede ihtiyaç duyuluyor. Öyle görünüyor ki insanlığın anayasasında, seyahat '*meşgalesi*'nin mümkün merteye evdeymiş gibi olması gerekiyor. Can sıkıntısından yenir, can sıkıntısından okunur. Bundan kâr eden de yemekli vagon ve

edebiyat olur. Kitabın bir eğlence unsuru hâline geldiğini görmek demiryollarındaki kadar aşıkâr olmamıştır hiçbir zaman. Üç katlı kompartümanların bile kapısına asılmış olan kitaplar, dergiler ve gazeteler bisküvi paketleri gibi görünür. Seyahatimde bana eşlik eden yolcunun kitabın sayfalarını çevirmesini, tatlı-tuzlu şeyleri, mideye yapacak herhangi bir şey bırakmayacak kadar çok fazla çiğniyor olmasına benzettim. Kitap sayfalarının hıştırtısı ise çok belirgin bir sesi anımsatıyordu, krakerlerin hijyenik paketleri. Acıtan bir gerçeğe apaçık bir şekilde karşılaşıyoruz; yalnızca ‘yapacak şeyimiz olmadığı’ okuyoruz. Kitap uzun bir seyahatin ‘sakinleştiricisi’. Dikkati ‘dağıtıyor’, kafayı ‘boşaltıyor’, ‘unuttunuyor’ Diş doktoruna gittiğimizde bekleme salonundayken yapılan okumalara yüklenen tüm görevleri üstleniyor. Gerçek şu: Üstleniyor. Utanmadan tüm bu görevleri üstleniyor. (3, 347)

Reiselektüre

Bu şehre yabancıyım. Bu yüzden kendimi evimde gibi hissediyorum. Kısacık ve duygu dolu tek bir bakışma: Evin hizmetlisi bavulumu aşağı indirdikten sonra peronda bekliyor; bir elinde şapkası, diğer eli belinin arkasında, heyecandan gerildikçe geriliyor. Meselenin bahşişe gelmesi oldukça karmaşık. Hızlıca alıyor, acemice. Kısa bir tokalaşma, kaçamak, hata etmiş gibi. İki adım geri gidiyor, yaşlı adamın çehresi hâlâ bana dönük. Şapkasını takıyor. Pahalı bir otelin adının baş harfleri yeniden beliriyor alnında.

Yelkenleri topluyorum ve trene biniyorum... (3, 30)

Abschied vom Hotel, Hotelwelt, 1929

Geleneksel bir hissiyatı Friedrich’e musallat olan. Depresif düşlere olan korkusu ona yanlış bir güç veriyordu; genç insanlara karşı

erkeklikle özdeşleştirdiği gereksiz bir gurur. Bu zamanların önemini oldukça abartıyordu. Zaten çok okumuştı. Yüzlerce veda tablosunu bir kere daha yaşamıştı. Ama tren hareket etmeye başlayınca ayrıldığı şehri unuttu ve artık istikametinde olduğu dünyayı düşünüyordu. (4, 789)

Der stumme Prophet (Roman, 1929)

İkinci basamak yeni kıylara davet ediyordu, ayakları hemen üçüncü ve son basamağı selamladı. Bir kapı açıldı, kendi yurdundaki kapılar gibi değildi, içe doğru açılan bir kapıydı: Camdan bir duvar ve kahverengi bir ağaç açıldı, susam kapıları gibi. Pencereleler sağda ve solda sıralı, dışarı bakan bir sürü kişi var; rayların kocaman dikdörtgen gözleri olan pencereleler ve kenarlarında küçük deri kaplı kemerlelerle bağlanmış perdeler. Perdeler birbirine vurdu, tren gürültüsü tekerlelerini sınıdı, art arda dizilmiş her bir vagonla birlikte. Henüz gitmiyor aslında ama bir kumldama var. Ön tarafta, lokomotiften buhar yükseldi. O an pencerenin önünde kondüktör, yeşilli beyazlı bir ipe boynunda asılı olan küçük kapkara metalden serçesini -dudüğünü- ağzına yerleştirdi. Ardından lokomotif uzun ve acı bir tonda dudüğünü öttürdü. (Uzunca, çünkü acı hâlâ meydana daydı ve belirgindi, mutluluk sıradandı.) Son olarak, posta vagonuna binen makinist, parlak altın rengi kornasına bastı, derin bir ses çıktı: Postacının şarkısı hâlâ burada yaşıyor. (3, 464)

Eisenbahn, 1932

Üçüncü sınıfın darlığından nefret ediyorum; çıplak, kaygan, ahşap koltuklar, ortadaki dar koridor; yolcular hiçbir zaman keyifle seyahat etmiyor, yalnızca mecbur oldukları için seyahatteler; hele paketlelerini açtıkları o yemekler... Buranın aksine serin bir deriden ya da

sıcak yünden yapılmış daha pahalı sınıfın koltuklarını seviyorum. Yabancılar gibi tatildeymiş ya da yaz havasındaymış gibi parıldayan o yeşil bileter; kendilerine has güzellikleri olan o elegant, alımlı hanımefendiler, hanımefendilerin yaşadıkları, pudralı yüzleri, arzulu ve ruj tadındaki dudakları, deri, cam ve metalden yapılmış tuvalet gereçleri, saç kokan tarakları, bembeyaz bir merhaba diyen küçük mendilleri. Hissedilen seyahat keyfi, aslında çok açık olan her şeyi benden gizliyor. Etkileyici herhangi bir kadın beni mutlu edebilir. Bir kompartımanda çok fazla ortak şeyimiz var; aynı istikametteyiz, aynı beklentilere sahibiz, yabancı yabancı sus pus oturuyoruz ve mecburen de olsa birbirimize bağlıyız. (3, 1014)

Der Hauslehrern, *Ohne Datum*

O zamanlar, demir yolları ve etrafında bulunan ıvır zıvır tüm nesneler gizem dolu bir güçle donanmış olurdu; tatmin edilemeyecek bir fantezinin doyurulamayacak beslenme seansını hatırlatırdı. Evet, yalnızca, kısmen metalden oluştukları için demir yollarına aitmiş gibi görülebilecektir ama aslında hiçbir şekilde demir yollarına ait olmayan bazı eşyalar, bahsi geçen kurumun edebiyatla ilişkisine farklı bir yaklaşım getirmektedir: Taşkömürün saldırdığı sarılı-grili muazzam bir sis bulutu içinde görünürler ve lokomotifin rahatsız edici derecede gürültülü, bazen kısa bazen uzun düdüğü sesiyle esrarengiz bir hâl alırlar. Kondüktörün taşıdığı damga ayrı bir öneme sahiptir. Her vuruştan sonra ele alınan, vahşi ve turnak bile çekebilecek o çirkin alet, büyüklüğüyle ve ağırlığıyla, dünyanın tüm aletlerine düşen en çetin görevi yerine getiren, metal yapıları kız kardeşiyle belli benzerliklere sahip: Yolcuların, seyahat etme yetkisi olduklarını onaylamak. O zamanlar, bileti bir kere işletmek kafi değildi. Uzak maviliklere o muazzam güçle açılan o kocaman sırlı kapılar, damga aletinin bilet üzerinde yaptığı küçük, parlak,

geçirgen dairelerle açılmış oluyordu. Bu küçücük dairelerden insanlar dünyaya bakabilirdi ya da tam tersi: Tüm bu mavi ve yeşil dünya, biletin üzerindeki deliklerden yolcuya bakabilirdi. Bilet üzerinde açılacak yeni delikler, yolun uzunluğuyla garanti altına alınmış oluyordu. (3, 462)

Eisenbahn, 1932

Bir insanın seyahatten almak istediği keyif, seyahatin sebep olduğu sıkıntıdan her zaman daha azdır. Hamal çağırmak yerine, ayakkabılarını çıkarıp çıkarmamam gerektiği konusunda kapısında durup bir süre beklediğim, manastır gibi görünen kocaman bir istasyondan daha sinir bozucu bir şey yoktur. Paralel dizilmiş kasaların önündeki mermer alandan daha sinir bozucusu yok. Önümde bir sırt çantası hareket ediyor. Sert bir kalas sırtına dokunup duruyor. Tüm dünyayla ilişkisi kesilmiş olan biletçiye, gideceğim istikameti söylemek için oldukça eğilmem gerek. Gürültünün girdiği ve para aldığı küçücük dikdörtgen bir pencereden başka bir yer yok. Oldu olacak, bari elleriyle iletişimin kursun. (2, 574)

'Romantik' des Reisendes, 1926

Feci şekilde yüksek bir ön basamak dizlerime değiyor. Neden hemen merdiven başlamıyor ki? Vagona girmek için sanki bir evin çatı katına çıkar gibi çaba sarf ediyoruz. Kompartümanlar, iki yanında kükürt zımpara bulunan kibrit kutularını andırıyor...

Tekerlerin malum musikisi, beyincik ve şakaklarımızı vurulan çekici darbeleri sanki. Bacak bacak üstüne atıyorum ya, birazdan yanımdakinin pantolonunu silmek zorunda kalacağım. Sürekli birbirimize tanık oluyoruz: elma ya da portakal soyarken, sucuk

yerken. Bazen de güneyin meyvelerinden yapılmış meyve sulanını birbirimizin gözüne fııkartıyoruz. (2, 575)

'Romantik' des Reisendes, 1926

Kondüktör sürekli değişıyor, nisan havası gibi. Biletlerin üzerine çizik atıyorlar. Basit çizikler. Sırf bu yüzden uyandırıyorlar beni. Böylesi estetik yoksunu bir çizici ben de atabilirim. Ama sonra kondüktör şefi, atılan bu çizikleri kontrol ediyor. Baş üstünde duran, düşse insanı öldürecek ağırlıkta bavullar tehdit saçıyor. Sınırdaki cam dolabın memurları geliyor, sigaramdan otlarıyor. Koridordaki cam dolabın ardında bir çekiç var, durmaksızın kazayı hatırlatıyor.

Hedefe varıldığında insan bavulun üstüne tünür. Bavullar için el arabası bulmak istersen bir saat beklemek zorundasın. Tüm istasyonlar o kadar geniş ve yüksek inşa edilmiş ki tam müstiflik. Gel gör ki bu devasa yapıdan çıkmak için küçücük kapılardan geçmek gerek. Tüm biletlerin de teslim edilmesi gerekiyor. Demiryolları bu kadar eski bilet dağıyla ne yapar ki?

Hiç bir insanın hâli, seyahatte olan kadar kötü değildir. Ortaçağı andıran ve gereksiz bir zahmet veren bu yolculuğun birçok insana çok romantik geldiğini unutmamak gerek. Elbiselerimiz buruş buruş. Sıcak sucuklar ve soğuk buralar midemizi berbat etmiş. Kıpırmızı gözler, yağlı ve kirli eller. Her şeye rağmen mutluyuz! (2, 576)

'Romantik' des Reisendes, 1926

Yabancı parası değersiz değil ama geçersiz, pantolonumun cebinde kınışmış. Henüz terk etmiş olduğum ülkenin parası. Kaybedilen aşkların mektuplarını anımsatıyor: Değersiz değil ama geçersiz. Bunları bir zarfa koyup bağlayacağım ve çekmeceye koyacağım. Cebimde başka ne var? - Yabancı dilde bir gazete! Bu tür kelimeleri

kullanmayalı ne kadar oldu acaba? On yıl ya da daha fazla. Yurdun gazeteleri istasyonda beni çağıyor. Yeni günler başladı, yeni haberler. Terk edilmiş ülke dünde kaldı. Artık bugüne ve yarına kürek çekiyoruz. Artık istasyon alanındayız ve herhangi bir tarafa giden trene binmek yasak. Bir tren gürültülü bir şekilde bana doğru duruyor. Geldiğim yerden gelen bir tren. Belki de aktarma yapılabilir. - Hayır! Yapılamaz! Kaderimde mesken tutmuş gibi trenimde oturuyorum. Hareket hâlindeyken atlamak yasak! Camdan sarmak da yasak, çünkü hayatı tehlikesi var. Burada gönüllü olarak oturduğumu unutuyorum - belki de burada hiç de gönüllü oturmuyorum. Trenin tuttuğu istikamet çok acımasız; hızı daha da acımasız. (2, 773)

Wie es an der Grenze gewesen wäre, Briefe aus Deutschland von Cuneus

Yabancı diyarlar ilkin, gümrük memurlarının geçiş nizamını sağladıkları sınırın ardında belirleme başlar ve özlem yüklenen uzak diyarlar, başkanı, polisi, nüfusu ve vergi daireleri olan bir devletten başka bir şey değil. Özlemin çılgına eş değer bir ses anyor olsak şüphesiz lokomotifin düdüğü bunu tam olarak karşılayacak şey olur. Dünyadaki tüm istasyonlarda aynı taş kömür kokusu vardır ve herhangi bir umut vadetmezler. Pek de yolcu gibi görünmeyen, horlayan insanlarla tıka basa dolu ekspres trenler pis kokar, yabancı bir gizemin kokusunu taşımazlar; bilakis lekeli poşetler ve koltuklar yağlı ekmek kokar; dikdörtgen bir kutuya balık istifi yapılmış insanların merhametindeki tüm zayıflıklar, bakan kişiyi ürkütüp geldiği yöne kaçırır. (1, 649)

Reise

Doğuya giden yolcu vagonuna binmeden evvel, Trieste'den Paris istikametine giden kahverengi yataklı zarif vagona masum bir bakış attı. (4, 780)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Çok iyi hatırlıyorum, Sipolje'deki diğer istasyonlar gibi bu da küçüktü. Eski Avusturya-Macaristan Monarşisinin tüm istasyonları birbirine benzer, küçük beldelerdeki küçük istasyonlar. Sarı ve minik, kedi gibi miskin, kışın karla kaplı, yazın güneşin altında, peronların üzerinde buzlu camdan bir çatı; istasyon sarı cephenin önünde duran iki kaplan tarafından korunur. Her yerde, Zlotogrod'da olduğu gibi Sipolje'de de kapıcılar hep aynıdır; kocaman göbekli, lacivert nizami üniformalı. Üç kere çalındığında trenin hareket ettiğini haber eden el çanının aslı olduğu deri ince kemerleri göğüsleri hizasındadır, Sipolje'de olduğu gibi Zlotogrod'da da istasyon şefinin bürosuna geçilen kemer üzerinde, dünyanın öteki ucundan sinyal alıp acı acı ve feci şekilde ötmeye başlayıp, böylesi küçük bir şeyden böylesi yüksek bir sesin çıkmasıyla insanı hayrete düşüren siyah renkli metal bir alet asılıdır; Sipolje'de olduğu gibi Zlotogrod'da da kapıcılar gelenleri olduğu gibi gidenleri de selamlar; Sipolje'de olduğu gibi Zlotogrod'da da 'ikinci sınıf yolcular da birinci sınıf yolcular da aynı bekleme salonundadır', her ikisi de içeceklerini, sağında solunda iki kocaman palmiye ağacının bulunduğu, iri göğüslü sarışın kadının işlettiği büfeden alır. Kapının önünde de tıpkı Sipolje'de olduğu gibi üç fayton bekler. (6, 249)

Der Kapuzinergruft (Roman 1938)

Monarşinin tüm istasyonlarının sonuncusuydu, yine küçük: Bu istasyonda da monarşinin içine kadar hiç kesilmeden uzayan iki demir yolu bulunuyor. Bu istasyonda da yurttan seslerin yankısı olan net ve cırtlak sinyaller var; hiç durmaksızın çalışan, uzaklardan, kayıp dünyadan kolay anlaşılmayan mesajlar taşıyan telgrafın dikiş makinesini andıran tıktıklar. Bu istasyonda da bir kapıcı var ve bu kapıcı da gürültülü sesi olan bir çan taşıyor; çanın sesi treninin kalkışına delalet, hadi binin! Günde bir kere, tam öğle vaktinde kapıcı çanını, batıya yani Krakau, Oderberg ya da Viyana'ya giden tren için sallar. (5, 260)

Radetzkymarsch (Roman 1933)

Her duruma karşı tam teşekküllü donanmış bir turist kadar güvenlik hissiyle dolaşabileceğimizi sanmıyorum. Hareket planları bir türlü tutmuyor; makinistler hep yanlış bilgi veriyor. Seyahat rehberleri, dünyanın değişkenliğinden bîhaber aptallar tarafından yazılmış. Sanki bir saniye içinde ufacık bir şey bile bin çehre değiştiriyor, tanınamaz hâle geliyor. İnsanlar günümüzden, geçmişten bahseder gibi emin bir şekilde bahsediyor. Günümüzde yaşayan yabancı milletlerden, taş devrinde ortadan kaybolmuş milletmişler gibi bahsediliyor.

Bir kelimenin bile yazıldıktan sonra anlamı zamanla kayboluyor. Bir nesne için kullandığımız herhangi bir tabir artık o nesneyi kapsamaz oluyor. Nesneler, onlara biçtiğimiz dar elbiselerinden taşıyor. Düşman topraklarda bulunduğumdan beri kendimi hiç de yabancı hissetmiyorum. 'Yabancı' topraklara hiç girmiyorum. [...] Sürekli 'yeniye' gidiyorum. Ve görüyorum ki tedirginliği içime çoktan düşmüş. (2, 452)

Ein Kino im Hafen, Im Mittäglichen Frankreich

Bildiğiniz üzere Berlin'in Schleissig istasyonundan hareket ettim. Paris'ten gelen hızlı tren, bugün, Avrupa'nın büyük şehirleri üzerinden direkt Moskova'ya gidiyor. Güzel beyaz levhalarda yalnızca bir çizgiyle birbirlerinden ayrılmış Hollanda ve Rusya gibi birbirine uzak iki dünya, sadece coğrafi bir istikamet belirtmekten ziyade doğuyla bir alakası yokmuş gibi zamansal bir istikamet belirtiyor, geleceğe giden bir istikamet. Böylesi bir levhayla vagona getirilen iyimser zararsızlıkla, vagona oturanların yüklenmek zorunda olduğu gereksiz sıkıntı arasında, cebinde vizesi olsa bile insanı saran düşünce ve düşüncenin icraata dökülmesi gibi bir fark var; Avrupa fikriyle Avrupa gerçekliği arasındaki gibi bir fark. (2, 936)

Abreise und Ankunft, Briefe aus Polen

Sonra bir akşam batıya giden bir trene atladım; gönüllü seyahat ettiğini sandı bir an. Hayatındaki her şey gibi ya da gürültülü ve bilinçli hareket eden diğerlerinin de hayatlarında sandığı gibi karanlığın ve yaptığı şeyin kendi içinden geldiğini sandı. Oysa hayat dolu hareketlerinde kaderin adımlarını atmış olduğunu unutuyordu. (4, 427)

Die Flucht ohne Ende (Roman 1927)

Dünya ardında batıyor, içinden bir trenin hızlıca geçtiği istasyon gibi. Memnunum. Belki de yeniden manzarayı seyredeceğim. Hayır, manzarayı seyretmeyeceğim. Evimin penceresinden dışarı bakacağım; karşısında yüksek büyük bir pencere, altında sıvası küçük parçalar halinde dökülmüş çıplak boş bir duvar. Altta görünen turuncu tuğlalar, darmadağın bir çehre gibi. (1, 237)

'Plakate'

Dışarıdadır Benim Evim

Gitmek ve Yolda Olmaya Dair: Seyahat Portreleri

Parmaklıklar ardında kendimi yeniden buldum.

Ellerim ceplerimde, özgürlüğü kazandım,

Şapkamda bir dolap markasının etiketi, elimde kırılmış bir şemsiye;

Kadınlar ve erkekler arasında,

dilenciler ve sokak müzisyenleri arasında dolanıyorum...

Dışarıdadır benim evim, evet.

Bu tatlı özgürlüğün bizzat benden geçmeyen bir tanımını bilmiyorum.

(2, 453)

Ein Kino im Hafen, Im Mittäglichen Frankreich

Kıtaların ve denizlerin, adaların, yarınadaların, gemilerin, Hristiyanların, Yahudilerin, Budistlerin, Muhammedîlerin ve hatta hizipçi Hristiyanların bile bu otelde bir temsilcisi var. Veznedar tüm dillerde çarpma, bölme, toplama ve çıkarma işlemleri yapabiliyor, her tür parayı bozabiliyor. Memleket sevgisinin darlığından azad olmuş, vatanperver saçmalıkları yok etmiş, millî gururlarını kısa da olsa tatile yollamış insanlar burada bir araya geliyor; aslında her zaman olması gerektiği üzere, bir aradalarmış gibi görünüyorlar en azından: Dünyanın çocukları. (3, 5)

Ankunft im Hotel, Hotelwelt, 1929

Dünya bazen bir karınca yuvası gibi öyle küçülüyor ki insan dünyaya olan saygısını yitiriyor; ve geçmişteki şeylerin gölgeleri öyle büyüyor ki insan bir türlü içine giremiyor; ama mütemadiyen bu gölgelerin kendisini takip ettiğini biliyor. Bazen ileri adım giderken bir şeyleri unuttuğunu sanırsın, sonra birden, bir ana caddede karşına çıkar unuttuğunu sandığın bu şey; geleceğe değil de geçmişe hareket edebiliyor olmayı umarsın ya da geride bırakılan şeylerin upuzun bacakları olsa da hızla önüne geçse ve geleceğe giden yolda sadece belirsiz köşe taşları bırakarak kaybolma diye umarsın. Evet, karşılaştığın köşe taşları hiç de yeni değildir, bilakis hep eskidir; dönemeçlerde seni geçer ve Posto'ya senden önce varır. Çehreleri hep aynı, değil mi? Tanıdığın kalabalıklar ve köşe taşları. (1, 230)

Das steinerne Berlin, 1930

Bir zamanlar vatan nasıl da insanın kalbini titreten hüzünlü bir tabirdi; küçük bir sokak, şiir gibi kıvrılır ve bir çeşme şarkılar söylerdi. Tüm bunlar, şiiri oluşturan parçalardı; özlemin sınırı ve hedefi, tutkunun temelleri ve dönüm noktası. (1, 790)

Der Mythos von der deutschen Seele, 1938

Babanın solgun ihtişamı ve annenin göz yaşartıcı baygınlığından daha kuvvetliydi huş ağacının gümüş sihri, çam ormanlarının karanlık gizemi, sonbaharda kızartılan patatesin tatlı kokusu, tarlakuşlarının coşkulu salınışları, rüzgânın tek tonlu şarkısı, nisan ayının mutlu ve masmavi bulut kümeleri, bir kış akşamı meyhane garsonlarının soluk destanları, sobada yanan odunların çıtırtıları, alevlerden yükselen sert ve yağlı koku, daha

aydınlanmamış odaya pencerenin önündeki karların yansıttığı ışık. İşte tüm bunlardır aslında vatan. (5, 608)

Taraban (Roman, 1934)

Biliyorsunuz, hiç vatanperver biri değilimdir ama yurttaşlarımı seviyorum. Koca bir vatan, anavatan, oldukça soyut bir şey. Ama hemşeri somut. Tüm buğday ve mısır tarlalarını, çam ormanlarını, bataklıklarını, Polen hanımları ve efendileri sevemem. Ama belli bir toprak parçasını, koruluğu, bataklığı ve insanı: à la *bonheur*! (Ne âlâ!) Görüyorum ve kavıyorum, güvenilirliğin nasıl istisnai bir kavram olduğunu. Ayrıca Çin’de, İran’da ya da Afrika’da doğmuş oldukları hâlde hemşeri belleğim insanlar da var. Bazılarına ilk görüşte içim ısınır. Hakiki hemşeri, cennetten düşen merhametin bir alametidir. Benim dünyamın dışında mı doğmuş: à la *bonheur*! İkinci durum bir şansken, birincisi kaderdir. (6, 243)

Der Kapuzinergruft (Roman 1938)

Belgesi olan kimse yok bizde sanıyorum. Mahkemeler, tutuklamaklar, avukatlar, vergi memurları gelir geçer ama kimsenin bu tür işleri meşrulaştırma ihtiyacı yok sanki. Şu veya bu şekilde ceza mı yenmiş; ne fark eder ki? Vergisini ödüyor mu ödemiyor mu, kim zarar görüyor, kime yardım ediliyor? Gerçek şu ki memurların bir şekilde geçinmesi gerekiyor. Rüşvetten geçiniyorlar. Ama kimsenin hapse girdiği yok. Bu yüzden kimse de vergi ödemiyor. Bu yüzden kimsenin evrakı yok.

Büyük suçlar işleniyor, küçükleri zaten görünmüyor.

Kundaklamalar görmezden geliniyor, yalnızca şahsî intikamlar bunlar. İstimlak, dilencilik, seyyar satıcılık eski şehir gelenekleri

Orman yangınlarını ormancılar söndürüyor. Darp ve katliamlara gelenek göz yumuyor. Hırsızlar ya da yol kesiciler takip edilmiyor. Öyle görünüyor ki her türlü ekonomik bağlantısıyla, dükkânları ve pazarı boşaltmak için insan kendi kendine sağlam bir ceza veriyor. Sahte para basanlar da türüyor bazen. Bunlara dair haberler, komşularından çok hükümete zararı olduğundan sessiz sessiz okunuyor. Yargıçların ve avukatların her zaman yapacak bir şeyleri var çünkü yavaş çalışıyorlar. Varlık sebeplerini, tartışmaları uzlaştırmaya ve mukayeseler türetmeye dayandırmışlar. Ödeme vakitlerinde de hep bir gecikme.

Bizim oralarda barış mücadele veriyor. En yakın komşu düşmanlığı besliyor. (4, 1009)

Erdbeeren, 1929

Vatanımın insanlarında sağlam bir hafıza var, her şeyi en ince ayrıntısıyla kalben hatırlarlar. Ama ben onları neredeyse unuttum çünkü kalbin değil de yumruğun bir anlam ifade ettiği Batı Avrupa ülkelerinde yaşadım ve hâlâ yaşıyorum. (4, 1037)

Heute früh kam ein Brief...

Avrupa'nın güney şehirlerindeki pazar yerlerini seyretmeyi seviyorum; üstü açık, ferah, yüzlerce tezgâhın kurulu olduğu pazarlar, garip oyuncaklar, aslında hiç ihtiyaç duyulmayan mallar, torbalarda birbirine karışmış rengârenk, pişirilmeden evvel hayatının son demlerini yaşayan, yeni tomurcuklar saçan, koparılmış, kökü sökülmüş, doğranmış sebzeler. Varşova'daki açık pazar, Batı'daki emsalleri örnek alınarak inşa edilmiş halin yanına, Yahudi muhitinin çıkışına kurulmuş. Varşova'daki pazarlarda her şey satılır: Ayakkabı bağcığından havuca,

tavuktan köpek tasmaına, başörtüsünden sinek kâğıdına, önlükten tahta ata, dua kitaplarından ekmeğe, çadır bezi ve deriden böcek ilacına kadar her şey. Bağrışlar feci hâlde rahat-sız edici; titrek, korkunç ve ağlamaklı bir melodinin yanı sıra derinlerde, tartışan, sıkı pazarlık eden adamların sesi ve arka planda sığırların böğürmeleri yükselir. Bir de bu ağır, karanlık ses yığınından telaşlı, yırtık, ince tavuk gıdaklamaları yükselir asıl, kazların vakvakları, kadınların çığlıkları. Uzaktan pazara yanaşıldığında insan tüm bu sesleri yeraltındaki bir kaynaktan geliyormuşçasına duyar. Bu da çok nadide, doğaüstü bir his verir. Kendinden geçerek ibadet eden dervişlerin melodisi gibi gelir kulağa. (2, 588)

Spaziergang in Warschau, 1926

Teğmen Trotta on yedi saat boyunca trendeydi. On sekizinci saatte imparatorluğun en doğu istasyonu belirdi. Trenden burada indi. Emir eri Onurfij teğmene eşlik ediyordu. Avcı taburu kışlası küçük kentin ortasındaydı. Kışla kapısından girmeden evvel Onurfij üç kere istavroz çıkardı. Günün ilk ışıklarıydı. İmparatorluğun diğeri bölgelerinde iyice yer etmiş bahar buraya yeni uğramıştı. Sarısalkım çiçekleri demiryolunun her iki tarafında da açmıştı. Kırığı çökmüş ormanlarda menekşeler boldu. Uçsuz bataklıklarda kurbağalar vıraklıyordu. Kuru otlarla kaplı damlarda yaz için yuva arayan leylekler uçuşuyordu.

İmparatorluğun kuzeydoğusunda bulunan, Avusturya ve Rusya arasındaki bu sınır kasabası oldukça ilginç bir yerdi. Carl Joseph'in görev yapacağı avcı taburu, on bin kişilik bir kasabada kurulmuştu. [...] Kentteki on bin kişinin üçte birini farklı meslek gruplarıyla meşgul esnaflar oluşturuyordu. Diğeri

üçte birlik kesim ise verimsiz tarlalarından kotardıklarıyla geçinmeye çalışıyordu. Son üçte birlik kesim ise her türlü ticaretle ilgileniyordu. [...] Aslında bu tüccarların hayatı tam bir bilmeceydi. Hiçbirinin dükkânı yoktu. İsimleri yoktu. Saygın değillerdi. Fakat bu insanların paranın kokusunu bir şekilde almak gibi bir sezileri vardı. Başkalarının işi üzerinden geçiniyorlardı ama başkalarına da iş imkânı sağlıyorlardı. Alçakgönüllüydüler. O kadar perişan bir hâlde yaşıyorlardı ki sanki hayatta kalmalarına yalnızca işleri vesile oluyordu. O da başkalarının işiydi. Sürekli dolaşan bu insanları zinde tutan ağızlarının laf yapması ve zekâlarıydı. Dünyada dönen dolaplardan bir haberdar olsalar, dünyanın yarısı ele geçirmeleri hiç de zor değildi. Ama bihaberdiler. Doğu ve batı arasındaki bu diyarda, karanlık ve aydınlık arasında, gece doğmuş olan ama gündüz gezinen hayaletler gibi yaşayıp gidiyorlardı. (5, 256 f.) Radetzkymarsch (Roman 1932)

Yörenin insanı bataklıklarda doğmuştu. Nihayetinde bütün yöre bataklıklarla kaplıydı; kente giden yolların iki yanı, kurbağa ve sineklerin dolup taşıdığı bataklıkta. Zemini bataklık olan sinsi çayırlar, bölgeyi bilmeyenlere çekici geliyordu ama sonunda ölümcül bir tuzak vardı. Birçok kişi buralarda ölmüş ve kimse onları duymamıştı. Bölgede doğanlar çayırların ne sinsi olduğunu bilirdi çünkü kendileri de az sinsi değildi. İlkbahar ve yaz dedi mi kasabayı kurbağaların bitmek bilmeyen vıraklamaları doldururdu. Gökyüzünde ise tarla kuşları coşardı. Ve bu, gökyüzünün bataklıklarla bitmeyen konuşmasıydı.

Bu bölgeye yabancı olan biri eninde sonunda ortadan kaybolurdu. Çünkü bataklıktan güçlü kimse yoktu. Bu sınır kasabasına kimse dayanamazdı. (5, 258)

Radetzkymarsch (Roman 1932)

Birkaç gün sonra Nikolai Brandeis, sıklıkla geçtiği bir sınır istasyonunda, makas bölgesindeki uçsuz bucaksız hüznünü, belirsiz kademeli yönleriyle kahverengi boyalı ahşap barakaları ve her iki ülkeye ait farklı üniformalı gümrük memurlarının işbirliği içindeki barışını fark etmeden trenden indi. İstasyondan yarım saatlik yürüme mesafesindeki küçük şehirde kalmıştı; burada ilk kalışı ona yeniden kazanmış olduğu özgürlüğün kısa süreli hissedilen hâlinin sonsuz gerçekliğini getirmişti. Küçük şehrin sakin halkı ona bakıyordu. Yüzü, sanki giymiş olduğu büyük kızıl kahverengi paltoyla aynı maddeden yapılmış gibiydi; şapkası, takımı ve ayakkabıları Avrupa modeli olmasına rağmen yabancı bir memleketin evladı tarafından giyilen kıyafetlermiş gibi görünüyordu. Brandeis , gittikçe daha küçülür ve darlaşıyor gibi görünen küçük ve dar sokaklardan yavaş yavaş yürümeye başladı. Ardında ve önünde genişlik dalgalanıyordu.

Nereye gideceğini de bilmiyordu. Her tarafta dünya ona aynıymış gibi geliyordu. [...] Ben olmasam, diye düşündü Brandeis, dünya sonsuz ve sıkıcı koridorda öylece ilerleyecek. (4, 771)

Rechts und Links (Roman 1929)

Nehir, toprak gibidir: Geniş, sonsuz uzunlukta (Nijniy Novgorod'dan Astrahan'a kadar 2.000 kilometreden fazla) ve oldukça yavaş. Kıyısında ilkin İdil tepesi yükselir. Çıplak engebeli yamacı nehre dönüktür. Yalnızca çeşitlilikten dolayı

ordalar; Tanrı'nın parlak bir çeyrek saati içinde ortaya çıkmışlar. Bunların ardında yamaç, ufkun çekildiği yere, steplere kadar yeniden genişler.

Derin nefesini tepenin ve nehrin üzerinden salar. Sonsuzluğun acısı hissedilir. Büyük dağlara ve kıyısız denizlere bakarken insan kendini kaybolmuş ve tehdit altında hisseder. İlerideki katmanda ise insan kaybolur ama rahat eder. Bitki sapından başka bir şey değildir insan ama yok olacak da değildir: İnsan, herkesin uyuduğu bir yaz sabahının ilk saatlerinde uyanmış bir çocuk gibidir. İnsan kaybolur ve sınırsız sükûnette aynı şekilde felaha erer. Bir sineğin vızıldaması da bir sarkacın sesi de aynı huzuru verir, çünkü her ikisi de dünyevî olmayan ve zamansız bir acıdan gelir. (2, 603 vd.)

Auf der Wolga bis Astrachan, Reise in Rußland

Biz, Yeni Rusya'yı bulmayı düşünemeden çok evvel, eskisi ayağımıza geldi. Göçmenler vatanlarının, terk edilmişliklerinin, kanlarının, fakirliklerinin, sıra dışılıklarının ve romanvari hayatlarının vahşi kokusunu taşıyor. Böyle bir şeyi yaşıyor olmaları Avrupalıların Ruslara dair klişe tasavvuruna uyuyor; kovulmuş olmaları, sıcak yuvalarından def edilmiş bir hâlde, hedefsiz, dünyada geziniyor olmaları, yasal sınırları her aşmalarında eski edebî savunma formülleriyle rayından çıkmış olmaları: işte Rus ruhu. Avrupa, Kazakları operayı andıran sahne düzenlemelerinin olduğu Rus düğün merasimlerinin, Rus şarkıcıların ve balalaykaların olduğu vodvillerden tanıyordu. [...] Göç uzun sürdükçe, Ruslara dair tasavvura yaklaşıyor. Bize bir iyilik yaparak, kendilerini klişemize doğru asimile ediyorlar. Bir 'rol' üstleniyor olma hissi belki de ıstıraplarını

dindiriyordu. Edebî olarak değerlendirildiklerinde, rollerini daha rahat üstleniyorlardı. Paris'te bir taksi şoförü olan bir Rus prensi, edebiyatı doğrudan yönlendiriyor. Kaderi dehşet verici olsa gerek. Ama bu, yazında kullanılabiliyor. (2, 591)

Die zaristischen Emigranten, Reise in Rußland

Her şey kayboldu. Rusluğu ve asaleti kaybettiler. Asil ve Rus olmaktan başka bir şeyleri olmadığı için de her şeyi kaybettiler. Kendi tragedyalarına gömüldüler. Ama bu büyük tragedyada kahramanlar noksan. Tarih acımasızca buzlu ve kanlı yollardan ilerledi. Kendini bu kadar ucuz düşüren çileye bakmaktan gözlerimiz yoruldu. Kendi felaketlerini kavrayamayan cesetlerin önünde durduk; anlatabilselerdi onları daha iyi tanıyabilirdik ama zamanla, kol kola kaybolmuşların üzerinden kederli bir hâlde yolumuza devam ettik. (2, 593)

Die zaristischen Emigranten, Reise in Rußland

İki ülke arasındaki 'sınırlar'dan nefret ediyorum. Tanımlamış oldukları kavramın çok daha ötesindeler. 'Sınır' nedir? Bir kazık, dikenli tel, gümrük memuru, vize, mühür, ikâmet. Sembol olması gerekiyordu ama bir perişanlık işte. İnsanın, bir işaretin değişmesiyle ya da bir kapının kapanmasıyla atmosferin de değiştiğini hissetmesi nerden geliyor; hemen başka bir üniformalı nereden ortaya çıkıyor? Bir vizenin geçersizliği, pasaport üzerine tükenmez kalemle atılmış garip bir çizgi ve dünyanın yeni bir şehreye büründüğü fikri ile kalbe oturan vedanın hüznü ve ümidin hüznü arasındaki mücadele nerden geliyor? (2, 772)

Wie es an der Grenze gewesen wäre, Briefe aus Deutschland von Cuneus

Paris gerçek bir dünya şehri. Bir zamanlar Viyana da öyleydi. Bir gün de Berlin öyle olacak. (2, 872)

Die westlichen Gettos, Juden auf Wanderschaft

Buraya (Paris'e) gelmemiş olan yarım insandır ve kat'i surette Avrupalı değildir. Özgür, en asil anlamda ruhanî ve harikulade hislerinde ironik. Her bir şoför bile bizim yazarlarımızdan daha ruhlı. (B, 45)

Briefe

Fransa'da dolanıp duruyorum, seyahat eden bir yazar, tam bir ozan gibi. (B, 107)

Briefe

Paris'ten Lyon'a gitmek sekiz saat sürüyor. Yol üzerinde manzara birdenbire değişiyor. Tünelden geçtikten hemen sonra güneyin dünyasına giriyoruz. Dik yokuşlar, sivri kayalar, derin bir yeşil, güçlü ve hâkim gökyüzünden yayılan hafif, puslu, mavi bir duman. Ufukta birkaç bulut, sis değil de koyu bir kaya parçasıymış gibi miskin ve ağır bir hâlde duruyor. Her şeyin şekli çok keskin, hava hareketsiz, rüzgâr sabit bedenleri artık dalgalandırmıyor. Herkesin sınırları çok kat'i. Hiçbir şey orada burada muallakta değil. Sanki eşyalar kendilerinden ve dünyada bulundukları yerlerden haberdarmış gibi her yerde katı bir güvenlik var. Burada kimse artık şüpheye düşmüyor. Burada sezgi yok; bilgi var. (2, 427)

Lyon, Im Mittäglichen Frankreich

Stephan saat kulesinde hep bir arıza vardır. Saat genellikle durur, bazen yanlıştır; geçmiş, güzel zamanlara hasretmiş gibi neredeyse hep geri kalır. Ama birkaç haftadır şaşkın bir hâli var: Rakamların düzgün bir şekilde ilerlediği sol taraf, rakamların saat ibresiyle uyumlu olduğu sağ tarafla sanki dalga geçiyor. İbre sağ tarafta dokuz buçuğu gösterirken, rakamlar dokuz kırk beşi gösteriyor. Sanırım, sevgili halamız Stephan saat kulesinin ne istediğini gayet iyi biliyor. Viyana'nın bir sembolü olarak Viyana semptomları göstermek zorunda hissediyor kendini. Saatin vaktini göstermek yerine tüm zamanı gösteriyor. Ayarlama, hata, ferman, itiraz, haber, tekzip oyunları oynuyor. Diyor ki: Viyana'da hiçbir şeyi hemen ciddiye almayın! Sürekli değişir durur... (1, 52)

Divergenzen, Wiener Symptome

Berlin büyük ve berbat; delilik asfalttan fışkırıyor, köşede pusu yatıyor, her köşede seni bekliyor. Tramvayda yanındakinin gözünde parlıyor; lokomotif hareket ettiren motor o delilik, makineyi, asansörü, süpürgeyi; kurumları, ev bürolarını o yönetiyor; üzerinizden geçen otomobilleri o sürüyor; elektrik kablolarındaki yüksek gerilimi insana temas ettirip cızırtıyı o yapıyor; sürgülü kapıyı hareket ettiriyor, bir jazz grubunun çaldığı mekâna seni o itiyor. Kumar masasında oturuyor, rulet oyununu başlatıyor ve sana karşı patlatıyor.

Kalk! Tımarhaneye kaç! (1, 931)

Das Schiff der Auswanderer

Berlin'deki Alman birası festivali, sözüm ona kültür dünyasını hâlâ yaşayan halkların âdet ve geleneklerine yaklaştırarak bunları onurlandırıyor. Alkolün su gibi aktığı muhteşem özgürlükte, *humor*, insanlık ve keyif beliriyor. Kimsenin etraftakilerden utanmasına gerek yok. Sanki bir buhar banyosu ya da kumsalda bir yaz günü. Tüm ruhlar yüzme kıyafetinde. Bağ çözölen içgödülerin neşeli sahil hayatı böyle gelişiyor. (2, 342)

Das Bratopfer auf dem Bierfest, 1925

Ben bir otel vatandaşıyım, bir otel yurttaşı. (3, 6)

Ankunft im Hotel, Hotelwelt, 1929

Burada kendimi evimde gibi hissetmek istiyorum ama evimde olmak istemiyorum. Gelip gitmek istiyorum, sadece gelip gitmek. Burada bir otelin beni bekliyor olduğunu bilmek güzel bir şey. Bunun aşırı bir duygusallık olduğunu ve aslından kopan bir duygusallıktan korktuğumu biliyorum. Ama insan kalbi de böyle ortaya çıkıyor. (3, 28)

Abschied vom Hotel, Hotelwelt, 1929

Babaevim kadar sevdiğim otel Avrupa'nın en büyük liman şehirlerinden birinde; kademeli olarak yükselen evlerin çatısı üzerinden parıldayan kocaman altın antik harflerle yazılmış sıradan ismi, dalgalanmak yerine sırf beni selamlamak için dimdik duran metal bir bayrak gibi. Nasıl ki bazı insanlar evlerine ya da yuvalarına, eşlerine ve çocuklarına dönüyorsa, ben de bu ışığa ve salona dönüyorum, hizmetçiye ve kapıcıya

dönüyorum –bu yuvaya dönüş seremonisinin tam anlamıyla gerçekleşmesine müsaade etmek gerekiyor gibi geliyor bana; öyle ki otele kaçış gibi bir şey olarak algılanmasın. Kapıcının beni selamladığı bakış, bir babanın kucaklamasından daha fazlası. Gerçekten babam olsa, ben sıkıntı çekmeyeyim diye şoföre ödemeyi bizzat kendi cebinden yapardı. [...] Hiç kimse de ne kadar kalacağımı sormuyor; bir saat mi bir yıl mı: Babaevinde her ikisi de hoş. [...]

Kapıcı fısıldadı: “627! Size uyar mı?” En az onun kadar ben de oranın nasıl bir oda olduğunu biliyordum.

Şimdi, evet ben de biliyorum! Bu odanın “şahsa ait olmayışlığını” seviyorum, bir keşişin hücrelerini sevmesi gibi. Başkalarının resimlerini, tabaklarını çanaklarını, çocuklarını ve kütüphanelerini yeniden görmekten hoşlanması gibi ben de ucuz duvar kağıdını, kaseinin hafifçe parıldayan basit porselenini, su tesisatının beyaz, metal görünümlü musluğunu selamlıyorum; ve tüm kitapların en bilgisini: telefon rehberini. (3, 4 vd.)

Ankunft im Hotel, Hotelwelt, 1929

Arkadaşlarımdan her birini bu otelde tekrar görmeyi çok isterdim ama yarın otelden ayrılmam gerek. Bu sefer burada yeterince uzun kaldım zaten. Biraz daha kalacak olsam burada yabancı olmanın verdiği büyük mutluluk heba olacak. Bu oteli evim mesabesine indirebilirim, eğer acilen terk etmek zorunda olmasaydım. [...]

Bugün, tüm günlerin en uzununu olacak. Neyse ki odada hiçbir şey yok; göze ilişecek en ufak bir şey bile yok. Eski şeker kutusu yok, amcanın masası yok, bir dede portresi yok, al çiçeklerle arasından çeşme yükselen lavabo yok, vatan gibi gıcırdayan

ve insanın hemen sevdiği bir portmanto yok, sürekli seyahat hâlinde olduğu için mutfaktan gelen fırın kokusu ya da holdeki gardıroptan gelen pis koku yok! Hiçbir şey yok! Bavulum ortadan kaybolursa yerine başka bir tane gelecek. Sabunumu paketlesem başka bir tanesi lavaboda olacak. Şu pencerede artık dikelmesem bir başkası dikecek. Bu oda, ne sana, ne bana ne de başkasına illüzyon yapıyor. Şimdi bu odayı terk etsem ve dışarı bir bakış atsam, benim odam olmaktan çıkacak. Gün uzun; o zaman günü tamamlamak için hüzünlenmenin anlamı yok. (3, 30)

Abschied vom Hotel, Hotelwelt, 1929

Böylece, gümüş fenerlerin aydınlattığı akşamın ilk karanlığında, amaçsızca gezintilerle yabancı şehirlerde kayboluşu ve binlerce ani iğne darbesiyle terk edilmiş bedendeki acıyı tanıdı. Geniş alanlarda taşlaşmış denizi, gölleri andıran parlak asfalt üzerinde yağmurlu sokaklardan geçti; paltosunun yakaları dik, dışarıya kapalı, yalnızca içine dönük, yabancı topraklara yöneldi. (4, 917)

Der stumme Prophet (Roman, 1929)

Kar, kabloların, telgraf çubuklarının, kulelerin, balkonların ve duvarların üzerinde sıkı tutunmuş derin bir uykuda. İncecik, donmuş çerçöpü, yeni banyo yapmış çocuğu incecik bir havluya sararmış gibi kapatıyor. Fenerlerin beyaz ve sivri hunileri var, ev büyük beyaz lekeli örtüyle kapanmış. Arabaların ve tramvayların sarı ışıkları cıva gibi dönüyor, dans ediyor güneş tozları gibi. Eski, kırılğan süpürgeler lanet karı düzene sokmak için görevde. Kaldırımından kaldırıyorlar karları: “Hey

sen, burada duramazsın!” diyorlar. Ama kar hiç orali olmayıp kendisini kara alışmış süpürgelere ve kapıcı beyin oldukça eğilmiş beline bırakıyor. Kar böyledir işte. [...]

Sınıra kar yağıyor ve farklılıkları örtüyor. New York'a da yağıyor. Kâğıt üzerindeki yasalara saygısı yok. Nefreti gömüyor. Tanrının yeryüzüne dokunan yumuşak, beyaz ve kutsal sevgi eli gibi bir şey. (1, 177)

Verschneite Welt

Kar eriyor. Sıcak bir yağmur yağıyor ve askıda kalmış geceyi kokutuyor. Ve sınır uyuyor. Sessizce ve kimselere görülmeden işte şimdi geçilebilir. (4, 782)

Der stumme Prophet (Roman, 1929)

Tutkum yok hiçbir şeye

Ne düşünmek gerek?

*Yaşadıklarımı bir asma yaprağı gibi yetiştirip
nasıl büyüdüklere bakıyorum.*

Tembelim ve tutkum yok hiçbir şeye.

(4, 342)

April, 1925

Büyük hakikatler sayfa kenarlarına yazılır. (2, 521)

Unsere Setzerei, Die weissen Städte

İnsan, gerçekliğe titiz bir bakışla hakikate varır. (2, 825)

Zoo

Sürekli gözlemlemişimdir ve şu dünyadaki sözüm ona realist insanların çimento ve taştan yapılmış şehir surları gibi ulaşamaz olduklarını düşünürüm; sözüm ona romantiklerin de, hakikatin keyiflerine göre değiştiği geniş bir bahçe olduklarını. (6, 273)

Die Kapuzinergruft (Roman 1938)

İnsanların düşünceleri yıldırımından da hızlı; öfkeli bir beyin yarım dakikada bile büyük bir devrim doğurabilir. (4, 281)

Die Rebellion (Roman 1924)

Normal bir insan, ölçüt olmamalı. Bir kere gerçek bir kavramını soyut olarak anlayamaz normal insan. (1, 687)

Stimmen der Völker

Nâkıs ya da başarısız ise deha ile cinnet yakın akrabadır. Öfke, cinnet bölgelerinde iş başında ve fikirleri onarıyor. Birçok körelmiş, kayıp ve acı çeken deha yaşıyor bu dünyada, tek başına kalmış ve ortalama şartlarda yapayalnız. (1, 954)

Der Klub der Verkannten

Öyle ve böyle, gerçekliğin edebî tutkuları var; olaylara bir simetri getirir, insanlara bir üslûp sunar ve insanların eylemlerinde can alıcı noktalar oluşturur. (1, 712)

Melodramatische Wirklichkeit

Sonunda herkes, birbirine kötü davranıyor, hata, mesafelerin acayip bir şekilde abartılmasında. Ne kadar sıkı fıkı yaşadıklarını aslında bilselerdi komşuluğu kutsal kılacaklardı. (1, 818)

Flug um die Welt

Dün bir gazetede okudum: İki arkadaş, varlıklı sporculara, oyunculara, savaş galipleri gibi kişilere, kendilerine küçük bir

ekipman yardımında bulunsunlar diye ulaşmaya çalışıyormuş; niyetleri yaya ve bazen de kayıkla dünya turu yapmak.

Yaya ve kayıkla dünya turuna çıkmak isteyen cesur adamlar hoşuma gitti. Hiç coğrafya dersi görmemişler. Bu yüzden dünya onlara küçük.

İlk hesaplamalar mesafeleri ortaya koyuyor. Tüm sıkıntı burada doğuyor, tüm yanlış anlamalar. Birbirimizi duyacak ve anlayacak kadar birbirimizden çok uzak olduğumuzu düşündüğümüz için, sükût ediyoruz ve yalnızca bazen konuşuyoruz. (1, 450 vd.)

Die Welt ist klein

Dünya bir sihirden ibaret. Yıl 52, faşinge özel çift sayı.

Marstaki sevgili okuyucular, yalnızca, gezegenlerin tüm sıkıntısını yirmi satırda anlatan mizah köşesini seviyor. (1, 973)

Der fliegende Buchhändler

Ardında bizim için bir mucizenin baş gösterdiği bir sınır da var. (2, 295)

Wieviel kostet ein persönliches Fürwort?

Bazen cennet bir geminin derin güvertesi gibi. Tüm mekân sakince suda süzülüyor ve şapelde makinaların konseri durmaksızın devam ediyor. Emin olma ve aynı zamanda kaybolmuşluk hissi burada beni sonsuza dek tutuyor. Gün doğmayacak burada. Güneş, iş, öğle paydosu, kulenin çanı, gerçekliği teyit ediyor. Bu oda benimle birlikte dünyanın okyanuslarında seyir ediyor. Durmayan müzik yarım dakikalığına dursa, gök gürültüsü ve

şimşek arasındaki fırtına gibi korkunç, nefes kesen sonsuz bir an olacak. (2, 558 vd.)

Berich aus dem Pariser Paradies

Evet, görüldüğü üzere kar ve buzdan oluşan dünya, keşfedilmek için muhteşem. Muhteşem ve keşfedilemeyecek olan dünya; her bir insanın kendi içinde büyüttüğü dünya. (2, 362)

Filme

Dünya anbean görüntüsünü değiştiriyor. Bulutlar hareket etmiyor mu? Yalnızca dekor mu bunlar? Fırtınalar, para krizleri; şimşekler, aydınlatılan spekülasyonlar. Ve bir gök gürültüsü; bu da tabii ki bir kavga.

Rüzgârlar, hâlâ Aeolus'un mağarasından mı geliyor? Derindeki kasalardan üfürülüyor.

Yağmurun yağdığı belli oluyor mu? Sanırım gergin tüccarlar tükürüyor.

İnsanlar artık cinsel ilişkiyle değil, sermayeyle çoğalıyor.

Belki de denizler, kareli kocaman dosya kağıtlarıdır.

Meridyen ve paralellerin numaraları da kazananı ve kaybedeni belirliyordur.

Yükselme ve alçalma -kuzey kutbu ve güney kutbu- arasında döndürüyor dünya kendini, kendi kâr eksenini etrafında. (1, 189)

Hausse und Baisse

Bin yaşında da olsan eşyanın künhüne varamazsın. İnsanlığın sırrını aşikâr ediyorsun, ruhunu basitleştiriyorsun, köpeğini tanıyorsun. Ama duygusuz ayaklarla kaldırımlarda yürüyorsun, körsün ve kanalizasyonlara iniyorsun. Pencere çerçeveleri, kapı gövdeleri, sandalye ayakları, duvar ve birlikte nefes aldığı küçük şeyleri sadece ismiyle tanıyorsun. Dahası yok. Bir isim ne kadar da yetersiz.

Ama şimdi ilkbahar vakti geldi; mart kokusu kafaya vurdu mu her şeyin bir ruh kazandığı ve günün anlaşılmaz ve karmaşık olduğu bir dönem başlar. Dünya cidden mantıksız ve aptal ama neşeli; hava anlamsız sıçrayışlar yapıyor, en katı olan da artık güven vermiyor. Ender rastlanan mistik, senin dünyanın basit, bariz şeyleri üzerinde dalgalanıyor. Kilometrelerce uzaklıkta seninle ilişkiye giriyor. Tabii ki hiç sezdirmeden, çünkü gerçeklik uzak bir düş. (1, 256)

Alltagsmystik

Tarif edilemez biçimde orada, kendi başına olan varlığını sarhoş yakalıyor; bilinçsiz bir hâlde, karşında hayaletler var. Senin vaktine doğru bir perde gibi salınıyor, kol saati birden kalp atışını vuruyor; karşında çıplak durduğunda, uzun süredir kaybettiğini sandığın bir anahtar, olduğu gibi masanın üzerinde duruyor, hiçbir şey olmamış gibi.

Ruhlar öğle vakti dolaşıyorlar, dünya tersine dönmüş, insanlar dönüşmüş ve gizemin tümünden yorgun düşmüş. Gün artık gri değil, aksine taze boyanmış tablo gibi. Sokağın köşesinden döndüğünde ilan sütunlarının ardında duruyor olacak mucize ve sana el ense çekecek. (1, 259 vd.)

Die Metamorphose des 'Sperrsechserls'

Dünya üzerindeki her bir şey, pelerini dolduran, havası alınmış, büyük, camdan bir çana dönüşüyor, herhangi bir ses ulaşmıyor dünyaya. Sessiz konuşan milyonlarca hayaletin bakışları üzerimde. Her bir gürültü siliniyor. Tanrı, dünyadan tüm havayı çekiyor ve ses dalgaları sona eriyor. (1, 591)

Frühling

Doğa, teras, kilise, sinema ve akrabalarla gevşeyen ilişkileri yeniden kuran köprüdür pazar günleri. Aile gelenekleri nişasta ve naftalin kokar; düzgün ütülenmiştir. Etrafta refah ve duayla bir rahatlık hâkimdir. (1, 371)

Sonntag in Mitteleuropa

‘Kitsch’ teknik anlamda illa ki değersiz olan şey demek değildir, hayat tarzı ve imkânlarının aldatıcı tasavvurları da demektir. Olayların dokuduğu bir metni olan romana da kitsch-roman deriz. Kitsch-filmde ise tatlı gözyaşları başı çeker.

Ama gerçek tatlı gözyaşlarının taklit edilip edilmediğini bilmiyorum.

‘Kitsch’ toplumsal anlamda geçerli olan yaşam şartlarının ve değişkenliklerinin edebî bir ifadesidir; gelenek, hayata tatbik edilen kitschtir.

Düğünler gördüm, cenaze merasimleri, maskeli balolar, salon etekleri, fraklar, pürüzsüz gömlekler; gelenekten şefkatin, nezaketten memnuniyetin, toplumsal baskıdan mutluluğun, mecburi okumalarla ruhların kurtuluşunu gördüm. Bu yüzden kitsch olanın üstünlüğünü onaylıyorum.

Neden gerçeklerden ders çıkaramayız? İnsanların çoğu, kötü romanların içinde bulur kendini; bu yüzden bu romanların baskılarının çok oluşu. Sinemalarda, filmin başrol oyuncusunun bir damla gözyaşına mukabil sular seller akıtan kadınlar gördüm. Ağlamaktan yere serilen kadınların acısı gerçektir.

Bir keresinde Goethe'nin İphigeneie'sinin açık hava gösterimine rastlamıştım, insanlar bir yandan yağlı ekmek yiyordu. İphigeneieler bizim türettiğimiz hayal kızlarıydı ama Erikalar her saat başı yanı başımıza gelir ve utandıklarını gösterir.

(1, 586)

Yeryüzündeki gerçek hayatla beyaz perdeye yansıtılan kurgusal hayat arasındaki tek fark şudur: Yeryüzü yuvarlak, beyaz perde ise düzdür. Yedinci gün sevgili Tanrı daha fazla çalışmak istememiştir. Bu yüzden kuşluk vakti istirahat etmiş ve ikinci vakti de pazar gösterimlerini yaratmış: ondan beri böyle. (1, 148)

Streiflichter

Klasik, içi boş bir turta gibi, hümanist müzelerde asılı. (1, 506)

Vorlesungsabend als Protest

Ressamlar bizzat, pantolon düğmesi üreticilerinin ablak suratlarını resmediyor; yazarlar da pantolon düğmesi üreten fabrikanın sura üfleyen reklam şefleri gibi edebiyatçılarla dalga geçiyor. Ressamlar ve yazarlar aynı değeri oluşturuyor. Diğerleri ise yeni güzel bir komodinin hayalindeler sadece. (1, 612)

Das neue Heim

Şüphesiz yazarın malzemesi ‘hayat’, fakat dilde tomurcuklanan ve filizlenen hayat. (3, 131)

Selbstverriß, 1929

Halklar ortadan kayboluyor, krallıklar parçalanıyor. (Arda kalanlardan tarih oluşuyor.) Yok olup gidenlerden ve parçalananlardan değerli olanı ve insanı tasvir edeni belirlemek yazarın mecburiyeti. Tarihi çökerten sırlı kaderleri toplamak gibi payına düşen sağır bir görevi var. (5, 875)

Aus dem Anhangs des fünften Bandes

Seyahatte okunacak kitaplar alan okuyucuların her biri için iyi denen kitapların temelde hep aynı kitaplar olduğunu sanmıyorum. Ama günümüzdeki birçok yazarın sadece seyahatlik kitaplar ürettiğini görmek şaşırtıyor beni. Ferahlatıcı veya yorucu, zaman geçirmek için veya kalıcı, manzaraya muadil ya da ağrı kesici niyetine kitaplar. Böylece aslında her şey yolunda; okuyucu da dönemimizin edebiyatına müstahak. (3, 348)

Erinnerung an eine weiße Damenkapelle

Alman gazetecilerin kitap yazarken bir mazeret sunmaları gerekiyor. Nasıl geldiler bu noktaya? Tek günlük cılız sinekler, daha yüksek böcekler seviyesine mi çıkmak istiyor? Güne ait olan kişiler sonsuzluğa mı ermek istiyor? Profesörler ve eleştirmenler öteki dünyaya giden yolu belirliyor. Aynı şekilde doğuştan bağımlı şairler, bazen gazetecilik ve edebiyat arasına net bir sınır çizmek ve ebediyet krallığında ‘günlük yazarlara

'*numerus clausus*'¹ getirmek istiyor... Gerçek aktüellik ise hiçbir şekilde 24 saatle sınırlı değil. O saat; -günün ölçüsü değil.-

Bu aktüellik, hiçbir zaman gazete için yazmayan şaire zarar vermemesi gereken bir olgu. Bu olgunun, günümüzün atmosferinde hâkim olan hissin ölümsüzlüğünü engelleyecek olduğunu bilmezdim. İnsan bilgisi, hayatî zekâ, uyum başarısı, tutunma kabiliyeti gibi şeylerin ve gazetecilere atfedilen diğer zayıflıkların dehaya zarar verebileceğini bilmezdim. Gerçek dâhi olsa, bu hatadan bile zevk alır. Gerçek dehayı dünya cezbetmez, bilakis bizzat kendisi dünyayı cezbeder. Zamanına yabancı değildir, zamanını tanır. Son on yıla hâkim olduğu gibi son bin yılı da kuşatır. Yanlış anlaşılma ya da yargılanma talihsizlikleri dehanın göstergesi değildir; başına gelen kazalardır sadece. Bu acıyı ortalama bir kabiliyetteki gazeteciyle bile paylaşır. İyi zanaatkarlar bile bazen yanlış yargılanırlar. (2, 519 vd.)

Einbruch der Journalisten in die Nachwelt, Die weissen Städte

Kaba sakallı, ciddi ve itibarlı adamlar '*feuilleton*'ları² küçük görüyor. Şimdi çok muazzam renkli baloncuklara dair yazabilirim; gerçek gökkuşaklarına dair. Ama bundan ancak kadınlar ve çocuk kalanlar memnun olur. Erkekler aksine daha ölümsüz olan şeylerle iştigal ettiklerini sanırlar.

Oradakiler: Örgü ve tekstil ürünlerinin ticareti, kırılmış amyant plakaların satışı, dolmakalem patentleri, karton kapak imalatı ya da siyaset, mesela barış antlaşmaları ya da uluslararası tica-

¹ Sınırlı sayı, kontenjan. -çn.

Feuilleton: Gazete ve dergilerde süreli yayınlanan yazı dizileri, tefrika. Joseph Roth'un bu başlıkla bir yazı dizisi olduğu için ve kastettiği bizzat kendi yazı dizisiyle birlikte diğer tefrikalar olduğu için kelimeyi tercüme etmeden bıraktım. -çn.

ret antlaşmaları, ya da bilim. König Rother şarkısındaki ünlü değişikliği, permütasyon ya da Einstein'ın izafiyet kuramına eklenenler.

Dünya orkestrasının tam bası, gök gürleyişleri, upuzun silindir şapkalılar ve ceset seyrediciler diyor ki: fiiuuuvv ve kutsal streten muzdarip, omuzlarını silkiyorlar. Tüm bunlar tambur majör ve kültür marşı şapelleri. (1, 616)

Feuilleton

(Bir taraftan bir işle meşgulken) bir taraftan da tefrika yazmak olmaz. Böyle yapmak tüm alanı kötü bir şekilde küçüksemek demek. (B, 87)

Briefe

Komik kelimeler üretmiyorum. "Zamanın suretini çiziyorum." (B, 88)

Briefe

Boş bir yazıcı değilim. 'Düşüncelerden' yoksunum, yalnızca bilgilerim var. (B, 102)

Briefe

Frankfurter Allgemeine Gazetesi'ni sıçrama tahtası olarak görmüyorum; olsa olsa sıçrama yatağı olur, zebra kıyafetli cambazların kabarelerde şov yaptığı trambolin gibi bir şey. Yerel olan tek yerim burası; baba ocağı ya da vergi dairesinin muadili sadece. (B, 117)

Briefe

Elimde bir gazete varken zamandan başka neye ihtiyacım olabilir ki? O güne ait bir gazete olmak zorunda da değil.

Ne kadar sattığını öğrendiğimiz her zamanki başyazı bile kâfi gelir. Gazetenin çehresi örtülü. Maskeli. Günümüzün Faşing maskesi, gazetenin ön yüzündeki, ne olduğunu bilmemiz için okumamıza gerek olmayan mutlu haberler. (1, 239)

Der Schleier

İnsanlığın bakış açısı on yıl sonrasını görmeye yetmiyor, gazetecilerinki ise ancak gelecek sayıya kadar. Zamanla yüz yüze, sürekli stres içinde, önemli olan bir saniyeyi bile kaçırmamak için bilgece bir tavırdan uzak durur gazeteciler ve sonunda söyledikleri her şey boşa çıkar. Ama onlar için hiçbir şey beyhude değildir! Gazetenin tekniği ne kadar modern olursa, çarklar ne kadar hızlı dönerse, haberin iletişimi ne kadar kablosuz olursa, 'aktarılan' yani 'yayını yapılan' boşluk da o denli ağır olacak, rivayetler o denli şişirilmiş, 'hiç'ler o denli abartılı olacak. (3, 362)

Neues von gestern

Haftada bir kere on gün öncesinin gazeteleri geliyordu. Bu araziye ulaşan haberler, gökyüzünde ışıkları yüzlerce yıl önce sönmüş yıldızlar gibiydi. Lion, gazetenin ne zaman okunduğunun bir anlamı olmadığını söylüyor. Olaylar değişiyor ve hatta haberler bazen tekzip bile ediliyor. Bu yüzden gazetede ki haberler bize hep düşük ihtimalli şeyler gibi geliyordu. (4, 827)

Der stumme Prophet, Roman 1929

Yahudi yazarların Alman edebiyatındaki inkâr edilemez hizmetleri, şehirciliğin edebî değerdendirilmesi ve keşfedilmesinde yatıyor. Yahudiler, şehir insanındaki şehir ve ruh haritasını çıkardılar ve tasvir ettiler. Şehir medeniyetinin çok katmanlılığının üzerindeki örtüyü kaldırdılar. Kafeleri ve fabrikaları keşfettiler, barları, otelleri, bankaları, başkentteki burjuvaziyi, zenginlerin buluşma mekânlarını, gecekondu mahallelerini, günahları, ahlâksızlıkları, şehrin gündüzünü ve gecesini, büyük şehir sakinlerinin karakterlerini. Bu kabiliyet, Yahudi yazarlara, şehirde gelmiş oldukları muhitlerden, babalarının sosyal nedenlerden ötürü uğradıkları mekânlardan dolayı önceden sunulmuş bir şey gibiydi; daha gelişmiş hassaslıkları ve Yahudilerin bizzat kendilerinde bulunan kozmopolit kabiliyetlerinin de payı vardı bunda. Yahudi olmayan Alman yazarların birçoğu ise kendilerini yurtları olan doğanın tasviriyle sınırlandırdı. (3, 501)

Das Autocafe des Geistes, 1933

Kitaplara hiçbir zaman havuca olduğumuz kadar muhtaç olmayacağız. Belki de böylesi daha iyidir, nihayetinde havuç daha sağlıklı. (3, 189)

Bücher und Karotten, 1930

İyi bir kitabın hızlı yazılamayacağına dair bir Alman tasavvuruna boyun eğiyorlar. Hâlbuki ben yalnızca hızlı yazarım ve hızlı yazınca iyi yazarım. (B, 63)

Briefe

Elinize kâğıt ve kalem aldığınız o göz açıp-kapamalık zaman zarfında, uyurken başından aşağı bir kova su boşaltılmış kişi kadar ayık olmadığınız müddetçe yazarlık mükemmelliğine hiçbir zaman ulaşamayacaksınız. (B, 71)

Briefe

Hayat, edebiyattan çok daha güzel. Edebiyata acıyorum. Çok yapmacık. (B, 200)

Briefe

Kişinin gururlanacağı başka herhangi bir niteliği yoksa, çağdaş olduğunu hissettiği her hareketini vurgulamak zorunda hisseder kendini. Çağdaş olmak, bilinçli bir çağdaş olmak inanılmaz derecede basit bir şeydir. Bulunduğu zamana müteşekkik olmaktan başka yapması gereken bir şey yoktur. Zamanını övmesi yeterlidir; kendi zamanını, geçip gitmiş ve henüz gelmemiş olandan daha öncelikli bir yere koyması kâfidir.

Günümüzdeki gibi, kendi çocukları tarafından bu denli takdir edilen bir dönemin daha önce geldiğini sanmıyorum. Savaşın zor zamanlarında dahî bu denli bir abartı işitmedik. Savaş döneminin evlatları, savaş sonrası döneme anında âşık oldu. Belki de geçerli bir sebepleri olacak bir gün. Bunun saf bir teşekkür olduğu kanısındayım daha çok; kendilerini henüz aşkla ve şevkle tanımıyor olsalar da günümüz çocuklarının, korkunç geçiş dönemine rağmen, kolay kolay tahammül edemeyecekleri bir dönemin geride kaldığını hatırlamaları gerekiyor. Günümüz, çocuklarına uyuyor. Çocuklar da günümüze uyuyor. Tarifsiz bir keyfi hep kıyılarda yaşayan ben ise çağdaşlıkla bizzat muhatap olmaktan ve diğerlerinden onu ayıtt

etmekten hicap duyuyorum. Bu yüzden zamanın ne derece onlardan ya da onların ne derece zamanımızdan türediğini bir türlü kestiremiyorum. (3, 125)

Zeitgenössische Trottel

Psikiyatri delilerin ve hastaların dilinden anlamıyor. [...] Enstitüler ne işe yarıyor? Tedavi amaçlı değil mi? Ama psikiyatri şifa olamıyor! [...] Her açıdan net bir şekilde anlaşılmalıdır ki kişiyi bir yere kapatmak hastalığın asosyal eğilimini artırmakta ve hastalığı küçümsemektedir. (3, 217)

Psychiatrie

Kurumun paraya ihtiyacı var. Arasında açlık sıkıntısı çeken, iş görebilecek milyonlarca sıradan insanın da olduğu çaresiz kaybolmuş gidenlere mi dağıtmak lazım parayı? Aptalları öldürmenin bir kârı olmaz mı?

İnsanların çoğu gibi olma şansını elde edemediklerinden ötürü herhangi birini bu dünyadan ayırma hakkımız olduğunu sanmıyorum. Şehirler kurmak, trenle seyahat etmek, pazar günleri gocuk giymek aşağı yukarı hayatın anlamı demek değil mi? Öldürme hakkını haiz olduğumuzda sınırimız ne olacak? (Biz normal insanlar öldürmeye karşı inanılmaz bir istek sahibiyiz.) Yaşayan aptallar üzerinden yapılan araştırmalarda gelişen, belki de aptalları tedavi edecek olan tıbbın ne kârı olacak?

Aptalların bizden ne derece daha üretken olduklarını kestiremeyiz. Normal geri zekâlıların yaşadığı bir dünyadan ziyade akıl hastalarının yaşadığı bir dünyayı yeğlerim ben. (2, 540 vd.)

Hephata, 1926

Asıl mesele hislerin yoğunluğunu fark etmek, yaşananlarda insanı canından da bezdiren şeyleri fark etmek. Korkunç zamanlarım oldu, ama bir o kadar da güzellikler gördüm. (B, 35)

Briefe

Sanırım sonsuza dek öğrenci kalmaya hüküm giydim. Bazı insanlar bana bir şeyler öğretiyor, bazısı beni sınıyor; çoğu kötü not veriyor. Bugün karşıma çıkan öğretmenler, okuldayken karşıma çıkanlardan çok daha sinsi. Bugünküler kendilerini dostum, mesai arkadaşım, eşitilmiş gibi tanıtıyor. Aynı masada beraber oturuyoruz, beraber yiyoruz, muhabbet ediyoruz. Ama gayet iyi biliyorum; benden ayrıldıkları an çantalarından çıkardıkları bir defterleri var. Bu defterlerde hepimizin, tüm öğrencilerin isimleri alfabetik sırada. R harfine kadar geliyorlar ve tarifsiz bir keyifle ismimin altına büyük bir 'dört'³ çiziktiriyorlar. Daha sonra, hayat okulundan ayrılırken bana bir karne verecekler ve bu karne muhtemelen öteki dünyaya bile girmeme müsaade etmeyecek. (3, 232)

Aus dem Tagebuch des Schülers Joseph Roth

Şayet yeteri kadar üretken değilse ve olmak istemiyorsa, insanın bir çiftçi gibi yaşaması gerek; arkadaşlarını ve ailesini bir kat daha fazla severek. (B, 192)

Briefe

³ Alman (veya Avusturya) eğitim sisteminde ders geçmek için geçerli olan asgari not. -çn.

Gülümsemek, iyi bir meleşin, hayat yolunda bize bahşetmiş olduğu hafif ve küçük gümüş bir çandır. Ama bu kadar hafif ve küçük olduğu için kaybediliyor. Yolda, herhangi bir yerde. Ve kader, gıcırdayan çizmeleri ile üzerinden geçerken eziyor onu, gülümsemeyi. Bazılarının talihi boldur ve yeniden bulur onu. Ya da birileri bulur ve eski sahibine iletir. Ama bu çok az olan bir şey. Bu yüzden, çok dikkat! (B, 29) '

Briefe

Dünyaya karşı kayıtsız olunuz ve sahip olduğunuz üç dört insanı iyilik adına hediye ediniz; tüm 'insanlığı' değil. (B, 498)

Briefe

Artık saygı duymamaya karar verdim.

Ona gittim.

Ve böyle oldu: Bir gün bir serçe pencerenin pervazına kondu, beni gördü. "*Saygı duymuyorum.*" dedi.

Beni kızdırmıştı. Ona doğru uzandım.

Bir üst pencerenin pervazına kondu ve aşağı doğru yan yan baktı. "*Saygı duymuyorum.*"

Ben bir insanım ve saygı insanî bir gereklilik. Bense bunu bir bekçinin önünde kaybetmiştim.

Bunu bana bu serçe öğretti. (1, 252)

Die Tyrannei der Stunde

Kahkahayla “Hayat çok mühim!” dedim. “Çok mühim!” ve New York’a gittim. (4, 351)

April, 1925

Bulutlar hazır bir şekilde asılıyor. Atmosferin enginliği daha küçük görünüyor, dünyaya daha yakın, özlemle duruyor gökyüzü yeryüzünün üzerinde; onu kucklamaya ve döllemeye hazır. (4, 358)

Der blinde Spiegel, 1925

Tatlı ve sıcak bir yaz sona erdi; sonbahar ve kış, puslu ormanlarda çiçekler açtı, savaş durdu, büyük badireler atlattı küçük ve yabancı Fini. Büyük dünyanın sorunları bizim için fazlasıyla ağır. (4, 383)

Der blinde Spiegel, 1925

Gerçekler ne kadar da zayıf. Bir kelimeyle bir eylem gerçekleşiyor. Eylemi bir köpek de yerine getirebilir ama kelimeyi yalnızca insan söylüyor. Eylem, amel sadece bir silüet; gerçek, gerçekliği ve kelimenin olağanüstü gerçekliğini eşit kılıyor birbirine. Kelime ile eylem, hemen hemen sinemada iki boyutlu gölge olarak yaşayan üç boyutlu insan gibi ya da fotoğrafın orijinale kıyası gibi. İşte bu yüzden de ben bir katil oldum. (6, 44)

Beichte eines Mörders, Roman 1936

Kaybolan insanlar, çocuklar gibi masum yalanlar söylüyor. Kayıp bir mevcudiyet, yalan bir temel gerektiriyor. [...] Bilinen bir şey dostlarım: Yollarımızı kader çiziyor, kaderin kendisi

gibi basit bir idrak bu. Nadiren farkına varıyoruz bunun. Kimileri ise hiç görmek istemiyor. Ben de bu durumu pek görmek istemeyenler arasındayım ve sık sık bunu görmemek için gözlerimi sımsıkı yumuyorum; karanlıktan korkmamak için gözlerini yuman bir çocuk gibi. (6, 82/109)

Beichte eines Mörders, Roman 1936

Kimileri kendilerindeki ufacık bir hakikati fark etmeden ölüp gidiyor. Belki öteki dünyada fark edecekler bu hakikati. Bazılarına ise aslında ne olduklarını kavramak bu dünyada henüz bahşedilmiş bir şey. Birdenbire farkına varıyorlar ve şiddetle irkiliyorlar. (6, 176 vd.)

Das falsche Gewicht, Roman 1937

Tüm tartıların yanlış; ama yine de hepsi doğru. Seni göstermeyen tüm tartılarının doğru olduğunu düşünüyoruz. (6, 222)

Das falsche Gewicht, Roman 1937

İnsan içine onca şey alır da yine de beden, ses ve tavır olarak aynı kalır. Milyonlarca damardan azar azar emer, hiç tok olmaz; tüm renklerle harelenen bir gökkuşağı gibi; yine de renk skalasında bir gökkuşağı olarak kalır. (4, 150)

Hotel Savoy

Sarsılmaz aldırılmazlığı, varisleri için bir teminattı. Evet, öyle görünüyor ki fantezilerinin hesaplanamaz hâlleri, paranın sevdiği hesaplanamaz yolları tahmin ediyordu. Enteresan bir şekilde başkaları buluyordu onu. Doğal olarak kendine saklıyordu,

bağlanmak diye bir şeyi bilmeyen onun gibi bir adam -fırar dediği- doğumundan beri para kazanmaya yazgılıydı. İnsanın adam akıllı hesaplarla zengin olamayacağını biliyordu; bir ilham gerekliydi. İlhamlarının her birine itaat ediyordu. (4, 691)

Rechts und Links, Roman 1929

Şehvete karşı şehevî bir korku var; ölüme karşı duyulan ölüm-cül korku gibi. (5, 315)

Radetzkymarsch, Roman 1932

Meraklı, aptal ve kolay ikna edilebilir insanların kalpleri daha anlaşılmalıdır; içinde düşüncelerin, hislerin, anıların, korkuların, umutların olduğu gece çeşmeleri gibidirler; evet ara sıra pişmanlığa da gark olurlar ve bazen de tanrı korkusuna. (5, 491)

Tarabas, Roman 1934

Kendimi görünmez yapabilmeyi çok isterdim. Hep sihirli bir şapkanın hayalini kurmuşumdur. Her fırsatta kavgadan kaçmanın yollarını arayacak cılız bir çocuk değildim. Aksine kavgaya bana rakibime görünmez olduğum tek an gibi gelirdi. Destan ve masallarda okuduğum kahramanlara biraz olsun dikkat ederim. Yaptıkları şeylerde göstermiş oldukları kuvvetleri değil de oynadıkları büyük rolden ötürü takındıkları tavır daha çok etkilemiştir beni. Kendimi onlarla hep karşılaştırırım.

Kaldı ki ben de hırslıyım, kesin. Nasıl olacak bilmiyorum ama ortalama insanların üstesinden gelmeye kararlıyım. Hiçbir şeyin beni engellemesine izin vermeyeceğime karar verdim.

[...]

Gençlik yıllarımı saran fakirliği çok az hissetmiştim. Bu fakirliği, insanların kaderini çizen engellerden bir tanesi olarak gördüm. Aşılabilecek bir şey olduğunun meşhur örnekleri vardı. Tok ve güzel giyimli oğlanları hiç kıskanmadım. Kendime duyduğum acı kadar başkalarına duyduğum acının da menfur olduğunu o zamandan beri biliyorum. Neşeli ve bir tür ihtirasla kendimi fakirliğe tanıttım; kendimi ona hapsettım ve akranlarımdan böylelikle ayrıldım. (4, 1044)

Jugend, undatiert

Çocukluğumun bir kısmını geçirdiğim küçük şehirde yalnızca bir tane saatçi vardı; ya da başkası varsa da ben hatırlamıyorum. O zamanlar saatin kadranı benim için yuvarlak ve biraz da gizemli bir bilmeceydi; büyüklerin, bana ait olmayan vakitleri ölçtükleri bir nesne. Benim önümde zaman kaysız bir deniz gibi uzanıyordu. Benim bu zaman denizim, zaten pek ölçülebilecek gibi de görünmüyordu. Bakışlarımin çarptığı saatler ise ya ulaşamayacağım yüksek yerlerde ya da büyüklerin çantalarında dururdu; bir sır vardı, kırılığandı bu sırlar, elde taşınmamalıydı bu sır, oyun olmazdı bu sır, “çocuklara için uygun değildi” - tabii ki çocuklara göre değildi. Tik-tak çalışır, ara sıra öksürür ve yutkunurdu. Yelkovan-akrep, mekanizması ve çanıyla yetişkin insanların uzun vakitleri ölçerdi. [...]

Bugün bile o zamanlardaki gizemin sebebini bilmiyorum. Ama bugün de hâlâ saatimin saniyesinin hızlı dönüşünü gördüğümde çocuksu bir ürkeklikle zamanın hızı ve ölümün anılığı arasındaki belirsiz ve uzun ilişkiyi fark ederim. Gençliğimin zamanı ölçme hayali, artık ondan habersiz kalına hâline dönüştü. Eski yurt özleminin mezardan sonra yeniden depreşmesi mi bu? Belirsiz

bir sebepten gelen belirsiz metafizik bir oyun mu? Bilmiyorum. Bildiğim tek şey tahtakurularının da saatler gibi tik-tak edişi ve tahtakurularının aslında tabutlarında yaşadıkları. (3, 351 vd.)

Beim Uhrmacher

Felix Bernheim Bey in restore edilmiş evine getirdiği saatlerden şimdi yalnızca bir tanesi yemek salonundaki şöminenin üzerinde duruyor -ki hayatı boyunca her odada bir saat ya asılı ya da bir şeyin üzerinde bulunurdu; çünkü saate karşı bir zaafı vardı, zamanın değerine dair bir sezisi. Bernheim Hanımefendi ise çalışıyorlarken bu değerli eserlerin evde gereğinden fazla yer kapladığını düşünmüştü. Yine de ölü saatlerden birer tane her odada duruyordu. Beyaz ve gümüş renkli, herhangi bir amacı kalmamış kadrarlardan ve yıllardır aynı vakti gösteren yelkovan-akreplerden ürkütücü bir sessizlik yükseliyordu ve odanın dondurucu boşluğunun artık bir anlamı kalmıyordu. (4, 653)

Rechts und Links, Roman 1929

Bir günlüğüne bir nilüfer olmayı diliyordum. Bir sürü kolları olan. Özlemin uzun kolları.

Kollarımla küreklemekten başka hiçbir şey yapmazdım gün boyu. Tüm sinekleri bir gölette toplamaya çalışırdım.

Tam son anda incecik sivrisineklerin suyun kalbine vurduğunu duyarım, güm güm; bir su damlasının milyonda biri böyle vuruyor; kollarımı havaya doğru dümdüz açarım.

Bir müddet beklerim; özlem ve kavuşma, açlık ve tokluk, hayat ve ölüm arasında bu kısacık süreyi hissederim.

Yemin ederim: Dünyanın tüm sularına ve denizlerine yayılmak için bir nilüfer olmayı isterdim.

Ama zalim bir tanrı hükmediyor dünyaya; beni bir insan olarak yarattı. Megalobatrachus olaydım keşke. (1, 610)

Unterwelt

İçinde nilüferlerin bulunduğu camekânda dünyanın olayı dönüyor; yüzyıllar alan bir karmaşan en basit ilk formuna dönüyor sonradan. Burada olan şey, on binlerce çekirdeğin büyük trajedisi işte. Burası bir başlangıç ve son, burası hedef ve hedefsizlik, hayatın içeriği ve eğilimi. (1, 969)

Berliner Aquarium

IV

Bizler Sudaki Damlalarız

Dünya Tarihinin Hâlleri: Siyaset

“Devrim yok olmaz...” dedi Kudrinski.

“Devrimin sınırları yoktur

Koca okyanusun sınırları yoktur,

devasa yangının sınırları yoktur.

Devrim de böyledir. Bedeni yoktur;

bedeni yanmaktır eğer bir ateşe;

akıntıdır eğer suysa. Bizler sudaki
damlalarız ya da ateşteki kıvılcımlar,

bunlarsız olamayız ”

(4, 413)

Die Flucht ohne Ende (Roman 1927)

Paris'i çok özlüyorum, hiç vazgeçmedim oradan, hiçbir zaman; ben Doğulu bir Parisliyim, bir hümanist, dini bütün bir rasyonalist, Yahudi beyinli bir Katolik, gerçek bir devrimci. Nasıl duruyorum ki burada? Böyle parlayışımı bağışlayınız.

(B, 98)

Mektuplar

Kalbim, insanın itaat ettiği (biraz da çağ dışı) küçük şeyler için duygusal bir şekilde atıyor, itaat, itaat, itaat isteyen ve emirler, emirler, emirler yağdıran büyük hedeflere tarafsız yaklaşmama mani oluyor kalbim.

(3, 24 vd.)

Der Patron, 1929

Kayserler, komutanlar ve siyasetçiler dünya adaletini kendi mevcut durumlarına göre yorumluyor. Omuzlarında sorumluluğun apoletleri asılı. Rütbesi olmayan her insanın amiri denilen şey ‘dünya tarihi’, şaire sorsak dünya adaleti. şu son ve yakın zamanlarda insanların güveni sarsılmaz. Öyle sarsılmaz ki dünyayı gönüllü olarak katmanlara ayırmışlar, böylece dünya tarihinden herkes istifade etsin ve herkes ona dair bir hüküm versin.

Bu yüzden dünya tarihi aynı zamanda dünya adaletinin soyadı gibi. Samın ulaşamaz olduğu durumlarda dava düşüyor ve gerçekteşen adaletsizlik için gökyüzüne doğru haykırmaktan başka bir seçenek kalmıyor.

(1, 658)

Weltgericht

Devrim mücadele demektir. Unsuru: Makinalara karşı halk: Askeriye. Ayaklanmayı tasvir eden azgın kitlenin önünde çift sıralı, beli bükülmüş bir metal gibi mekanik ve kavı. Bir şekilde şöyle hissediyor insan: şimdilik mekanik olan galebe çalıyor, bu böyle. Ve temel güç yani doğa, disiplinsizliğin asayişsizliğinde dağılıyor. Yaptıkları tek şey set kurmak, tüketmek yok.

Bükülmüş çift sıralar da ne? En iyi ihtimal, denizin yıkılmasına karşılık buzdan bentler.

(1, 204 vd.)

Kind und Kunst

İnsan aktiftir ya da aktif olacaktır. Bir partiye mensuptur ya da bir partiye kabul edilmeyi bekliyordur. (Kaldı ki 'partisizlik' de aslında bir nevi aktif olma hâlidir.) İnsan sürekli yeni dünyaya uyum sağlar. Bulunduğu noktayı düzeltir. İnsan hiçbir zaman bireysel değildir. Çok hareketli toplumun bir parçasıdır her daim. Organize edilir, tasarruf edilir, bir kampanyaya girer, bir delegasyona dâhil olur, bir yere bağlanır, bir yere kaydolur, toplanır, ulaştırılır, mühürlenir - hep edilgendir, edilgen, edilgen. Tüm dünya kocaman bir alettir. Her ak saçlı yaşlı ve çocuk dünyada mündemiçtir ve dünyadan sorumludur. Büyüyük bir yapıdır, büyük bir deprem, büyük bir tuğla taşıyıcısı; buradan kule yükselir, orada yeni bir inşa malzemesi vardır ve tüm insanlar bu karkas yapıya tırmanır, merdivenlerden çıkar, tamir eder, yeniler, sarsar. Ama hâlâ kimse özgür ve egemen değildir bu yeryüzünde.

(2, 624)

Wie sieht es in der russischen Straße aus? / Reise in Rußland

İşçiler bayraklarla uzaktan geliyorlar, saatlerce bekledikten sonra. Ortalık nemli, Ekim ayı, dokuzuncu yıl, hararetli bir onanım var, birazcık kriz, birazcık ölüm, biraz da kötü kıyafet: Tüm bunlar insanı çok yoruyor, çığnıyor, sivil hâle sokuyor. Aylar boyunca bekleniyor; şimdi: Kısacık bir an, elindeki mendili

parti insanlarına sallayan Başkan Kalinin¹ beliriyor - Yüzlerden geleceği okumak mümkün mü? Bağırarak mı lazım yoksa seyretmek mi? (“Yaşasın bilmem hangi parti!” diye bağırana- lar arasında) karar verene kadar zaman zaten geçmiş oluyor; desteklenen kişinin yerini başkası alıyor ve geçiyor; bir tatil günü de böyle geçiyor - Kızıl Meydan’ın arkasında, caddede belirsiz çehrelerde dünya tarihi bulunuyor.

(2, 628)

Der neunte Feiertag der Revolution / Reise in Rußland

Batı dünyasındaki ülkelerden doğuya, zihni devrimin ateşini görmek için bakan kişi, kendini ufukta resmetme zahmetine girmeyi göze almalı. Birçoğu yapıyor bunu. Devrimcilikleri, devrim romantizmciliklerinden daha az. Oysa Rus devrimi çoktandır belli bir istikrar sağladı bile. Gürültülü renkli tatil günleri yok oldu. Karanlık, kasvetli ve yorucu iş günleri başladı. Batıda ise zihinsel elitlerin büyük kısmı, doğudan gelecek malum ışığı bekliyor. Avrupa’daki zihinsel hayatın durgunluğu, siyasi aksülamelin vahşeti, paraların değiş-tokuş edildiği kokuşmuş atmosfer, memurların üçkâğıtları, otoritelerin sahte şaşaası, kidemin zorbalığı: Tüm bunlar, özgürlükçüleri ve gençleri, Rusya devriminin sunabileceğinden daha fazlasını beklemeye zorluyor.

(2, 629)

Rußland geht nach Amerika / Reise in Rußland

¹ Mikhail Ivanoviç Kalinin: 1919-1946 yıllarında Yüksek Sovey Prezidyumu’nda görev yapmış Bolşevik devrimci. Stalin’in en yakın çalışma arkadaşlarından. —çn.

Belki de bu büyük kitleler ilk olarak idrakin yüzeyinden geçmeli. Derin bir körlükten kurtulalı henüz birkaç yıl bile olmadı. Yaratıcı kişilerde yeni denen şeyin gerçekte ne olduğu alenî olana dek belki de beklemek gerek. O zaman belki yeni bir yaratma ve kaydetme, yazma ve okuma, düşünme ve duyma, resmetme ve bakma tarzı gelişir. Bunların haricinde her şey olduğu gibi kalır: esrarengiz.

(2, 601)

Auf der Wolga bis Astrachan / Reise in Rußland

Belki bir zaman, devrimin ateşinden daha parlak bir ışık yakarlar. Bugüne dek henüz bir şey yok, gelecek yirmi yıl içinde de olmayacak gibi. Şimdilik, Avrupa'nın ruhsal fizyonomisi enteresanlığını koruyor; siyasî ve sosyal fizyonomisi ürpertici olsa da.

(2, 632)

Die Frau, die neue Geschlechtmoral und die Prostitution / Reise in Rußland

Rusya gayri ahlâkî değil, kesinlikle; artık sadece hijyenik. Modern Rus kadını kevaşe değil artık, aksine: Düzgün sosyal bir işlevi var. Rus gençliği artık kontrolsüz değil, ciddi şekilde aydınlanmış. Eş ve aşk ilişkileri edepsizce değil, yalnızca alenî. Rusya 'günahlar semti' değil, sadece doğa bilimleri için bir okuma kitabı.

(2, 636)

Die Frau, die neue Geschlechtmoral und die Prostitution / Reise in Rußland

Neredeyse tüm devrimci fikir, yönelim ve oluşumlar, siyasi arenada artık iyice belirgin olan küçük orta sınıf tarafından gasp edilmiş; kahramanlık tasfiye edilmiş, bürokrasi, memurların görevden alınmasını öngören bir tahayyülde yeniden oluşturuluyor. Rus devriminin günümüzdeki yöneticilerinin neye nasıl inandığı ya da nasıl ifadelerde bulunduğu göze gelmiyor. Rusya'da *rakamsal bir fanatizm* hâkim, tartışma esnasında seslerin yükseltildiği rakamlara tapılıyor.

(2, 652)

Jewgraf oder der liquidierte Heroismus / Reise in Rußland

Kahramanlıkların dönemi sonra erdi: Sıkı büro çalışmaları dönemindeyiz şimdi. Destanların dönemi sona erdi: İstatistikler dönemindeyiz şimdi.

(2, 630)

Rußland geht nach Amerika / Reise in Rußland

Rusya'nın ilk olarak denediği şey, genç nesle kazanılmış bir şeymiş gibi gösteriliyor. Rus öğrenciler hayata tıpkı bizim gibi hazırlıksız giriyor. Rus hayatı, Rus okullarından, tıpkı hakikatin beslendiğimiz duygusallıktan uzak olduğu zamanlar kadar uzak. Sınıfta asılı duran kitsch bir Lenin portresi, bizdeki Kayser'in kitsch yağlı boya portesi kadar zarar verici.

(2, 670)

Die Schule und die Jugend / Reise in Rußland

Bir esin aniliğinde, yeni olan her şeyin genç/taze olmadığı idrakine vardı. [...] Sonunda hatırlayabildiği kadarıyla gençlerin taşıdığı yalnızca bayraktı, bayrağın ifade ettiği fikirler değil. Savaş açılabilsin diye savaş çıkırtkanlığı var. Trampetlerin vuruşu ve giriş müziği. Bir fikrin öz öfkesi değil, aksine pelelerinindeki kat izleri. Ve sonunda gençleri, fikirlerin emir eri yapan doğal, teatral etkili jestler. Gençlere peşkeş çekiliyordu, kandırılmamışlardı. Hipnoz edilmişlerdi ve esir değillerdi. Yani hiç de zehirlenmemişler miydi? Sadece sarhoşlar mı?

(1, 233)

Die reaktionären Akademiker

Önceden saftı, artık bir devrimci.

(4, 886)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Yeni bir dünya inşa etmeye çalışanların her biri, nasıl da en eski batıl inançların peşinden -işlerine gelen en eski ve en saçma batıl inançların ve kutsallığının peşinden- gidiyor? Kurban isteyen anavatanımız değil miydi? Kurban isteyen din değil miydi? E tabii, devrim de istiyordu bunları! İnsanları sunaklara sürükledi ve her giden kişi daha büyük şeyler uğruna bir kararlılıkla öldü. Yaşayanlar haklı kaldı. Dünya yaşlandı; kan alışıldık bir manzara, ölüm değersiz bir şey hâline geldi. Hepsi boş yere öldü ve bir yıl geçmeden unutuldu. Ölümsüz olan yalnızca kağıt gibi romantizmdi.

(4, 913)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Sandık odasında emekliye ayrılmış bir eşya gibi asılı duran ‘insaniyet’ tabirini kavramaya çalışıyorum. Yüzyıl öncesine kadar hayattaydı insaniyet, hatta Avrupa kültüründe egemendi; yapmacıkken bile insaniyete saygı gösteriliyordu. Müstesna katiller onun adına öldürdü, çünkü aksi takdirde hesapları alt üst olacaktı. Toplumsal hayatta ‘hesaba katılması gereken’ bir ‘işlevi’ vardı, günümüzdeki değerler ve psikanaliz gibi. Kültür unsuru olmaktan daha fazla anlamı vardı, yani: moderndi.

Bugün ise yalnızca tarihî bir dönemi ifade etmek için kullanılan bir tabir. Bir tarifi hastalıklı kabuğu. Bilimsel bir mutfak çekmecesinin üzerindeki etiket. Oluşumları, geriye dönük hayatı arzulayan saçma bir kardeşlik tarikatının nişanı. Onlara bugünün dünyasını gösteren hürmet, bizde eksik kalan şeylere eşdeğer; Kayser Barbarossas’ın sakalı gibi zorunlu otoriter bir desteği hatırlamak gibi bir şey. İnsaniyet nadidedir, ama ucuzdur da; Avrupa kültür erdemlerinin (ve kötü alışkanlıklarının) değeri azalır ve bu erdemler günlük cazibesıyla yükselir. İnsaniyetin değeri ise ancak antik bir erdemdir.

Otuz yıldır insanlık için meydana gelen şeyler insaniyet adına olan şeyler değil. Savaş ve devrim sancılara sebep oldu. İnsaniyetin temsilcileri olan Sakarin-pasifistleri, piyadelerle ortak acılarından dolayı silahlanmayı takdir etmeyen hayvanları koruma derneklerinin programıyla çalışıyor sanki. Barışçılar bir protesto organize ediyor, protesto geçit töreni hâline geliyor. Hareket çağrısında bulunuyor: Orta Avrupa’nın paslanmış dolabında asılı duran insaniyet çağrısında.

(1, 630)

Humanit t

Aksine (ve maalesef) şüphecililiğimden ziyade herhangi bir keyfe yer ayırmak hususunda tamamen kabiliyetsizim. Sözüm ona bu 'olumsuz tavırlarımdan' ötürü rica ediyorum: Bir dünya düzeninin yetersizliğini tedirgin olduğum başka bir şeyle telafi etmekte karar kılmayın. Sivil demokrasinin mükemmelliğine inanmıyorum ama proleter diktatörlüğün darlığına olan meyle de şüpheyle yaklaşıyorum. -Aksine- 'Yurttaş-proleter' gibi korkunç bir varlığa inanıyorum; bu etikete sahipseniz kastettiğim özgürlüğün, sizin sahip olduğunuz sivil ilişkilerden daha azına haiz olduğunu görürsünüz.

(B, 91)

Mektuplar

Diplomatlar, ülkelerinin yatırımlarını gerçekleştirdiklerini kanıtlamalıdır. Kaşar kütüğü üzerinde dolanan sinekler gibi yurdun dışında oturuyorlar, ülkenin otomobilleriyle sağa sola gidiyorlar, birbirlerini ziyaret ediyorlar, birbirlerini gizlice dinliyorlar, birbirlerine danışıyorlar, pirelerden develer yapıyorlar, şifreliyorlar, yurda telgraf çekiyorlar. Sonra ortam dar geliyor bunlara. Sonra silahlanıyorlar biraz biraz. Sonra bir gazeteci, telgraf ofisine gidiyor. Bazı sesler duyuyor. Gönderilen bir şeyden gelen otomatik ses. Gazetede bu bizim özel muhabirimizin bir itfaiye ekibi var. Gazetede kiler diplomatları gizlice dinlemiş. Ama diplomat, gazeteye inanıyor. Ne duydunuz? İşkodra'da çeteler mi? Askerî ataşelikte miydiniz? Bilmiyor musunuz? Selanik? Sason? Silahlı kuvvetler? Hava planı?

Bunların yerine Arnavut çiftçiler bahçelerde çalışıyor, tüccarlar çarık satıyor, demirciler güğüm dövüyor, hasırcılar iskemle yapıyor. Ama her gün yeni asker alımları, trampetler, kalk

boruları, derin diz çöküşler. Günün birinde vurulacak. İtalyanlar mı vuracak? Yoksa Güney Slavlar mı? – Savaş savaştır.
(2, 735)

Die Zivilisierten im Barbarenland / Reise nach Albanien

Aynı durumla iki kere daha karşı karşıya gelecek olma ihtimalinizi dile getirebileceğinizi mi sanıyor musunuz acaba: Uzaklara mı gidiyorum? Hayatın sonsuz olduğunu mu düşünüyorsunuz? Kısadır hayat, göstereceği birkaç zavallı olay vardır ve bunların değeri bilinmelidir. İki kere söyleyebilirsiniz: İstiyorum, bir kere: Seviyorum; iki kere: Ölüyorum, hepsi bu kadar. Görüyor musunuz beni? Belli ki kıskanılacak bir adam değilim. Ama ölmek de istemiyorum. Belki bir kere daha söyleyebilirim: İstiyorum; ya da: Olacağım. Görünürde büyük bir şey yok ama bekliyorum. Kimse ve hiçbir şey için acı çekmek istemiyorum. Parmağınıza bir şey battığında hissettiğiniz o küçük acı, hayatın kısıklığı ölçüsünde çok ağırdır. Evet, bir fikir için kolunu kestiren ya da gözlerini oyduuran insanların olduğunu düşünmek, bir fikir için! İnsanlık için, özgürlük adına. Korkunç bir şey.

Geri dönüşünüzün olmadığını anlayabiliyorum. Herhangi bir işe girildiyse, tamamına erdirilmeli bu iş. Sonra sorumlu kılınırsınız, sözüm ona bir kahramanlık eylemi için emir alırsınız ve malum bir suçtan ötürü zindana tükülürsünüz. Herhangi bir cevabımız olmaz başımıza gelenlere. Göz ardı ettiğimiz şeylerden en üst derecede sorumlu olan bizizdir. Bunun için sorumlu kılınırsınız; yüzlerce kere zindana düşeriz, yüzlerce kere asılırsınız.
(4, 818 vd.)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Savaş üç yıldır devam ediyor. Paul Bernheim'in rahat işini bırakarak cepheye yazılmasının korkudan mı yoksa kasten mi olduğunu kim bilebilir? Barakalarda o akşam ölüm, yanı başından geçmiş gibi kızıl, kara ve korkunç tadından bir şeyler armağan etmişti ve Paul'un ölüme olan hasreti canlanmıştı. Artık arkadaşları, gazeteler ya da yapacağı konuşmalarla ilgilenmiyordu. Karargâhından sanki daha önce de ayrılmış gibi ayrıldı.

İşte böyle farklı farklı ve kavranamazdır insan.

İşte böyle gitti Paul Bernheim cepheye.

[...]

Paul böylece ilk kez savaşa girdi, kör bir hâlde kör talihlerine yürüyen milyonlarca insan gibi mağrur bir sükûnet hissetti. Tatlı bir teselliyle belki de öleceğim diye düşündü. Akşam yavaş yavaş çöktükçe, karanlığın kapkara duvarları hedefin ardına kaydıkça ve araçların içindeki solgun ışık parlamaya başladığında birkaç saniye kendini ölü gibi hissetti, aydınlık bir mezarın içindeki ölü gibi. Epey arkasında endişeleri ve sevinçleri duruyordu, hayat korkuları ve ümitleri. Bunların hepsinden kaçmıştı.

(4, 633-635)

Rechts und Links (Roman 1929)

Burada yaşayan kaçaklar, pasifistlerden pek ayırt edilemiyor. Sınıra gelen talihliler, kişisel hayatlarından kaçarak geldiklerini itiraf ediyorlar. Sanki hayat aşkı, bir karar vermeyi gerektiriyor! Vatandaşlığın ve doğadaki basit taleplerin bir gereğidir karmaşık idealler ardına saklanmak. Geçmiş zamanın erkekleri saçma bir düello uğruna hayatlarını kaybedebiliyordu. Ama kendi onurları uğruna ölüyorlardı; hayatın kendilerine sevecen geleceği bir anı bile inkâr etmiyorlardı. Tarafsız ülkelerde bulunan bugünün

erkekleri, en azından birçoğu ise inançlarının kurbanı olduklarını ima ediyor.

(4, 870)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Yeni devletin yeni yasaları kış mevsimi gibi avarelerin de düşmanı sanki. Yeni devlette düzen hüküm sürmeli. Barbar bile olsa o düzeni kötölemek yok. Yeni devletin devlet adamları eski üniversitelerde Hukuk ve Yasa okudular. Yeni mühendisler de eski üniversitelerde Hukuk ve Yasa okudular. En yeni, sessiz, güvenilir ve değerli insanlar ise sessiz ve tehlikeli tekerler üzerinde yeni ülkeye geliyor. Medeniyetlerin tehlikeli avcılar, gazete kağıtlarının büyük ruloları yeni baskı makinasına giriyor, kendi kendine dörülüyor, siyaset, sanat, bilim ve edebiyatla donanıyor, tasnif ediliyor ve şehirlere, kasabalara dağıtılıyorlar. Evlere, kulübelere uçuşuyorlar. İşte böylece yeni devlet kusursuzluğa eriyor.

(5, 600 vd.)

Tarabas (Roman 1934)

Avam hırslı. Gerçek, asil insan sessiz. Soylular sınıfında doğuştan gelen, şöhretin ışığından, başarının parıltısından ya da zaferin gücünden daha güçlü bir meziyet var. Hırs ise dediğim gibi avama ait bir özellik. Avamın vakti yoktur. Onur, güç, şöhret bekleyecek zamanı yoktur. Asil insanın ise bunları bekleyecek vakti vardır; hatta bunlardan uzak durma lüksüne bile sahiptir.

(5, 633)

Triumph der Schönheit (Novelle 1935)

Herhangi bir siyasî kişilikle irtibat hâlinde değilim. Alenî şeylerden kendime malzeme çıkarmıyorum. Öznel olan şeyleri seviyorum. Beni ilgilendiren yalnızca bu. Sınır bölgesinden de olsa iyi bir Rus'um, esasen bir zamanların Volhinyası'nda doğdum. Saçma sapan ihtiraslarla, aptalca ya da bilmem hangi normal fikir uğruna hayatın feda edilmesi gibi bir gençlik hevesini hiçbir zaman anlayabilmiş değilim. Asla! İnanın bana! Şahsî hayat yani basit insanlık, kamusal olandan daha önemli, daha büyük ve daha trajik. Belki de söylediğim günümüzdeki kulaklara saçma gelecek. Ama bu söylediğime son vaktime değin inanıyor olacağım. Bir insanı siyasî sebeplerden ötürü öldürecek kadar, siyasî ihtirası yüceltecek değilim. Siyasî suçluların diğerlerinden daha asil ya da iyi olduğunu da düşünmüyorum; ne tür olursa olsun suçlunun asil bir insan olamayacağı kanısındayım. Mesela ben, birini öldürdüm, o zaman kendimi iyi insanlar zümresinin dışında görürüm.

[...]

Size daha önce de söyledim, beni ilgilendiren yalnızca özel hayat. Tekrar değinmem gerekiyor. Demek istediğim, adam akıllı dikkat kesildiğimiz takdirde kesinlikle şöyle bir sonuca varacağız; sözüm ona tüm o büyük ve tarihî olaylar aslında özel hayatlarımızdaki herhangi bir ya da daha fazla noktaya temas edecek. Bundan berî durmak mümkün değil; yani komutanlar ya da anarşistler, sosyalistler ya da aktivistlerin dünyayı değiştiren tüm o büyük ve asil eylemleri, şahsî sebepler olmasa hakkında hiçbir fikre sahip olamayacağız anlamsız olaylar hâline gelecek.

(6, 8-10 vd.)

Beichte eines Mörders (Roman 1936)

Yönetim, yeryüzünün üstündeki gökyüzü misali insanların üstünde duruyor. Ondan gelen şey iyi ya da kötü olabilir; ama her zaman büyük ve kudretlidir, alışık olanlara bazen anlaşılabilir gelse de keşfedilmemiş ve keşfedilemezdir.

(4, 245)

Die Rebellion (Roman 1924)

Siyasî doğanın olayları ve gerçekleri, bir ülkenin yaşayan somut tarafını siyasî temsilcilerinin soyut eylemlerinden ayırıyor ve bunların geçip gitmesine müsaade ediyor. Gazete okuyucularının hayalinde, halkın bulunması gereken bir yerde dış işleri bakanı bulunuyor, milli bir karakter yerine atanmış sefirler, olaylar yerine telgraflar, tasvirler yerine özel raporlar. Böylelikle yanlış şablonlar ortaya çıkıyor, sözüm ona millî tavırlar nefret dolu olanları yaratıyor.

(2, 935)

Abreise und Ankunft / Briefe aus Polen

Halk, hiçbir şekilde dünya politikasını yaşamaz, böylelikle rahatlıkla siyasîlerden ayrılır. Halk, işlediği toprakta yaşar, döndürdüğü ticarete, anladığı zanaatta. (Buna rağmen genel seçimlerde oy kullanır, savaşlarda ölür, vergisini öder.) Kont Morstin'in köyünde de aynı böyleydi, Lopatyny köyünde. Bu Dünya Savaşı ya da Avrupa haritasının değişmiş olması Lopatyny ahalisinin tavırlarını hiç değiştirmede. Nasıl mı? Neden mi? Yahudi hancıların, Ruthen ve Polen çiftçilerin sıhhatli sağduyusu, dünya tarihinin anlaşılmaz hâllerine karşı kendilerini muhafaza ediyordu.

(5, 668 vd.)

Die Büste des Kaisers (Novelle 1935)

V

Habsburg'un Soğuk Güneşi Altında

Monarşi Çöküyor

*Habsburg'un soğuk güneşi söndü
ama bir zamanlar güneşti.*

(2, 911)

Seine k. und k. Apostolische Majestät

Tarihin korkunç hırsı, yaşlı anavatanımı; Avusturya-Macaristan Monarşisi'ni yok etti. Yurdumu sevmiştim; yurdum bana aynı anda hem vatanperver ve hem de dünya vatandaşı olma imkânı vermişti. Tüm Avusturya halkları arasında bir Alman ve Avusturyalı olma imkânı.

(5, 874)

(Beşinci cildin “Ekler” bölümünden, kaynak tam olarak belli değil.)

Ve Kayser geldi: Faytonu kar beyazı, tam sekiz at çekiyordu. Atların üstünde altın işlemeli ceketleri ve beyaz peruklarıyla hizmetkârlar vardı. Tanrı gibi görünüyordlardı ama aslında yalnızca yarı-tanrının hizmetkârıydılar. [...] Kayser her yana gülerek bakıyordu. Yaşlı çehresi ardındaki gülümseme bizzat kendi yarattığı bir güneşe benziyordu. Stephan Katedrali'nde çanlar büyük bir gürültüyle çalıyordu; Roma kilisesinin selamı,

Alman milletinin Romalı Kayser'ine sunuluyordu. Yaşlı Kayser esnek adımlarla faytonundan indi, tüm gazeteler bu tavırlara övgüler yağdıracaktı sonra; çan sesleri eşliğinde, Alman milletinin Romalı Kayser'i basit bir insan gibi yürüyerek kiliseye girdi.

Kayserlik ordusunun hiçbir kumandanı bu merasimi umursamazlıktan gelemeydi. Carl Joseph ise en hassas kumandanlardan biriydi. Dinî merasimden çevreye ışık saçan altın görkemi görüyordu ve bu yüzden akbabaların kanat seslerini duyamıyordu. Çünkü Habsburglar'ın kartalları üzerinde akbabalar, en yakın düşmanları olarak cirit atıyordu şimdi.

(5, 321 vd.)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

İç i soluk kırmızı eski bir manto giyiyordu. Yan tarafında kılıcı şakırdıyordu. Cilalı ağır potinleri karanlık bir ayna gibi parlıyor ve üzerinde geniş, kırmızı çizgisi olan ütülenmemiş, dar, siyah pantolonu eski moda bir rulet gibi görünüyordu. Kayser selamlamak için elini sürekli şapkasının tarağına kadar kaldırıyordu. Gülümseyerek başını sallıyordu. Görecekt hiçbir şeyi yokmuş gibiydi bakışları ve sanki herkesle göz göze geliyordu. Gözleri, güneş gibi yarım daire çiziyor ve herkese merhamet dağıtıyordu.

(2, 914)

Seine k. und k. Apostolische Majestät, 1928

Yol boyunca ilkbahar selamlıyordu onu. Öğleden sonra gideceği yere vardı. Gazetecilerin övmeye çalıştığı ve neredeyse tüm yaşlı devlet görevlilerin taklit etmeye çalıştığı 'o esnek adımlarla' trenin basamaklarından indi. Artık neredeyse unutulmuş olsa da

monarşideki bazı kesimlerdeki yaşlı beyefendiler trenden veya faytondan inerken ya da meyhaneye, eve, istasyona girerken, belki de giydikleri dar pantolonlardan ya da botlardan sebep bazı kurallara uymaya özen gösterirdi. Trotta da böylesi bir adımla trenden ayrılmıştı.

(5, 283)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

On beş dakika sonra bandonun kışladan gelen trampet seslerini duydu. Kayser'in temsilcisi olan bölge valisinin makamı önündeki alanda her pazar günü öğle vakti bando marşlar çalardı. Carl Joseph, balkonda sık büyümüş asmanın ardından müziğe kulak verdi. Babasının gücünü temsil eden ve savunduğu Habsburglarla kendini akraba gibi hissetti; gerekirse bir gün bizzat savaşa girecek ya da ölecekti. Bu yüce ailenin tüm bireylerinin adlarını biliyordu. Hepsini ciddi biçimde seviyordu; çocuksu kalbiyle en çok da Kayser'i. Kayser çok iyi ve büyüktü ona göre; adildi, ordu memurlarına hem çok uzak hem de çok yakındı. Onun uğruna en güzel bir şekilde askerî bando eşliğinde ölünürdü, en iyi de Radetzky Marşı eşliğinde.

(5, 160)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

Doktor Demant ayağa kalktı, mutfağa doğru gitti geldi; Büyük Başkumandan'ın portresi önünde biraz eğildi, Kayser'in ceketinin üzerindeki sinek lekelerini saymaya başladı, sonra bu anlamsız uğraşı bıraktı. Carl Joseph'in yanına geldi ve elini yavaşça titrek omuzuna koydu, yansıma yapan gözlük camlarını teğmenin açık kahve saçlarına çevirdi. Akıllı Doktor

Demant her Şeye noktayı koymuştu; eŐini babasının yanına Viyana'ya göndermiŐti, hizmetlilerine izin vermiŐ ve evini de kapamıŐtı. Talihsiz olay başına geldiğinden beri *Zum goldenen B r* otelinde kalıyordu. Sona gelmişti. Hiç de alışık olmadığı konyağı içmeye baŐladıĐından beri, o anlamsız d ellodan herhangi bir anlam çıkarmaya çalışıyor, hatalarla bezenmiŐ hik yesine bir son getirecek ölümü gözlüyor ve her zaman inanageldiği öteki dünyaya ait bir parlıt  arıyordu. İçinde bulunduğu tehlikeli durumdan çok daha öncesinde de mezarlara ve  l  arkadaşlarına alıŐıktı. EŐine duyduğu çocukça sevgi de yok olmuştu artık. Daha bir a  hafta öncesinde bile çok acı biçimde kalbinin derinliklerinde hissettiği kıskançlık duygusu soğuk bir k l kütlesine dönüŐmüŐtü. Kumandana ulaŐtırılsın diye yeni yazmıŐ olduğu vasiyetnamesi cebindeydi. Ardında bırakacağı hiçbir Şeyi yoktu, onu hatırlayacak az insan vardı ve unutacak bir Şeyi de yoktu. Alkol kolaylık sağlıyor, yalnızca beklemekten sabırsızlanıyordu. MeslektaŐlarının günlerdir beynini sarŐtıĐı bir düşünce hâline gelen o saat, yediyi yirmi geçe, Demant için titreyen gümüş bir  ıngırak hâline geldi. Üniformasını giydi giyeli kendini ilk kez bu kadar hafif, güçlü ve cesur hissediyordu. Sağlıklı insanların hayattan aldığı neŐe gibi, yaklaşan ölümden neŐe devŐiriyordu. Artık sona gelmişti, artık bitmiŐti..!

(5, 235 vd.)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

Kayser yaşlı bir adamdı. Dünyanın en yaşlı imparatoruydu. Ölüm etrafında dolanıyor, sapanıyla biçiyor da biçiyordu. Tüm tarlayı biçmiŐti, yalnızca Kayser unutulmuş gümüş bir saman

gibi bekliyordu. Açık ve ağır gözleri uzun yıllardır kaybedilmiş uzakları gözlüyordu. Kel başı, tepecik oluşmuş bir çöle benziyordu. Bıyık ve sakalları kardan yapılmış bir çift kanat gibiydi. Yüzündeki karman çorman çalıları andıran kırışıklıklarında uzun yıllar saklıydı. Zayıflamıştı, hafif kamburu varmış gibi eğik duruyordu. Küçük adımlarla dolanıyordu. Sokağa adımını atar atmaz sırtını dikleştirmeye, dizlerini esnekleştirmeye ve adımlarını hafifletmeye çalışıyordu. Kayserlerin gözünde bulunan bir özellik olan yapay bir iyilik yükleniyordu gözlerine. Sanki kendisine her bakanın gözlerinin içine bakıyor ve selamlıyordu. Hâlbuki gözlerine değen bir insan sureti yoktu; gerçekte baktıkları yer ölümle yaşam arasında ince çizgiydi; evler, ormanlar ve dağlar kapatıyor olsa da yaşlıların gözlerinden görünen o ufuk çizgisi. Halk, Franz Joseph'in kendilerinden yaşlı olduğu için kendilerinden az şey bildiğini düşünüyordu. Fakat muhtemelen birçok insandan fazla şey biliyordu. Krallığında güneşin batıyor olduğunu görüyordu ama hiçbir şey söylemiyordu. Biliyordu ki güneş batmadan ölecekti.

(5, 342 vd.)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

O zamanlar Viyana ve Petersburg'un büyük beyefendileri büyük savaşın hazırlıklarına başlamıştı. Sınırdakiler savaşın geldiğini diğerlerine göre daha erken hissediyordu; bu erken hissediş sadece yaklaşan şeyleri fark etmeye alışkın olduklarından değil, çöküşün ipuçlarını açık bir şekilde görüyor olmalarından da kaynaklanıyordu. Tüm bu hazırlıklardan da kazanç sağlayabiliyorlardı. Her iki yönlü casusluk da yaptıkları oluyordu; Avusturya tarafından Avusturya guldeni, Rus tarafından Rus

rublesi alıyorlardı. Uzak bir köşede bataklıklarla çevrili garnizondaki bazı subaylar da zamanla ümitsizliğin, kumarın, borçların ve gizemli adamların eline düşüyordu.

(5, 258 vd.)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

‘ Bu krallık yıkılmalı. Kayser’imiz gözlerini yumduğu an yüzlerce parçaya bölüneceğiz. Balkan ülkeleri bizden daha güçlü olacak. Tüm halklar kendi küçük iğrenç devletlerini kuracak, Yahudiler bile Filistin’de kendi krallarını ilan edecek. Viyana demokratların teri kokuyor, Ring Caddesi’ne tahammül edemiyorum artık. İşçiler ellerine kızıl bayrakları almış, artık çalışmak istemiyor. Viyana Belediye Başkanı bağınaz bir kapıcı. Papazlar halkın arasına karışmış, kiliselerde Çekçe vaaz ediliyor. Burg Tiyatrosu’nda aptal Yahudi oyunları sergileniyor ve her hafta Macar bir klozet fabrikatörü ‘kont’ unvanı alıyor. Size söylüyorum beyefendiler, tetiği şimdi çekmezsek sonumuz gelecek. Yaşayacağız tüm bunları.”

Kontu dinleyenler kahkaha atarak içmeye devam etti. Anlamıyorlardı onu. [...] Teğmen Trotta meslektaşlarına göre daha hassas, daha hüzünlü birisiydi; daha önce iki kez karşılaşmış olduğu ölümün karanlık ve hiç durmayan uğultusunu duyuyordu. Teğmen, böylesi karanlık kehanetleri zaman zaman hissediyordu.

(5, 265)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

Kont, Teğmen'i göstererek "Bir ordumuz var," dedi; Belediye Başkanı'nı göstererek "...memurlarımız da var," diye ekledi. "Ama yaşayan bu beden çöküyor. Çöküyor ve çöktü bile. Ölümü bekleyen yaşlı gibi, ufak bir nezlenin bile tehdidi altında; mucizevî olarak hâlâ oturabildiği için tahtta duruyor sadece. Ama ne kadar daha, ne kadar? Zaman bizi istemiyor artık. Zamanımız kendine bağımsız ulus devletler kurmak istiyor. Kimse Tanrı'ya inanmıyor artık. Yeni din, milliyetçilik. Halk artık kiliselere gitmiyor. Millî derneklere takılıyorlar. Monarşi, monarşimiz ise din temelli kurulmuştu: Tanrı'nın, birçok Hristiyan halk arasından Habsburgları seçtiği inancına dayanıyordu. Kayser'imiz, Papa'nın dünyevî kardeşidir, Avrupa'daki hiçbir imparator Tanrı'nın merhametine bu denli nail değildir. Avusturya-Macaristan Kayseri'ni Tanrı terk edemezdi. Ama artık Tanrı onu terk etti."

(5, 290)

(Radetzkymarsch, Roman 1932)

Üçüncü sınıfta oturdu ve askerlerin konuşmalarını duydu. Oldukça alışılmış şeylerden bahsediyorlardı: jambon, etli yemekler, sıhhiyeciler, revir odası, sigara markaları. Savaş hâlini benimsemişlerdi bile. Gayet konforlu yaşıyorlardı. Kendilerini takip eden vahşi ve muharrik ölüm, onlara çok güvenilir geliyordu; sanki barış zamanında doğal bir ölüm bahsediliyordu kendilerine. Savaş doğal olmayan bir durumdan doğal bir duruma evrilmişti.

(4, 866)

Der stumme Prophet, Roman 1929

Çünkü eski Avusturya-Macaristan Monarşisi devrimin hastalıklı çukurlarında ölmez asla, ona inananların destek olması gereken ironik inançsızlıkta ölür.

(5, 659)

Die Büste des Kaisers (Novelle 1935)

“Bu monarşide...” diye itiraz etti aramızdakilerin en yaşlısı olan Kont Chojnicki, ...artık hiçbir şeyin önemi yok. Yönetici öküzlerimiz olmasa dış görünüşün de hiçbir önemi kalmayacak. Demek istediğim şey, Avusturya-Macaristan’a has olan şey, sözüm ona önemi kendi kendine gelin güvey olmak sadece. Hemen şunu da demek isterim, bu gelin güvey olma hadisesi ancak ulusal devletlerin ve milliyetçiliğin aptal Avrupası’nda bir önemi varmış gibi lanse edilebilir. ‘Tanrı Korusun u’¹ söyleyenler tabii ki Slovenler, Polen ve Ruthen Galıçyalılar, Boryslaw’daki kaftanlı Yahudiler, Bacska’daki at tüccarları, Saraybosna’daki Müslümanlar, Mostar’daki kestaneciler. Ama Brünn ve Eger deki Alman öğrenciler, Linz’deki, Graz’daki, Knittelfeld’daki diş hekimleri, eczacılar, berber çırakları, sanat fotoğrafçıları, Alp vadilerindekiler ‘Ren’deki Nöbet’i² söylüyor. Avusturya, bu Nibelungen destanlarında yok olacak! Avusturya’nın varlığı merkez değil, ancak bir kenar.”

(6, 235)

Der Kapuzinergruft (Roman 1937)

¹ Gott erhalte: Avusturya-Macaristan İmparatorluğu zamanındaki marşlardan birisi: “Tanrı Kayzer Franz’ı korusun” 1918 yılına kadar milli marş olarak kullanılmıştır. Sözleri Lorenz Leopold Haschka’ya, bestesi ise meşhur Joseph Haydn’e aittir. –çn.

Die Wacht am Rhein: 1871 yılından sonra Alman Kayserlik’inde halkın benimsediği gayri resmi millî marşlardan biridir. Sözleri Max Schneckenburger’e, bestesi Carl Wilhelm’e aittir. –çn.

“Şahit oldum...” diye yazdı Kont, “...akıllıların deli olduğuna, bilgelerin salak, gerçek peygamberlerin yalancı, hakikat âşıklarının hatalı olduğuna. Hiçbir insanî özellik bu dünyada oluşmuş değildir, şu hariç: ham sofuluk. İman, bize dünyayı vadetmediği için bizi şaşırtamaz da. Gerçek bir mümin, dünyadan herhangi bir kazanç ummadığı için şaşırtmaz bizi. Halkların hayatına uyum sağlamak demektir bu: Şahsî olandan daha şüpheli durumdaki millî erdem denilen şeyleri ararlar boşuna. Bu yüzden uluslardan da ulus devletlerden de nefret ediyorum. Eski anavatanım, yani monarşi her türden insana açık, bir sürü kocaman kapısı ve odası olan kocaman bir evdi. Bu ev yağmalandı, parçalandı ve yok edildi. Orada benim için bir şey yok artık. Ben evde yaşamaya alışmış biriyim, kabinlerde değil.”

(5, 675)

Die Büste des Kaisers (Novelle 1935)

Kayser’e, erdeme, gerçeğe ve adalete olan basit inancıyla cennetten kovulmuş gibiydi ve şimdi tahammül ve sükûnet içinde açığözlülüğün dünyayı, yasaların gücünü ve majestelerinin ihtişamını oluşturduğunun farkına varmak istiyordu.

(5, 149)

Radetzkymarsch (Roman 1932)

Orada (Schönbrunn Sarayı'nda) küf kokusu vardı. Dünya tarihinin birkaç bölümü; Napolyon'un uyuduğu, Reichstadt Dükü'nün öldüğü yatağın üstünde istiflenmiş duruyordu. Tam tarihi bilen, Bohemya renkleriyle bezeli anlatıcı, yani hizmetliydi.

(1, 166)

“Friward”

Kayser Franz Joseph öldüğünde bir devrimciydim ama ağladım. İmparatorluk anıt mezarının onur bekçileri olarak görev yapan ‘elit birlik’ denilen Viyana alayına gireli henüz bir yıl olmuştu ama gerçekten ağladım. Bir devir toprağa veriliyordu. Anschluß’la birlikte bir *kültür* de toprağa verilecek.

(B, 65)

Mektuplar

Profesör Porta'nın öngördüğü kıyamet dün gerçekleşti.

İlk olarak lambam çılgına dönmüş bir rakkas gibi sağa sola sallandı. Üzerinde yattığım kanepes, fırtınadaki hafif bir bot misali alabora oldu. Duvar saati aniden zemine düştü. Saatin sert camı küçücük ufacak gümüş kırıntılarna döndü.

Hiç beklenmedik bir anda büyük bir patlama oldu. Herhalde gezegenlerden biri yeryüzüne ilk şaplağı vurmuştu.

Duvarlar yıkıldı. Sessizce yere yığıldılar; metafizik bir uğultudan başka garip bir şey duyan olmadı.

İlk kez uzaydayım. Dönüp duruyorum. Benimle birlikte milyonlarca insan da fezada salınıyor. Bir okul veledinin sert bir rüzgârda dördüncü kattan attığı kağıt parçalarına benziyoruz.

Birden keskin bir şey geçti yanınızdan, parlak altından. Gözlerim kamaştı. Gözlerim acıdı. Ama bir yandan da huzur dolu bir his veriyordu bu geçen şey. Yıldırım hızıyla bir korku salındı üstüme: Keşke yanımda kömür kâğıdım olsa! Ama hemen, semada olduğumu ve kömür kâğıdının bir işe yaramayacağını hatırladım. İşte bir kuyruklu yıldız! Benimle birlikte milyonlarca insan çığlık çığlığa İsvet, bir kuyruklu yıldızdı o. Alevli devasa kuyruğuna atladım iki ayağımla. Milyonlarca insan da benimle bindi bu kuyruğa. Dört milyonu hemencecik yanıverdi. Diğerleri ise gayet mutlu, ateşi bile hissetmeden oturmaya devam ettiler. Etrafa baktığımda hınların birçoğunun Alman Avusturyalılar olduğunu fark ettim; kuyruklu yıldızın kuyruğunun kaynama noktası tam da onların aradığı bir sıcaklıktı. [...]

Birdenbire bir ejderha belirdi. Yeryüzü derinlere gömüldü. Patlamış bir balon gibi. Bir tutam kül oldu.

Kuyruklu yıldızın kuyruğunda hayatta kalan yalnızca birkaç milyon Avusturyalı yer küre üzerinde kaldı ve yeni Avusturya'yı kurdu. Kuyruklu yıldız ilk şoku atlatıp yeniden başıboş dolanmaya başladı. Sonunda Avusturya'nın sonsuz varlığının kadim sözünü gerçekleştirmiş oldu.

Kuyruklu yıldız bakacak olursak bu yeni şeye şöyle demek gerek: *Austria irret in orbe ultima.*³

(1, 196 vd.)

Weltuntergang

³ Habsburg Hanedanı'ndan III. Frederick'e ait (1415-1493), anlam olarak birbirine yakın farklı ifadelerden biri. "Avusturya, yeryüzünde kalan son (ülke) olacak." anlamına gelmektedir. Benzer diğer bir ifadeye örnek: *Austriæ est imperare orbi universo*: Dünyaya hükmetmek Avusturya'nın kaderidir. —çn.

VI

Acıların Dört Nala Koştuğu Yer

Almanya kendini kaybediyor

*Acılar tüm dünyada kıvrak bir beygir üzerinde,
dört nala koşuyor,
hiçbir iz bırakmadan.
(3, 829)*

Dem Anschein nach

Başlangıçta size söyledim, aslında artmakta olan batıl inançlardan bahsetmek istiyorum. Bunları yalnızca, insanlığın şu an içinde olduğu günlerin temelini atan şaşkınlıklarımızın sebebi olarak görmüyorum; dünyanın düçâr olduğu karmaşanın temelinde de bu inançların yattığını düşünüyorum.

(3, 693)

Glauben und Fortschritt, 1936

Uzun yıllardır insanlığın gelişimi bu istikamette devam ediyor, yani aksi istikamette. Babalarımızdan bize miras kalan ruh, maddeci kültürün çarklarında sıkışıp kalmış. Teknik gelişmelerin lokomotif, asil gücün ve iyinin hümanist ideallerini parçalamış. ‘Kahraman şövalye’, bilek gücü yüksek, umarsız insan, yani bel altı insanı tarafından yok edildi. Son savaşın

sonuçlarının, bir öncekine göre çok daha korkunç ve derin olmasını bu şekilde anlayabiliriz. Bu sefer savaşçı kimse yok, makineler var. İnsanlar siperde durmuyor, makineler işliyor. Savaşlarda ölçülen kuvvet değil, güç. Kuvvet, ilahî bir vergi, güç ise şeytanî. Ona karşı koymak ise neredeyse imkânsız.

(1, 277)

Die Auferstehung des Geistes

Geleneğe dâhil etmek istediğiniz kültür nerede? Sahip olduğunuz şey eski bir kültürün daha kaba bir kopyası sadece. Renkli ve kötü duran bereli öğrenciler mi eski Alman kültürü? Büyük harikası trenlerin gelip gitmesinden ibaret istasyonlarınız mı? Sarhoşken 'Bir Renli Kız' şarkısını söylediğiniz, ayıkken de Charleston dansı ettiğiniz meyhanelerinizi mi kültürünüz? Aralarında bir tane bile zanaatkâr, sarraf, saatçi, şarkıcı türünden insanının bulunmadığı proleter maden işçilerinin, elektrikli sandalyelerinde yaşadığı ve tek bir gotik harf okuyamadığı üçgen çatılı evleriniz mi kültürünüz? Bu tam bir maskeli balo ve gerçeği yansıtmıyor! Kostümlerinizden sıyrılıp ortaya çıkmıyorsunuz!

(4, 456)

Die Flucht ohne Ende (Roman 1927)

Şimdi tarihin yargısı belli oluyor. Matbu hâli çıktı ve altmış mark verince satın alabilirsiniz. Tarihin yargısı, dünya savaşından epey ucuz.

Tüm şüpheler kalktı. *Meyer Ansiklopedisi*'nin¹ otoritesi tüm sonuçları biriktirdi. İlk barış ansiklopedisi piyasada. Hem de kitapçık şeklinde. [...]

Yeni ansiklopedilerde 'gamalı haç' yok. 'Kocabaş' resmi var. Ama o da sadece bir serçe ve antisemit değil.

Hümanizm kelimesi hâlâ mevcut. Şu anlama geliyor: 'İnsaniyet'. Ama sadece ansiklopedide mevcut.

(1, 332 vd.)

Die Rebellion (Roman 1924)

Bana öyle geliyor ki çağdaş Alman tarihi ve son yaşananlar, ölüleriyle ilgilenme hususunda birbirinden ayrılıyor ki faşing zamanı toparlanıp dünya görüşlerini Münih'te sergileyebilsinler. Ama bu yalnızca kamunun ya da siyasetin değil ikisinin birden vadedildiği ruhun özel bir meselesi olmuştur. Ama altmış sekreter ölümlerin sözlerini böyle daktilo ettiği için buradaki yazının ve yazıdaki iddiaların hayal ürünü olduğunu kabul etmek durumundayım. Tüm Almanya'yı hayalimde kurguladığımı kabul etmeliyim; okuma yazma bilmeyen duvar ilancısıyken okuma yazmayı bir el kitabından öğrenen kişinin artık bir yazar ve siyasî bir kişilik olduğunu, sahip olduğu donanımla İsviçreli bir Papa olmak yerine Papa'ya karşı saf tutan kumandanı, paslanmış kılıç şakırtılarını, kadavra renkli yaşayan cesetleri,

¹ Meyer Ansiklopedisi: Joseph Meyernin 19. yüzyılın sonlarında çalışmalarını başlattığı, Alman dilinde hazırlanmış olan en geniş kapsamlı ansiklopedidir. -çn.

Münih hakkında haber verirken fıkra kitabına dönen gazeteleri, hepsini hayâlimde kurguladığımı kabullenmeliyim.

(2, 71 vd.)

Geträumter Wochenbericht, Politische Lyrik

Rahip iktidara geldiğinde kapıcı da ‘*muhteşem daireyi*’ işgal etti; tüm bekçi köpekleri salındı ve Almanlar, Yahudilerin vatansız ve birkaç yıl öncesine göre Lodz’daki yeğenlerinden daha korunaksız olduğunu gördü.² Rahip kibirlendi; babalarının tanrısını kaybetmişti ama yerine sivil vatanperverlik denilen bir idol kazandı. Ama tanrı onu unutmamıştı. Onu bir göçe yolladı: Yahudilere has bir acı. Dünyada hiçbir şeyin kalıcı olmadığını unutmadılar, vatan da kalıcı değildi; hayatımızın kısa olduğunu unutmadılar, fillerin, timsahların ve kuzgunların hayatından daha kısa. Papağanlar bile bizden uzun yaşıyor.

Almanya’da kalan tüm Yahudiler göç etmeye mahkum edildi. Küçücük şehirlerden büyük şehirlere göç ettiler, büyük şehirlerden başka büyük şehirlere, sonra büyük şehirlerden tekrar küçük şehirlere. Ama asıl olan, herhangi bir yerde meskunken de kendi içlerinde yaşadıkları göçtü. Alışık oldukları selamlaşmalardan, arkadaşlarından ayrılıyorlardı. Yaşanılan şeyin gerçek olmaması ümidiyle gözlerini kapatıyorlardı; yalancı ve sahte bir geceye göç ediyorlardı. Yaşamış oldukları korkudan, daha şiddetli bir hâl olan dehşete göç ediyorlardı ve daha rahat ve

² Lodz: Günümüz Polonyası’nın en büyük üçüncü kenti. Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar bu şehri ele geçirmek için hayli çaba sarf etti. Zamanla şehir Yahudi nüfusunun yoğun olduğu bir yer hâline geldi. Hatta günümüz Avrupası’ndaki en büyük Yahudi mezarlığı bu şehirde bulunmaktadır.

huzurlu olmaya çalışıyorlardı. Yalanın en kötü hâli olan yalana göç ediliyordu; kendi kendine söylenen yalanlara.

Alman Yahudiler iki kat daha talihsiz: Rezaleti sadece yaşamıyorlar, bir de bu rezalete tahammül etmek zorunda kalıyorlar. Bu tahammül kabiliyeti ise talihsizliğin en büyük parçası.

Bir gün -muhtemelen bin yıldan kısa bir zaman içinde- Almanya'da bazı şeyler değişecek. Ama Hitler gençliğinin büyüdüğü nesille, ne Yahudiler ne de Hristiyanlar, Avrupa kültür mirasının farkına varamayacak. İason'un ejderha tohumları bunlar. Gelecek iki nesildeki Alman paganlarını vaftiz etmek için kocaman bir misyoner ordusu lazım. Almanlar Hristiyanlığa dönmedikleri sürece Yahudilerin onlardan medet umacak pek bir şeyi yok.

Avrupalı halkların kardeşliği diye bir şeyden bahsedip duruyorlar. Şayet bu teşbih doğruysa: Ve zaten bu tabir ahmaklık ya da vahşilik anlamlarına gelmiyorsa bir kardeşin diğerine kucak açmadığı nerede görülmüş? Esasen çok müstesna bir şey bu *halk kardeşliği*! Baba, yüzünü yalnızca kendi kapısına dönmekte kararlı; oğlunun odasından ise gökyüzüne pis kokular yükseliyor.

(2, 894-902)

Vorrede zur geplanten Neuauflage, Juden auf Wanderschaft

Yüzyıl boyunca Almanya'da karmaşa hiç günümüzdeki kadar olmamıştı; çünkü *anavatan gururunun kuvvetlendirilmesi* ve *yeniden inşasıyla uğraşılıyordu*, *yabancılar gıpta etme* ve *düşmanları kıskanma* dönemi bu. Hiçbir zaman gençler bu denli bilge bir tavır sergilememiş, yaşlılar da bu kadar çocuksu takılmamışlardı. Anahtar kelime olan 'nesiller' hiç bu kadar sık kullanılmamış ve gelenek bilinci hiç bu kadar iktidarsız

olmamıştı. Hiçbir zaman, yazarların cehaleti bu denli büyük olmamış ve hiçbir zaman yazılanların belge olarak doğruluğu bu denli vurgulanmamıştı. Hiçbir zaman yayınların miktarı, amaçsızlığı ve boşluğu bu denli aşikar olmamıştı; anında ikna manifestolarının belirlediği basit inançlar bu kadar yaygın olmamıştı. İlanlar hiç bu kadar yalan söylemiyor ve tahrik etmiyordu. Feci bir karmaşa başladı, tüm karmaşaların en fecisi. İnsanlar uydurulmuş bir tarihe inanıyor. Gerçeklere olan saygı çok büyük, lakin sadece yalanlardan bahseden gerçeklere inanılıyor.

(3, 153-154)

Schluß mit der “Neuen Sachlichkeit”!, 1930

Zihinleri tahrip eden kitapların yakılması, Yahudi yazarların sürgüne gönderilmesi ve Üçüncü Krallık'ın saçma salak tüm uğraşlarının ne anlama gelebileceğine dair düşünmeyi mesuliyet kabul eden, öyle görünüyor ki, dünya üzerinde çok az insan var. Mükemmelleşen tekniğin dünyasına barbarların kanlı bir şekilde girişi, mekanikleşen orangutanların ellerinde bombalar, zehirli gazlar, amonyak, gaz maskeleri ve uçaklarla ortaya koydukları korkunç terkipler, (kanla olmasa da) ruhen Kimberlerin ve Tötonların varislerinin direnişi; işte tüm bunlar geniş anlamda tehdit ve korku altındaki dünyanın inanmak istediği şeyler: Manevî Avrupa teslim oluyor. Zayıflığından, tembelliğinden, umursamazlığından ve düşüncesizliğinden ötürü teslim oluyor (bu zarar verici teslimiyetin asıl sebeplerini araştırmak gelecektekilere bir vazife olacak.).

[...]

Birçoğumuz savaş zamanı cepheleydi ve birçoğumuz hayatını kaybetti. Almanya için yazdık, Almanya için öldük. Almanya için kanımız iki şekilde akıyordu: Fiziksel hayatımızı besleyen kanımız ve kalemimize mürekkep olan kanımız. Almanya için şarkılar söyledik, gerçek Almanya için. Buna rağmen Almanya tarafından yakılıyoruz.

(3, 502 vd.)

Das Autodafé des Geistes, 1933

Sorunuzu daha net yanıtlamak için - günümüzde şairin görevi şudur. Almanya'ya karşı bitmek bilmeyen bu savaşta yer almak; çünkü öfkenin anavatanı haline geldi burası, cehennemin bir şubesi, deccalın mesken tuttuğu bir yer.

(3, 558)

“Maria Theresia”, 1934

Toplara, hoparlöre, öldürmeye, aptal bakana, akılsız diplomata, Nürnberg hunisiyle Babil dünyasının karmaşık seslerini işitmeye çalışan salak muhabir ve gazeteciye karşı ne söylemem gerekir ki?

(3, 690)

Statt eines Artikels, 1935

Göç eden yazarların gerçek anavatanı yazdıkları dildir; özgürlükleri ise düşündüklerini ifade edebilme özgürlüğüdür.

Ama bugün böyle bir şey mümkün değil.

Düşündüğünü yazamıyor insan: Çok da banal bir söylem!

Bir zamanlar uğruna yazmayı düşündüğümüz dünyanın dil-sizleştğini ve aptallaştığını kabullendik; ve sanırım dünyadan alabileceğimiz çok az şey kaldı, belki de hiçbir şey.

(3, 852)

Der Maulkorb für deutsche Schriftsteller, 1938

Alman bir yazar olmanın gerçekten bir anlamı yok. Avrupa'nın ve medeniyetin büyük kulelerinden biri olan buradan (Paris'ten) bakınca Almanya'nın ne denli bir çukurda olduğunu görüyoruz.

(B, 46)

Mektuplar

Gazeteler akan kanı haber yapmak için siyah mürekkep kullanıyor olsa da Almanya'da daha fazla kan akacağı gerçeğinin on yedi aydır farkındayız. Muhtemelen matbaaların efendisi Bakan Goebbels, hazır elinin altında amacına hizmet edecek gazeteciler varken ölümlerin büyük kısmını ölümün sessizliğine mahkum etmiş, onlardan hiç bahsettirmemişti. Böylece Alman basınının asıl görevinin gerçekleri yansıtmak değil de gizlemek olduğunu anlıyoruz; yalanları sadece üretmekle kalmayıp doğruymuş gibi de lanse ediyorlar. Dünyanın hâlâ açık fikirleri olan duyarlı kısmını yanlış yönlendirmekle yetinmeyip yalan haberleri esrarengiz bir saflıkla dayatıyorlar.

| |

Üçüncü Krallık'ın çöküşünden beri özlü sözlere rağmen yalanların ayakları yere daha sağlam basıyor. Tepelerde hakikatin peşinden sürüklenmiyor, onu fersah fersah geçiyor. Goebbels'in dahiyane performansına dikkat edecek olursak şöyle deriz:

Bizzat kendisi gibi resmî hakikatlerin de topallamasını sağladı. Topal bacağını, resmî Alman gerçeklerine armağan etti. İlk Alman propaganda bakanının topallıyor oluşu hiç de tesadüf değil, bilakis tarihin bilinçli bir şakasıdır...

(3, 509)

Das Dritte Reich, die Filiale der Hölle auf Erden, 1934

Nibelungen halkası müstesna bir halkadır; büyüğü bu halkanın kapanamıyor oluşunda yatmaktadır.

(3, 513)

Fern von der Scholle, 1934

Henüz genç olan dünyanın o zamanlar ilk sıkıntılı zamanlarıydı. İlk kez bir insanın sıcak ve kırmızı kanı soğuk ve yeşil zemine düşmüştü. Tanrı bizzat Dünya'ya gelip Kabil'i tutuklamış, yargılamış ve merhamet edip beynine bir işaret bırakmıştı ki kimse Kabil'i öldürmesin. O zamanlar Tanrı, Dünya'nın sütunlarında huzur bulabilmek için adaleti yarattı. Kabil'e verilen büyük ceza, Tanrı'yı bir daha göremeyecek olmasıydı. Artık Eretz-Nod'da yaşamak zorundaydı.³ Fakir topraklar.-

O zamandan beri Kabiller feci biçimde çoğaldı ve artık neredeyse her ülke bir Eretz-Nod. Dünyadaki sesler o kadar yükseldi ki artık kandan gelen fokurdama sesleri duyulmuyor; halbuki şimdi de ilk günkü kadar kuvvetli bir şekilde göğe yükseliyor bu sesler. Kabiller sözüm ona üstkabiller oldular. Bazıları göğüslerine malum Kabil işaretini bizzat çiziyor ki hayatta kalabilsinler de daha fazla cana kıyabilsinler ya da birbirlerinin

³ Eretz-Nod: Tekvin'e göre Adn Cennetinin doğusunda bulunan ülke.

canlarına kıyabilsinler. Öldürülenler yalnızca masum Habiller değil, suçlu Kabiller de başka Kabiller tarafından öldürülüyor. Bazı gazetelerin matbaa siyahı kızıl bir renge bürünüyor, kan kırmızısı bir renge. Bazı gazeteler ise yarıya kırmızı mürekkeple basılıyor, sanki kimyasal bir kana bulanmışlar ve bazı gerçek haberlerden bahsediyorlar. Ama hâlâ bazı Kabiller, Üstkabiller ya da Üst-üstkabiller hakkında şöyle diyor: “Bilmiyorum! Kardeşimin bekçisi mi olayım?” Her seferinde efendi, çehresini onlardan başka yöne çeviriyor. (Sonra ilk Kabil gibi zavallı bir hale dūçâr oluyor, kendilerini inkâr da edemiyor.)

Eretz-Nod'da yaşamaya devam ediyorlar.

(3, 452 vd.)

Die Geschichte von Kain und Abel, 1932

İnsan ağaç değildir. Kahramanlarını meşe ağaçlarıyla karşılaştırp küçümsemek Almanların şapşal halidir. İnsan aynı zamanda meşe de değildir. Meşe tutsaktır, lakin insan özgür. Fırtınada meşe altında duran insan kendini yıldırım tehlikesine atıyordur, evet. Tanrı insana bacak ve ayakları bahşetti ki kendine ait dünya üzerinde dolaşabilsin. Dolaşmak kaçmak değil, yelken açmaktır.

(3, 532)

Der Segen des ewigen Juden, 1934

‘Pisibalgı’na olan saçma sevgi, toprak sevgisini öldürüyor. Belli sınırlar dahilinde doğmuş olmaktan ibaret olan vatan gururu Avrupa’nın evrensel ruhunu öldürüyor. İnsan tüm halkları ya aynı şekilde sever ya da yalnızca birini diğerlerinden üstün tutar. Yani: Ya Avrupalı olunur ya da birazcık ‘vatanperver’

Ama vatanperverlerin birçoğu kördür, kör olmak zorundadır; aşığın kör olması gerektiği gibi. Kör olmasalar, aşık olmazlardı.
[...]

Hâlâ, bugün bile Avrupa'daki birlikteliği sağlamak için bir imkan var: Avrupa birliğinden 'Üçüncü Krallık'ı ayırmak.

Almanya yani Üçüncü Krallık'ın olduğu yerde Avrupa birliği olamaz. Almanya'nın dahil olduğu Avrupa saçmalıktan öte bir şey değil. *Almanya yoksa Avrupa bir güç demektir.*

(3, 562)

Europe ist nur ohne das Dritte Reich möglich, 1934

Paris'e olan şevkim de Almanya hakkındaki üzüntüm de azalmadı. Alman bir şairin gelip yaylı yataktan mezarına gömülüp yok olmasını anlıyorum. Alman ulusu olmazdan evvel, Avrupalıydık. Belki Almanların ihracıyla...

(B, 48)

Mektuplar

Umursamazlık tüm halkların düşmanıdır; Yahudiler ya da Antisemitizm değil: Yalnızca umursamazlar düşmandır.

(3, 861)

Das bittere Brot, 1939

Deccal geldi: Öyle bir giyinmişti ki yıllardır onu beklemeye alışkın olduğumuz halde onu tanıyamadık. Şimdi tam ortamızda oturuyor, bizzat içimizde. Zehirli kanatlarının ağır gölgesini üstümüze indiriyor. Cehennemvari gözlerindeki buzlanmış

külleri körüklüyoruz. Zavallı boğazımız zehirli ellerinden besleniyor. İğrenç diliyle dünyamızı yalıyor. Ateşli ayaklarını kaldırıyor ve evlerimizin kolayca yanan zayıf çatılarının üstüne koyuyor. Uzun süredir çocuklarımızın masum ruhlarına zehir akıtıyor. Ama biz bunu fark etmiyoruz.

[...]

İnsan, benzeri, tıpkısı ya da eşiti bir varlıkla aynı seviyeye düşme ihtimaline karşılık kendini tanıtmayı sevmez. Nihai ölüm anımızda kendimize olan sevgimiz belli bir seremoni gerektirir. Günlük hayatımıza sıradan bir vatandaşın mütevazı kıyafetleriyle gelir deccal, ama sıradan vatandaşta bulunan Tanrı korkusu imalarıyla bezelidir, basit ham sofuluğu, sıradan bir kazanma hırsı ve insanlığın belli ideallere ulaşmasına olan derin sevgi mesela: Ölene dek sadakat, anavatan sevgisi, birlik, namus ve erdem için kurban olmaya hazır oluş, geçmişin ve soyun devamına hürmet, geleceğe güven, tüm nümayişlere özen, ortalama bir Avrupalı gibi yaşamaya alışkın ya da talip olmak. Böyle yansıyan bir kılıkta deccal yeni vardı dünyamıza.

(3, 565)

Der Antichrist, 1934

Almaların barbarlığına tahammül edemiyorum. Onları döndüremeyecek olduğumdan değil. Onları döndürelim diye paganlara Latince konuşan misyonerler gibi oluyoruz. Boş bir çaba.

(B, 56)

Mektuplar

Siyasetten kim tiksiniyor ki? Haklılar; Avrupa intihar ediyor ve bu intiharın yavaş ve feci oluşu, zaten intihar etmiş bir ceset olmasından kaynaklanıyor. Bu çöküşün bir psikozla şeytanî bir benzerliği var. Psikoz birinin de intiharı böyle olur. Dünyayı gerçekten de şeytan yönetiyor. Ama ben her iki kanattaki aşırıları anlayamıyorum; bunu anlamak için fazla Kayser Franz Joseph çağdaşım, çok ortadayım. Aşırılıktan nefret ediyorum; bu alevlerin en ateşli ve tiksiniç yanı bu aşırılık.

(B, 186)

Mektuplar

Bugünkü dünyanın sersemliği 1914'tekine göre daha büyük. İnsanî olan şeyler yaralandığı ve öldüğünden beri insanlar birbirine dokunmuyor. Vahşiliğin her yönünün insanî gerekçeler ve iddialarla açıklanmaya çabalandığı zamandı 1914. Ama günümüzde vahşilik yine, vahşetin bizzat kendisinden daha acı olan vahşice açıklamalarla savunuluyor.

(B, 258)

Mektuplar

Daha önce de söylediğim gibi Voltaire ve Goethe'ye karşı sorumluluğumuz var. Nietzsche'nin Musa'ya ve Yahudi babalarına karşı sorumluluğu olduğu gibi.

(B, 260)

Mektuplar

Kıyamet belli başlı *bir* mesele, şahsî rezalet ise başka *bir* mesele. Rezalet genel karmaşanın yerini alacak bir şey değil. Birbirlerine ait değiller.

(B, 426)

Mektuplar

Ama dünya çok karanlık, hem bizim için hem bireyler için. Hepimiz dünyaya fazla değer verdik: Mutlak pesimizme inanan ben bile.

Dünya çok ama çok aptal. Vahşî. Bir öküz sürüsü bile daha zekidir.

Her şey: İnsaniyet, medeniyet, Avrupa, Katolisizm bile - Bir öküz sürüsü bile daha zekidir.

(B, 262)

Mektuplar

Çok mütevazî olmak istediğim halde: Sahip olduğumuz küçük tek bir fikir, proleterlerin tüm saçmalıklarından daha değerlidir. Kendimize ait olanı Rusya, İtalya ya da Almanya'da vurguladığımızda DÜŞÜK oluyor. Kokuyor. Hiçbir şekilde komünizm "*tüm dünyayı değiştirmiş*" değildir. Pislikten başka bir şeyi yok. Faşizm, nasyonal-sosyalizmi ve ruhların özgürlüğüne olan nefreti beslemekten başka bir şey yapmadı. Rusya'yı destekleyen kişi, dolayısıyla Üçüncü Krallık'ı desteklemiş oluyor.

(B, 296)

Mektuplar

Siyasetçilere ya da onların partilerine inanmıyorum, ama onlarda *gücün* son kırıntılarını görüyorum. Katoliklik ve komünizmi Almanya'da birlikte bir işe koşabilecek ya da bu topraklar dışında bunları bir araya getirebilecek başarıyı elde etsem, içinde olduğumuz bu cehenneme karşı çok şey yapmış olacağım. Neden olmasın? Neden denemeyeyim?

(B, 423)

Mektuplar

İlkbahar gülen bir katil gibi Almanya'dan ayrılıyor. Barakalarda ölmeyen, işkencelere maruz kalan, milli vatandaşların toplarına hedef olmayan, gamalı haçın yakasına takılmadığı, evinde açlık görmeyen, muhbirleri unutmuş kişi yolda ölüyor ve kara kocaman bir akbaba cesedi üzerinde tur atıyor.

Hastalıklar göçmenin elbisenin kıvrımlarında saklanıyor, hastalıklar onun nefesini çekiyor. Yolda karşısına çıkan jandarma, firarında saklanan hastalığı emiyor, aşırı dozdan hemen ölmese bile birkaç gün sonra ölüyor. Askerler garnizonlarda ölüyor. Anayollara yollanan devriyeler, büyük hastalıkla karşılaşmamak için yan yollara dalıyor ama ölümden kurtulamıyor.

(4, 143)

Das Spinnennetz (Roman 1923)

Ah, zamanın işaretleri! Bir zamanlar haneleri korumak için bekçi köpekleri, koyun köpekleri vardı. Bugünse değersiz olan bir şeyi gözetlemek için insan-köpekler var; köpek-insan neslinin devamı olan insan-köpekler. Nasıl bir rüyet sundu bana bu resim: Köpeğin biri bir insanın üstünde oturuyor. [...] Süvarileri

kaldırdığımız bu savaşta buralara kadar getirdik köpekleri ki köpekler, insanları süvariler gibi binebilsin.

(1, 95)

Von Hunden und Menschen

Dünyam sonsuza dek işgal edilmiş gibi görüldüğü için, bana ait bir anavatan artık yok. Olsun, böylesi daha iyi; eski anavatanımın harabelerini arıyorum ben hâlâ.

(5, 668)

Die Büste des Kaisers (Novelle 1935)

Almanya öldü. Bizim için öldü. Artık onu hesaba katamayız. Fesatlığıyla da asilliğiyle de olmaz. Artık bir hülyadan ibaret.

(B, 294)

Mektuplar

VII

Ağlama Duvarının Ta Kendisiyim

Kendini Nasıl Kurtarmalı?

*Benimle girilen tüm dostluklar ölümlüdür.
Ağlama duvarının ta kendisiyim, bir harabe.*

Bilemezsiniz ne kadar karanlıktır içim.

(B, 227)

Mektuplar

Üzerinde bulundukları toprağa yabancıydılar, karşlarına çıkan orman düşmanlarıydı, kuşkulu bir hava oluşturan köpeklerin havlamaları nefret doluydu; güvendikleri tek şey, babaları ve efendileri gibi bu topraklarda doğan aydı; her yeri, yuvayı ve sürgünleri gözetleyen ay.

(5, 43)

Hiob (Roman 1930)

Şurası kesin ki ben bu yabancı diyarda yalnız bir adamım; sabahları sokakta yürüyüşe çıktığımda, bir vatana sahip olmanın baskın olduğu bir yerde vatansız biri olmanın utancını yaşıyorum. Piyanodan gelen enerjik melodi, panjurların ardındaki beyaz perdeler, uzun kollu gömlek giyen bir adam, gecelikli bir kadın, sokak lambasının altında bir köpek, taze yapıştırcı

sürülmüş bir reklam panosu, elinde çingırağıyla bir kapıcı, yeni terkedilmiş bir yetim, ktır ktır ekmekler çıkaran bir fırıncı, ufak şişesi kapının önünde duran bir berber... İşte bunların hepsi, bana birçok şey anlattıkları hâlde benim hakkımda hiçbir şey bilmeyen yabancılar. Güvenilir bakışlarla birbirlerini selamlıyorlar; herkesin gözünde alınan kararlar okunuyor.

(1, 638)

Die fremde Stadt

Eril düşünürlerin fizyonomisi: Çehreleri gri ve monoton. Endişeleri, nemden sisler oluşturuyor, kavşaklardan parçalar, gözlerden küçük kıvılcımlar. Kat kat Stm haritalarında işte size acının coğrafyası.

(2, 798)

Nach Neunkirchen, Briefe aus Deutschland von Cuneus

Her geçen zaman, daha da yalnızlaşacağım sevgili dostum. Hayatın bin türlü küçük şeylerinde, zevk meselelerinde, yemek, kıyafet, lokanta ve eğlence gibi şeylerde prensip ve dünya görüşü olarak daha da yalnız kalacağım... Her şey beni tahrik ediyor bu aralar; yan masada konuşulanlar, kısa bir bakış, bir kıyafet, bir kapı. Aslında hiç de 'normal' değil. Sanırım her türlü ortamdan elimi eteğimi çekeceğim, tüm bağlantılarımı keseceğim. Artık hiçbir şeye inanmıyorum. Mercekle bakıyorum. İnsanların ve nesnelerin derisini yüzüp sırlarını açık ediyorum. Sonrasında da tabii ki hiçbir şeye inanamıyor insan.

(B, 75)

Mektuplar

Vatanım yok; bu açıdan bakınca kendi içimde kendi yuvamda sayılırım. Kendimi evimde hissediyorum. Kendimi kötü hissettiğim yer anavatanım. Yalnızca yaban elde kendimi iyi hissediyorum.

(B, 165)

Mektuplar

Hüznüme dair sanıyorum, yapacak bir şey yok. Hayatımı tamamlamış bulunmaktayım. Artık bir mucize bekleyemem. Yaşlı bir adamım şimdi ve keyif alınacak bir şeyin olmamasına alıştım.

(B, 185)

Mektuplar

Sıkıntılı zamanlardayım, karşıma çıkan zorluklar canımı sıkıyor, gücüm kalmadı, kendime karşı isyandayım, şüphelerim inançlarımdan daha güçlü, hâlim iyiye dönecek de değil.

(B, 371)

Mektuplar

Şüphenin sunduğu bir cesaret var bende. Bende olan artık yalnızca şüphe veren bir cesaret.

(B, 403)

Mektuplar

Artık bir kafir gibi yaşamak istemiyorum. Bu kadar yeter. Kafir ve zavallı: Bu kadarı fazla. Zavallı bir hâl olan kafirlik beni öldürüyor. İntihar demek bu, ham sofunun aşağılaması değil. Yazar dediğin dünyevi bir insandır. Benim seviyemde bir yazarın, en azından eski meslektaşları gibi iyi yaşama hakkı var. Olmazsa olmaz bir şey değil ama haklı bir istek.

(B, 441)

Mektuplar

Her gün aşağılanıyorum, kendime karşı açtığım savaş, türlü bedensel rahatsızlıklar olarak geri dönüyor. Sizden başka kimi arayabilirim? Bilirsiniz, Tanrı hep geç cevap verir, genelde öldükten sonra. Ölümden korkmadığım hâlde, ölmek istemiyorum.

(B, 443)

Mektuplar (Stefan Zweig'a yazdığı bir mektup)

Her şaşırtıcı olay, en küçük zorluklar, zorlamalar beni sarsa da insanlara olan saygım, insanlardan kaçtığım noktalar kadar büyük. Dünyayla iyi geçinemiyorum. Kendimden edebî anlamda, başkalarından da insanlık namına çok şey bekliyorum. Genel olarak ne kadar kötülüğün meydana gelmiş olabileceğini ve beni nasıl yegâne şüpheli yaptığını anlayamıyorum. İnkâr ve ihanet kokusu alıyorum. Sanıyorum yalnızca yazarken tanıyorum dünyayı, kalemi bir kenara koyduğumda kayboluyorum.

(B, 452)

Mektuplar

Bu yapmacık kaderde kendimi kaybetmek için her gün yazıyorum.

(B, 467)

Mektuplar

Hiç kimse benim gibi sınırlı yaşamamıştır. Hiç kimse hücre-
sinde bile, yazdığım kafelerde benim kadar yalnız olmamıştır.
Tecride ihtiyacım yok. Ama tecrit edildim. Bir daire kiralaması
gerektiğini gidin siz salyangoza söyleyin.

(B, 438)

Mektuplar

Hasta bir dünyanın sisinde bir insan durdu. Boşluğu hissetti.
Ne öne ne arkaya gidebildi. İtilmişti ve cesareti kırılmıştı. Açtı.
Hayatını düşündü; öfke ve alayla sis ortasında bir kahkaha
patlattı. Sonra yine hep aynı kişi, hep aynı yerde, alçak bir
yerden duvara tırmanıp düştü.

(4, 45)

Kranke Meschheit (tarihsiz)

Sivil hayat başkaydı, sıkıntılı ve belirsiz köşelerde tuzaklarla do-
luydu. Çaba gösterse de insan yönünü bulamıyordu, gücü boşa
gidiyordu; sırlı bir rüzgârın ha bire yıktığı iskambil kâğıtlarından
yapılmış bir evi yeniden inşa etmeye benziyordu. Hiçbir uğraş,
hiçbir azim karşılığını bulmuyordu. Tavırları çözülebilecek, istekleri
yerine getirilebilecek bir amir yoktu. Herkes amirdi; sokaktaki
herkes, amfilerdeki öğrencilerin hepsi, anneler bile, hatta ablalar da.

(4, 66)

Das Spinnennetz (Roman 1923)

Yalnızım. Kalbim yalnızca benim için atıyor. Grevdeki işçiler beni ilgilendirmiyor. Tek bir kimseyle ya da bir grup insanla hiçbir ortaklığım yok. Soğuk birisiyim. Savaşta bile kendimi bölüğe ait hissetmedim. Hepimiz aynı pisliğin içindeydik ve aynı ölümü bekliyorduk. Ama yalnızca kendi hayatımı düşünebilirdim ve kendi ölümümü. Cesetler üzerinde yürüyordum, bazen canım yanıyordu hiçbir acı hissetmediğim için.

(4, 193)

Hotel Savoy (Roman 1924)

Birçoğu yanıımızdan geçip gitti, birlikte vurulup birlikte aç kaldığımız hâlde tanımadık onları. Bu kadar fazla yüz görünce insan artık hiçbirini tanıyamıyor. Balıklar gibi birbirine benziyor herkes.

Üzücü olan, önümden geçen birisini tanımamış olmamdı, hâlbuki bir ölüm anını birlikte yaşamıştık. Hayatımızın en korku dolu anında birlikteydik ama şimdi birbirimizi tanımıyoruz. Benzer bir üzüntüyü daha önce de bir kızla karşılaştığımda hissetmişim; onunla yatmış mıydım yoksa sadece elbiselerimi mi yamalatmışım, bilmiyorum.

(4, 402)

Hotel Savoy (Roman 1924)

Bir gün daha girdi pencereden, korkunç bir gün. Bir boşluk getirdi, eşyaların asıl hâlini gösteren korku dolu bir sezgi, ölümün gölgesini uyandıran soğuk bir sezgi; ortalama bir hâlden kurtulmanın yollarını gösterdi: Ama hangi kurtuluş! Başına gelen felaket karşısında insan nasıl kaparsa gözlerini,

Bernheim da başına gelen günün karşısında öyle kapadı gözlerin; uykusuna devam etti.

(4, 663)

Rechts und Links (Roman 1929)

Yalnızlık da para gibi kalıcı olmak istiyordu sanki. Garip bir umutla tek kişilik bir oda kiraladı; sanki yalnızlığının etkisi dairenin büyüklüğüne bağlıydı. Diğer üçüne göre daha büyük görünen odada, yalnızlığın çok müstesna özelliklerine ait olduğunu tecrübe etti.

(4, 704)

Rechts und Links (Roman 1929)

Dünyadaki tüm anayollar birbirine benzer. Tüm dünyadaki vatandaşlar da birbirine... Oğullar babalarına benzer. Bunun farkına varan kişi, bir zamanlar herhangi bir değişiklik yaşamamanın anlamsızlığından şüphe etmeye başlar. Yani moda, devlet reformları ve tatlar ne kadar sık değişirse zenginlerin ev, fakirlerin baraka inşa ettiği, zenginlerin takım, fakirlerin paçavra giyindiği; fakirlerin de zenginlerin de doğduğu, yaşadığı, hasta düştüğü ve öldüğü, dua ettiği, ümitlendiği, şüphelendiği ve utandığı o eski kadim yasalar o kadar hissedilir olacak.

(4, 756)

Rechts und Links (Roman 1929)

Bazen ona öyle geliyordu ki sanki insan değil de bir evden ibaretti ve sanki bir ev ya da duvar olarak yakın çöküşünü önceden tahmin edebilecek gibiydi: Patladı ve parçalandı, ayağının altındaki zemini artık hissedemiyordu. Yalpaladı, ev dalgalandı, kahvaltı etmek için oturduğu sandalyesinde sallandı.
(6, 159)

Das falsche Gewicht (Roman 1937)

27 Ağustos 1926, saat öğleden sonra dördtü; dükkanlar dolu, mağazalar kadınlarla tıklım tıklım, moda salonlarında mankenler dönüyor, aylaklar kafelerde lak lak ediyor, fabrikalarda çarklar dönüyor, Sen Nehri kıyısında dilenciler dolanıyor, Boulogne Korusu'nda âşıklar öpüşüyor, parklarda çocuklar atlıkarıncalara biniyor. Tam bu saatte otuz iki yaşındaki genç ve dinç, on parmağında on marifet dostum Franz Tunda, dünyanın başkentinin tam ortasındaki Madeleine Meydanı'nda ne yapacağını bilmez bir hâlde dikelmış bekliyordu. İşi, aşkı, isteği ve ümidi yoktu, hırslı ve bencil değildi.

Dünyada hiç kimse, onun kadar lüzûmsuz değildi.

(4, 496)

Die Flucht ohne Ende (Roman 1927)

VIII

Gökyüzünde Soğuk Yıldızlar

Sonsuzluğu Atılmış Çapa

*Doktor gökyüzüne çevirdi yüzünü;
sakin yıldızlardan herhangi bir nasihat gelmiyordu,
etrafını saran kardan bile soğuktular.
(5, 238)*

Radetzkymarsch (Roman 1932)

Hayatın sularında artık bir alabalık gibi yüzmüyorum.

Parke taşlarıyla yükü ağırlatılmış bir dalgıç gibi denizin dibine batıyorum.

Saatlerin kum tanecikleri gibi ellerimden akıp gitmesine izin vermiyorum; bilakis gün doğumunda posta pulu toplar gibi tek tek topluyorum onları. Bir nevi zaman toplayıcısı oldum. Hayatın ciddiyetini burnumun ucundan düşürüyorum. Yürürken destek çubuğu olarak kullanıyorum bu ciddiyeti. Ölümle bir tazmin belgesi imzalamaya çalışıyorum. Kadınların ruhlarını karıştırmaktan çok, okuyorum artık. Kitapları yalnızca sevmiyorum, satın da alıyorum. Kendimi öte dünyaya hazırlıyorum ve güzelce kaynayan bir cehennem bulmayı ümit ediyorum.

(1, 182)

Konsultation

Tekrar evdeyim ve kendimi iyi hissediyorum. Hepimiz rüt-bemizi, varlığımızı, ismimizi, evimizi, değerimizi kaybettik; geçmişimizi, şimdimizi ve geleceğimizi de. Her sabah kalktığımızda, her akşam yatağımıza girdiğimizde kapımızı tekmeleyen ölümden korkuyoruz. Her birimiz ölmüşlere gıpta ediyoruz. Hepsi yeraltında rahata ermiş ve gelecek bahar tohumlarından menekşeler doğacak. Bizse çaresiz evimize döndük, ölümün utandığı cüzzamlı cinsleriz. Onay komisyonunun kararına itiraz yok. Diyor ki: “Ölüme elverişli bulunmadı.”

(6, 316)

Die Kapuzinergruft (Roman 1938)

Herkesle iyi geçinme endişesi gütmüşümdür her zaman. Sonra fark ettim ki bu marazi düşünce tarzı ve düşmanlık zarar getirebilir, özellikle de değersiz şeylere duyulan düşmanlık. Düşmanlarla dolu bir dünyayla karşılaşacak cesarettten yoksun değildim. Ama savaştan ziyade barışı tercih ediyordum, çünkü savaş bana ihanet ettiğinde gizli saklı yaşamayı seçebilirim.

[]

Erdemlerin varlığına ve muhteşem gücüne inanıyordum ama bana faydası olmadıklarını düşünüyordum. Büyük insanların asil tavırlarına ve kaba uğraşların verimsizliğine inanıyordum. Pozitif kuvvete inanıyor, negatif kuvvetten nefret ediyordum. Şeytandan nefret ediyordum. Tanrıya ise yalnızca mahcup bir hâlde var olmadığına inandığım vakitlerde inanıyordum. Ama yine de ona dua ediyordum.

(4, 1045)

Jugend (Tarih belirtilmemiş)

Ama kaybedecek vakit yoktu. Hemen her gün ayıracak zamanımızın olmadığı sıkıntılar ortaya çıkıyor: Hâlâ yaşamamıza müsaade edilen küçük mekânların keyfini çıkaracak zamanımız yok; ölümü bekleyecek zamanımız bile yok. Hatta o zamanlar bize hayat mı bahşedilecek, ölüm fermanımız mı yazılacak bilmiyorduk. O zamanlar benim ve benim gibiler için geçen her saat hayat endişesi artıyordu: İnsanın günlerce sürüklenildiği ve sonsuz bir derinlik gibi ölümün bir türlü belirmediği, hayatının kıyısından atlamak için bir yer umulan zamanlar. Öbür hayata atlamak için gereken saniyenin ne kadar süreceğini bile bilmiyoruz.

(6,263)

Die Kapuzinergruft (Roman 1938)

Tarabas yoluna düz devam etti. Ana caddeden Yahudi mezarlığına çıkan bir çimenliğe doğru döndü. Küçük ve gri duvar, yaz gecesinin maviliğinde parıldıyordu. Kapı kapalıydı. Bekçilerin ve kazıcıların kaldığı küçük kulübede ışık yanmıyordu. Tarabas sessizce duvarın üstünden atlattı. Birbirine benzeyen yüzlerce mezar taşları boyunca bir süre yürüdü; bir kibrit çıkıp okuyamadığı köşeli harfleri aydınlattı, yabancı işaretlere baktı: Uzun parmaklı ve başparmaklarından biri, sırtında kartal tüyü bulunan bir aslanı, diğeri ise altı köşeli yıldızı gösteren iki kutsayıcı el, içi okunamayan bir sürü harfle dolu iki açık harf.

(5, 618)

Tarabas (Roman 1934)

Korkmadı. Ardında adil ve uzun bir ömür bıraktığını bilen   l  ye has bir sükûnet vardı üstünde.   simsiz bir şekilde unutulup gidebilirdi ama iz bıraktı. Devrim denizinde bir damla.
(4, 818)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Bazı halkların inanışında   l  ler, şayet yabancı bir diyarda defnedilecekse mezara bir tutam yurt toprağı serpmek gibi bir gelenek var. Bazı gezginler, yola d   meden evvel çantalarına küçük bir torbayla vatan toprağı alır ki eğer yolda ölüm karşılarına çıkarsa, cansız düşen kafatasları bir zamanlar   ekil buldukları aynı   apaya ili  sin. Yaşadıkları sürece vatan hasretlerini bu torbadaki toprağa bakarak giderirler; çünkü vatan hasreti insanın kaybetmek istemediği tatlı bir hastalıktır;   zlem ve a  k gibi. Yol almak için kullandıkları ayakları, yeryüzünün bazı yerlerinde ağaçlar misali açıklanamaz ve görünmez bir şekilde k  k salmış sanki. Vatan hasretinden hasta olup ölebilirler. Gerçi hastalar, vatan toprağına ayak bastıkları anda iyileşebilir. Çünkü insanlar dola  abildikleri, hatta u  a  lar ya da balonlarla yerküreden yükseklere çıkabildikleri hâlde yine de toprağın topraktan yaratılmış   ocuklarındırlar; yerkürenin umarsız çocuğu topraktan.

(3, 168)

Die Scholle, 1930

Suya düştü, cılız bir çığlık attı, dibe battı ve fırtına onu gözlerden ırak bir yere sürükledi.     mil ötede buldular; karnı   i  , sa  larındayosunlar, a  zı yarıya açık.

Polis raporunda boğulma sebebine dair herhangi bir ibare yok.

Cesedi morgda duruyordu; kadavra kılığı vardı, şişmiş kadv-
raları da kullanmaya başladılar ve cesedi anatomiye taşındı.
Hiç kimse bilmiyordu, aslında gökyüzüne tırmanmak istiyordu
ama suya düşmüştü. Mor ve altın rengi bulutlardan yapılma
merdivenlerde ayağı tökezlemişti.

(4, 387)

Der blinde Spiegel (1925)

İnsanlara inanmıyorum artık. Tanrı'ya zaten inanmıyorum.
Ama hissediyorum Tanrı'yı, hissetmeye başlıyorum.

(5, 810)

Die Hundert Tage (1936)

İnançlı bir Katolik olan benim için şahsen Yahudilik, Hasidim
Rabbî için olanla aynı: Yeryüzünde "Yahudilere" olup bitenlerin
çok üstünde, uzağında metafizik bir mesele.

(B, 275)

Mektuplar

Radziwilowlu Jossel Roth'un, yani benim tüm koca Alman
geçmişimle, Almanya'yı savunuyor olmam gayet açık. Yahudi
oluşum bana sarı bıyıklarım gibi rastlantısal bir özellikten başka
bir şeymiş gibi gelmedi hiç (siyah da olabilirlerdi mesela).
Yahudiliğimden ne gurur duydum ne de acı çektim. Almanca
düşünüyor ve yazıyor olmaktan ötürü de acı çekmiyorum;
acısını çektiğim şey, Avrupa'nın ortasındaki kırk milyon insanın
barbar oluşu. Bu acıyı yaklaşık olarak yirmi milyon Almanla
paylaşıyorum. Alman ve Roma intizamındaki Katolik bir

krallığa inanıyorum ve sıkı hatta militan bir Katolik olmaya meylim var. “İnsanlığa” inanmıyorum, hiç de inanmadım; bilakis Tanrı’ya inandım, yarattığı bir parça boktan ibaret olan insanlara merhameti olmayan bir Tanrı’ya inandım. Ama yine de Tanrı’nın merhametini umuyorum. *Filistin* de *insanlık* da benim için tiksindirici şeyler. Benim için önemli olan Tanrı ve yeryüzündeki sınırları içinde saçma sapan görevlerimi yerine getirebileceğim Alman-Katolik Krallığı. Zayıf kuvvetim ve Habsburgların inayetiyle bunu inşa etmeye çalışacağım.

(B, 417)

Mektuplar

Hristiyan inanışından başka bir şey görmüyorum (edebiyat da görmüyorum), bu dünyaya ve ona etkide bulunabileceğimize inanmıyorum. Tanrı dilerse gönderir bir süpürge, dilemezse patlamaz top bile.

(B, 423)

Mektuplar

Gerçek bir nefrete sahip olsam daha temiz kalırdım, biliyorum. Ama öfkeliyim. Hiçbir insandan nefret etmiyorum. Öfkeden, araçlarından ve zayıflıklarından nefret ediyorum.

(B, 510)

Mektuplar

Şeytandan nefret ediyordum. Tanrı’ya ise, var olmadığından emin olduğum zamanlarda mahcup bir hâlde inanıyordum; ama yine de ona dua ediyordum. İki yıl boyunca, ondördüm-

den onaltıma kadar ateisttim. Yukarıda gökyüzü görüyor ve bu gökyüzünün mavi havadan oluştuğunu biliyordum. Ama Tanrı'nın yok olmayıp yalnızca gökyüzünden başka bir yere taşındığını fark etmemiştim; nereye gittiğini bilmiyordum ama muhtemelen yakınlarımda bir yere gelmişti. Dünyayı yöneten birinin olmadığı gayet açıktı bana göre. Ama birilerinin yolumuzu gözetlediğini hissediyordum. Sık sık dua ediyordum ama ibadetlerim kısaydı.

(Notizenbuch, 1919)

“Anlamıyorum,” dedim. “Savaşın bizi darmadağın ettiğini düşünüyorum. İtiraf edelim, adaletsizliğe geri döndük. Ne kadar insanın öldüğünü biliyoruz ama kendimizi aptal yerine koyuyoruz çünkü şans eseri hayatta kaldık. Bu sokaklar ve ofisler, vergiler ve postalar, dans ve tiyatro, hastalıklar ve babaevleri; hepsi ama hepsi o kadar boş geliyor ki. Hayatta olduğumuzun kanıtı olarak belki de yalnızca iki şeyi sunabiliriz: İtaat ediyoruz ya da emir veriyoruz. Ama emir vermekten ziyade itaat etmeyi seviyoruz. Bir tür toplumsal oyun gibi algılıyoruz itaati. Şayet ölümle kutsanmış olsaydık, ölümler için yapılan askerî merasimlerin bizim için oyundan başka bir anlamı olmayacaktı. Tren istasyonlarında vakit geçsin diye domino taşlarıyla oynayan ciddi adamlar gibiydik biz de. O an bizi ilgilendiriyordu çünkü dikkatimizi çekmişti. Şimdi ise düşünüyorum da bu dünya, yalnızca ölenlere iyi davranan bu askerî dünya, gayet temiz düzenlenmiş rahat bir dünyaydı. Bize bir hayat sunuyordu; planlar, umutlar, düşünceler ve yıkımlardan oluşan, zahmet veren bir hayat. Askeriyede ise umut, plan ya da düşünce yoktur. Tam iki buçukta içtimaya kalkman gerekir. Albayın nasıl görüldüğünü gayet iyi bilirsin; ne söyleyeceğini, ne

emredeceğini, seni neyle cezalandıracağını. Nöbet düzeniyle ilgili bir şey bu. Albaya top isabet etmişse binbaşı ordadır. O da yoksa yüzbaşı. Hiç kimse kalmadıysa kendi kendine emir verir, durum neyi gerektiriyorsa onu yaparsın.

Ne mükemmel tasarlanmış bu dünya. Şüpheye yer yok, cezalet, vicdan ya da endişe yok. Ekmek yoksa açlık çekersin. Günlük yirmi beş sigaran var. Sabahın altısında marş marş. Dört buçukta uyandırılırsın. Beşte sütsüz kahven hazır.”

(4, 548)

Zipper und sein Vater

Herkes onun, ölümü çağırıyor olduğunu düşünüyordu. Ölüm üzerlerinde salınıyor ama hiçbiri ölüme hiçbir şekilde güvenmiyordu. Barış varken doğmuşlardı, barış varken büyümüşlerdi ve çeşitli tatbikatlar sonrasında subay olmuşlardı. Hiçbiri, birkaç yıl sonra ölümle karşılaşmak zorunda kalacaklarını bilmiyordu. Hiçbiri, savaşı öğütmeye başlayan devasa değirmenin büyük taşından çıkacak sesi duyacak keskin kulaklara sahip değildi. Kışa has beyaz bir huzur hakimdi garnizona. Kulübelerin çatısında ise kara ve kırmızı ölüm kanat çırpıyordu.

(5, 223)

Radetzkymarsch (Roman 1932)

İnsanlar unuttur. Korkuyu ve endişeyi unuturlar; yaşamak isterler, her şeye alışır, yaşamak isterler! Çok basit! Muhteşem olan şeyleri de unuturlar, olağanüstü şeyleri de sıradan şeyleri unuttukları kadar hızlı unuturlar! Görüyor musunuz efendim! Her hayatın son noktasında ölüm bekliyor. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama hangimiz düşünüyoruz?

(5, 628)

Tarabas (Roman 1934)

Doğuştan inançlı biri olmadım; Tanrı ve cennet gibi konularda kafa patlatmadım. Ama şimdi cehenneme dair bazı fikirler edinmeye başlıyorum ve benzer şekilde, nasıl ki insan bir yangında itfaiye geldikten sonra bağırmaya başlarsa ben de gagesiz, alâkasız ama bir o kadar da içten dualarımı dünyanın tanınmayan efendilerine göndermeye başlıyorum. Belli ki pek işime yaramıyor, çünkü çok az sınav atlattım. Bende düzen çok farklı işliyor.

(6, 60)

Beichte eines Mörders (Roman 1936)

Duyuru: “Yeryüzünde barış” hiçbir şekilde herhangi bir teolojik tefsire ihtiyaç duyan bir kavram değil benim için; yalnızca tüm zamanların sonunda ulaşacağımız Hristiyan krallığına atıfta bulunan bir söylemdir. İnançlı birisi olarak pek tabii bildiğim üzere Tanrı’nın merhameti olmaksızın yeryüzünde barış mümkün değil; tıpkı: Dâhil olanlara bir şey sağlamayan savaşın bir tür lanet olması gibi yeryüzünde barışın, yanı başındakileri sevmekten başka bir şey demek olmadığını beyan etmek istiyorum. Bu da şüphesiz barışa götürecek ilahî bir fırsat,

diğerkâmlığın ilk adımları. Savaş isteyen ya da savaşı kaçınılmaz gören kişinin Hristiyan olması mümkün değil. Hristiyanlar için geçerli tek bir beyanat var: Yeryüzünde barış! Yalnızca bir kehanet olarak değil; *barış temenni etmek, yeryüzünde sağlam bir barış tesis etmek için şart olan bir emir.*

(3, 473)

Friede auf Erden, 1932

Belki de yeni insanlara ve yeni dünyaya herhangi bir sembol kalmayacak. Gücü çeken belki de yalnızca gücün eski işaretleridir. Ama yine, yeni fatihin hep omuzlarına attığı yırtık pırtık o kızıl manto, gücün temsili olan göndere çekilen farklı renkler, orduları zafere götüren, her seferinde farklı tonlarda çalınan hücum borusu. *Ordular, zafer, bayraklar, kızıl manto*, sonunda yine yalnızca şeytanın icadı olan bu şeyler suçlu bulunur... Çünkü bizimle alay eden odur. Size bugün güç deneyen şeyi verir ve yarın geri alır. Zamanın çarkları güç üstüne güç bina ederek döner. Eksik kalan şey ahlâkî bir arzu. Bunu bahşeden ruh eksik, yansımaları bir nebze sonsuzluğa eviren tanrının nefesi eksik.

| |

Galebe çalan güçlerin ortaya koydukları ve bazı sembolleri kullanmaları sıkıntı yaratıyor. Ruhlar yeninden uyansın diye dünyadan siliyoruz onları! Kendimizi şiddetin panzerinden azad ediyoruz, kendimizi güçlü kılmaktan vazgeçiyoruz! Bu harikalara lâyık olmak için uzun süredir kefarette bulunuyoruz. Ama hâlâ hak etmiş değiliz.

(1, 278 vd.)

Die Auferstehung des Geistes

IX

Yolsuz Yolcu

...devam ediyor...

*Herhangi bir amacı olmayan kuvvetli bir hırsım var,
yolu olmayan bir yolcuyum.
Yazarın not defterinden, 1919*

Bazen bana öyle geliyor ki küçük bir gemiyle açılmışız; iyi ve kötü insanlar, saygın ve sıradan insanlar hep birlikteyiz. Ve yolun bir sonu yok.

(4, 876)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Bize gösterilen seraplara ulaşmaya çalıştığımız bir sürgünü andırıyor yolculuğumuz; aslında var olmayan saraylar ve evlerde kendimize daireler tutuyoruz, var olmayan kaynaklardan susuzluğumuzu gideriyoruz, var olmayan palmyelerin altında gölgeleniyoruz, var olmayan hurmaların tadına bakıyoruz. Susuzluğumuzun dindiğini sanıyoruz ama hâlâ susuz; karnımızı doyurduk sanıyoruz ama hâlâ açız; bir barınak var sanıyoruz ama yok. Tokluk dediğimiz şey aslında açlık ve susuzluğumuzdan ibaret bir şey, vatan dediğimiz şey aslında bir çatısızlıktan ibaret, sezgi dediğimiz şeylerin hepsi yalanlardan

ibaret. Zengin pınarlardan içtiğimizi sanıyoruz ama bizzat susamış kupkuru çeşmeler bunlar.

(3, 570)

Der Antichrist

İnsanları iki gruba ayırmaya alışığım: Birinci grupta bekleme salonunun bir anlam ifade ettiği insanlar var; ikincide ise beklediği ve bekletildiği hâlde bekleme salonlarıyla herhangi bir ilişkisi olmayan insanlar. Sonra fark ettim ki bizler, yani bekleyen insanlar, beklemek zorunda olmayan insanlardan sayıca oldukça fazlayız. Bekleme salonlarında kendime bir felsefe kurdum. Sokak ve ev arası bir yer değil buralar; çatısızlık ve vatan, terk edilmişlik ve firar arası bir şey de değil. Varlık ve fakirlik arasında bir yerdedir bekleme salonları; bu ikisini birleştirmek değil de ayırmaktır amacı. Fakirlerin evine hemen ulaşılır; sokak ve onlar arasında sabit bir ilişki vardır. Ama zenginlerle sokak arasında bekleme salonu vardır.

Ümitlerimin mesken tuttuğu dış dünyaya açılan kapı ile bekleme salonu arasında yaşıyorum ben.

(2, 37)

Das Wartezimmer, Politische Lyrik

Dengeli bir edebî karakterim yok. Kendim de dengeli biri değilim ki. On sekizimden beri özel bir dairede yaşamadım hiç; çok çok arkadaşlarımda misafirken özel dairelerde kalmışımdır. Üç bavul eşyadan başka sahip olduğum bir şey yok. Bu durum bana hiç de garip gelmiyor. Bana garip ve biraz da 'romantik' gelen resimlerle ve ıvrır zıvırla dolu bir ev.

(B, 145)

Mektuplar

Yeniden keşfedilmiş bir vatana adım atar gibi odama girdim.

(4, 190)

Hotel Savoy

Yaşamaya başlamadan önce tüm dünya anlaşılır geliyordu bana. Yaşamaya başladığımdan beri anlaşılır olan dünya harap oldu. [...]

İyi gözlemci her zaman en hüzünlü muhabirdir. Değişen her şeyi açık ama kaskatı gözlerle kavrar. Kendi içinden gelen sese kulak vermez. Ama vermeli. En azından böylece kendi sesiyle haber yapmış olurdu. Çevresindeki bir saniyelik sesi bile kaydeder. Ama kulak misafiri olmayı bıraktığı anda sesin değişip değişmediğini kim bilebilir. Sonra da gördüğü dünyanın, şimdikinden farklı olduğunu yazar durur.

(2, 451 vd.)

Ein Kino im Hafen

Diğerlerinden sonra bir vatan daha kaybediyoruz, dedim kendi kendime. Yolun tozu içinde bir yerde oturuyorum. Ayaklarım yaralı, kalbim yorgun, gözlerim kupkuru. Sefalet yanı başımda çömelmiş, giderek büyüyor; acılar başımda dikeliyor, geçen dakikalar daha güçlü; korkularına çarpıyorlar ve artık korkamıyorum bile. İşte bu da perişanlığın ta kendisi.

(3, 814)

Rast engesichts der Zerstörung, 1938

Kalbim ağır ama çantam hafif. Çantam kalbim kadar ağır olsaydı, kalbim çantam kadar hafif olacaktı.

(B, 31)

Mektuplar

Önceden en azından bir kahramandım. Tutsakların kisvesine bürünmüştüm ama esasen kayserin ceketi ve onur kıyafetiydi giyindiğim. Bunu şimdi çıkarmam gerek. Bana kalan beş yılımı geçirdiğim hücremin numarasının kayıtlı olduğu pasaport yalnızca. Beni kahraman yapan şey bu değil. Bana yüksek standartlar veren şey bu değil. Karmaşık idealizmimle de alakası yok. Bir kez olsun vatanıma ihanet etmedim. Bazen polis üzerinden bazen belediye üzerinden her türlü vatan algımı doğrulamıştım ama bizzat vatan değil de daha çok bir kağıt ve mührün verdiği bir tanımdı aldığım: Vatandaşlık.

Pasaport, benim ben olduğumun kanıtı değildi. Benim herhangi bir ben olduğumu gösteriyordu sadece, bir vatandaş olduğumu. Devletim, pasaportumun üzerindeki bir yazıyla, ilgili kurumların giriş çıkışlarıma müsaade etmesini salık veriyordu. Ama yaşanan tam tersiydi. Sınır kontrollerindeki

memurlar, kendilerinden rica edilenin tam tersini yapıyordu. Devletimin dürüstlüğünden şüphe duyuyorum. Devletin yaptığı her rica, gizli bir tuzak ya da bir hile hurdadan ibretti. Üç gün boyunca vize için beni kapısında bekleten devletin benim iyiliğimi istediğini nasıl düşünebilirim. Baş başa verip fısıldaşıyorlar: Devlet ve sınır polisi. Beni yok etmek istiyorlar. Pasaport da Uriya'nın mektubu.¹

Haklı olarak beni yok etmeye kalkışanlara karşı geliyorum. Geçmişimi yeniden gözden geçirmek istiyorum. Fizyonomim tamamıyla bana ait. Tanrının lütfuydu bu bana. Nasıl oluyor da tanrının sureti kauçuk bir tapınakla berbat ediliyor? Tanrının gücüne gitmez mi?

(1, 147)

Die Kugel am Bein

Avrupa'nın bazı kültür şehirlerinde hayvanları koruma dernekleri, güneydeki ülkelere uçak kuryeleri gönderiyor. Sonbaharda bulundukları yerleri terk eden göçmen kuşları topluyorlar, kafeslerde tıka basa da olsa çoğaltılacakları İtalya'ya getiriyorlar. Kendi türümüzü, vizesi ve pasaportu olmaksızın arzu ettikleri ülkeye götürecek olan insanları koruma derneği nerede var? Araştırılmamış bir doğa yasasıyla toplanan beş bin kırlangıç, elli bin insandan daha mı değerli? Kırlangıcın pasaporta, vizeye, bilete ihtiyacı yok; bir insanın bu üç şeyden herhangi bir tanesi eksik olduğu takdirde yolundan alıkonulması pekâlâ mümkün. İnsanlar, insanlardan daha çok kırlangıçlara mı yakınlaştı? Hayvan avcıları ceza alırken insan avcıları ödüllendiriliyor.

¹ Uriya: Kral Davud'un ordusunda savaşan Hititli bir asker. Davud, talihsiz bir olay sonrasında Uriya'ya verdiği mektupla onu savaşta en ileri cepheye gönderdiğini emrediyordu. -çn.

Göçmen kırlangıçlar, hiç ihtiyaçları olmadığı hâlde kuzeyden güneye, güneyden kuzeye uçaklarla taşınıyor. Hayvanları koruma derneklerinin toplumun her kesiminde milletler cemiyetinden daha popüler olması hiç de şaşırtıcı değil.

(2, 896)

Vorrede zur geplanten Neuaufgabe, Juden auf Wanderschaft

İstasyonda birbirlerine veda ettiler. Sürgün sınırda başlıyor. Biletlerini gösterdikleri anda göz açıp kapayıncaya kadar bir şiddet bindi tepelerine. Anavatanları üzerlerine yürüyordu. Devletle, devletteki siyasi durumla ya da ırklarıyla hiç alakası olmayan tanımsız bir koku vardı üstlerinde. Çocukluklarıyla karışık binlerce ses vuruyordu kulaklarına. Vatan dedikleri şey, geri dönenleri diğerlerinin aksi istikametteki güvenli bir yola sevk ediyordu; bu yolda ne bir ideal ne bir fikir ne bir istek ne de özel bir anı vardı. Aralarında daha sağlıklı olan Gustav, vatanlarını neden terk ettiklerini ve neden şimdi geri döndüklerini unutmuştu. Anılar, gürültüler ve kokulara karşı mücadele veriyordu.

(4, 732)

Rechts und Links (Roman 1929)

Fakir ve yalnız olan hangi yoldan gitsin! Adı ve belgesi olmayan hangi yoldan! Hepsi aynı evden geliyor aslında. Hepsi duvarda birbirine kenetlenmiş tuğlalar gibi. Kendi sonlarının, başka insanların da sonu olduğunun farkındalar. Sokaklar sakin ve huzurlu güneş ışıkları parlıyor. Pencere kapalı. Jaluziler kapalı. Mutluluk ve sevgi, sarı ve yeşil perdelerin ardında yaşıyor.

(4, 790)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Bu zamanlarda anlamı olan tek bir kelime var: Firar!

Firar edilebilirdi. Zaten sanki yıllardır kendi hayatından vazgeçmiş ve yaban ellerde yaşıyor gibiydi. Haksız yere terk etmek zorunda kaldığı evi sanki bir yerlerde onu bekliyordu. Firar, kurşun rengi gökyüzüne kaçış, ekmeksiz masa. Bu fikir hâlâ kırmızı bir balon gibi havada asılı. Hayat kısa. Altmış özgür yıl, Sibirya'daki on yıldan daha kısa.

(4, 836)

Der stumme Prophet (Roman 1929)

Diğer şehirler daha büyük ve daha zengin olacaklar ya da haklarında ölüm kararı gelince yavaş yavaş ölecekler, ölüm onları yüzlerce, binlerce yıl boyunca sıkıştırarak. Ama ölüm, bizim küçük şehirlerimizi büyük keskin tırpanıyla birden bire kökünden koparıp atıyor.

Hiçbir yerde doğmadım, evimin olduğu bir yer yok. Bu korkunç bir durum bizzat bana bile bir rüyadan ibaretmişim gibi geliyor; hedefim yok, başlangıç ve son yok. Benim halkımın hepsi böyle. Kocaman dünyada dağılmış vaziyette yaşıyorlar; zayıf kökleriyle yabancı diyarlardaki toprak anaya tutunuyorlar; babalarının nerede doğduğunu bilmeyen çocuklara, büyükbabalarının masal kahramanı olduklarını anlatıyorlar.

(4, 1037)

Heute früh kam ein Brief (tarihsiz)

Bir mesken tutmuş olan kişi de hayatı boyunca sürgündedir aslında. Bu topraklar, bize su ve hava gibi özgürlük hissi verir. Göç ederken kuşlar bile uçmak istemiyor burada. Ama insanoğlu cennetteymiş gibi toprağı sürüyor, neşeleniyor; toprağın bir kuşu gibi amaçsız.

(2, 603)

Auf der Wolga bis Astrachan, Reise in Rußland

Ölen kahramanın ardından şu mezar taşı, unutulmuş bir şöhet ve duvardaki tabloda başka bir şey kalmadı. Köylü, ilkbahar günlerinde tarlada ayak izlerini bırakır da ektiğı buğdayın başakları, yaz gelince bu izleri kapatır.

(5, 155) Radetzkymarsch (Roman 1932)

X

Yazarın Kronolojisi

Bir Otel Vatandaşı

*Köylü, ilkbahar günlerinde tarlada ayak izlerini bırakır da
ektiği buğdayın başakları, yaz gelince bu izleri kapatır.*
(5, 155)

Radetzkmarsch (Roman 1932)

1894

2 Eylül. O zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde bulunan, yüzde yetmiş oranında Yahudi nüfusuna sahip Brody'de, Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Moses Joseph ismiyle dünyaya geldi. Annesi Maria, babası Nachum. Bir buçuk yıllık evliliğin tohumu olan Joseph henüz doğmadan, tahıl tüccarı baba çıktığı iş gezisinden sonra Brody'ye hiç dönmedi.

1901

Brody'de bir Yahudi ilkokulu olan Baron-Hirsch-Schule'ye başladı. Eğitim dili Almancaydı fakat İbranice ve Lehce de öğretiliyordu.

1905

Yine Brody'de Kronprinz Rudolf-Gymnasium'a (ortaokul ve lise) girdi.

1913

Mayıs ayında başarılı bir şekilde liseden mezun oldu. Lemberg (Lviv) Üniversitesi'ne kayıt oldu. Dayısı Siegmund Gröbel'in yanında kalıyordu. Lemberg Üniversitesi'nde çok çekişmeli bir atmosfer vardı. Leh ve Ruthen öğrencilerin arasındaki çekişmenin yanı sıra Hasidimler ve Haskala Yahudileri arasında da ciddi münakaşalar yaşanıyordu. Eğitim dili Lehceydi ve Roht'un Lehcesi iyi olmadığı için sonbaharda Viyana'da gitti.

1914

Yaz döneminde Viyana Üniversitesi'ne girdi. Felsefe, Dil ve Edebiyat bölümlerine kaydoldu. Yahudi bölgesi olarak bilinen Leopoldstadt'ta (2. Bölge) bir küçük bir daire tuttu. Daha sonra annesiyle birlikte 20. Bölge'deki Wallenstein Caddesi 14 numaradaki daireye taşındı. Roth'un herhangi bir geliri yoktu. Geçimlerini annesinin aldığı düşük miktardaki sığınma yardımıyla sağlıyorlardı.

1915

Jozef Wittlin sayesinde ilk yayımlanan şiiri "Welträtsel" ("Dünya Bilmecesi") oldu. Profesörlerinden Walther Brecht ile sıkı ilişkiler geliştirdi.

1916

Eserlerinde sıklıkla bahsettiği Kayser I. Franz Joseph, 21 Kasım'da öldü.

1917

Viyana ve Prag gazetelerinde köşe yazıları ve şiirleri yayımlanmaya başladı. Galiçya'da askerlik hizmetini yerine getirdi.

1918

Tekrar Viyana'ya döndü. Memleketi Brody'ye seyahat etti.

1919

Brody'den firar etti. Mart sonlarında tekrar Viyana'ya gitti. Yeni kurulmuş 'Der Neue Tag' isimli günlük Viyana gazetesinde 20 Nisan'da köşe yazılarına başladı ve ayrılana dek bu gazete için 1000'in üzerinde yazı kaleme aldı.

1920

1 Haziran'da Berlin'e taşındı. Berlin'deki çeşitli dergi ve gazetelerde görev yaptı.

1922

Viyana'da Friederike Reichler ile evlendi. Friederike'nin alışkan olduğu yaşam tarzı Roth'un yollarda geçecek olan hayatına pek uymuyor gibiydi. Haziran ayında *Vorwärts*'te (İleri) çalışmaya başladı.

1923

21 Ocak'ta *Frankfurter Zeitung*, Frankfurt Gazetesi'nde yazı dizisine başladı. Şubat ayında *Prager Blatt*, Prag Gazetesi'nde çalışmaya başladı. Yaz sonunda ilk kez Prag'a gitti. *Das Spinnennetz* (Örümcek Ağı) romanı, Viyana'daki *Arbeiterzeitung*, İşçi Gazetesi'nde yayınlanmaya başladı.

1924

Lachen links dergisinde köşe yazısı ve şiirleri yayımlandı. *Hotel Savoy* isimli romanı yine *Vorwärts*'te dizi hâlinde yayınlanmaya başladı. *Die Rebellion* (İsyan) isimli romanı yayımlandı.

1925

Frankfurter Zeitung'un yazı dizisi sorumlusu olarak Paris'e gitti. Benno Reifenberg'le arkadaşlık kurdu. *Im mittäglichen Frankreich* (Öğle vakti Fransa) ismiyle bir yazı dizisine başladı. *Die weißen Städte* (Beyaz Şehirler)'i yazdı ama vefatından sonra yayımlandı. *April, Die Geschichte einer Liebe* (Nisan, Bir Aşkın Hikâyesi) ve *Der blinde Spiegel, Ein kleiner Roman* (Kör Ayna, Küçük bir Roman) eserleri yayınlandı.

1926

Paris'teki mevkisini kaybetti, yerine Friedrich Sieburg geçti. Ağustos ve Aralık ayları arasında Frankfurter Zeitung muhabiri olarak Sovyet ülkelerini dolaştı. *Reise in Rußland* (Rusya Seyahati) serisini kaleme aldı.

1927

Röportaj gezileri. *Frankfurter Zeitung*'da *Reise nach Albanien* (Arnavutluk Seyahati) ve *Briefe aus Deutschland* (Almanya'dan Mektuplar), *Juden auf Wanderschaft* (Sürgündeki Yahudiler) ve *Die Flucht ohne Ende* (Sonsuz Kaçış) yayımlandı.

1928

Eşi Friederike ağır bir hastalık geçiriyordu. Hasidim hahamlarına danışıldı; haham, Friederike'nin 'dibbuk' denilen belaya düşer olduğunu söyledi –yani bedeni kötü bir ruhun esiri olmuştu. Roth'a göre bu kötü ruh, kıskançlıktı. Daha sonra hastalığına şizofreni teşhisi kondu ve öldüğü 1940 senesine kadar sanatoryumda kaldı. Stefan Zweig'la tanıştı, arkadaş oldu. Sık sık mektuplaştılar. Çeşitli vesilelerle seyahatlerine devam etti. Yine Frankfurter'de *Briefe aus Polen* (Polonya'dan Mektuplar) ve *Das vierte Italien* (Dördüncü İtalya) yayımlandı.

1929

Münchener Neuesten Nachrichten (Yeni Münih Haberleri)'nde çalışmaya başladı. Sevgilileri Sibyl Rares ve Andrea Manga Bell ile tanıştı. Yahudi bir tiyatrocı olan Sibyl ile ilişkisi uzun sürmedi. Ullstein Yayınları'nda editör olarak çalışan Andrea'nın eski talihsiz evliliğinden iki çocuğu vardı. 1938 yılına kadar birlikte oldular. *Rechts und Links* (Sağ ve Sol) isimli romanı yayımlandı. *Der stumme Prophet* (Sağır Peygamber) romanı yayımlandı.

1930

Hiob. Roman eines einfachen Mannes (Eyüp. Sıradan bir Adamın Romanı) yayımlandı.

1931

Belli bir süre Fransa'nın Antibes şehrinde yaşadı. Eyüp'un İngilizce tercümesi Amerika'da basıldı. *Radetzkymarsch* Frankfurter'de yayımlanmaya başladı.

1933

Paris'e gitti. Artık sürgün hayatı başlıyordu, çünkü Hitler Üçüncü Krallık'ı ilan etmişti. *Stationschef Fallmerayer* (İstasyon Şefi Fallmerayer) yayımlandı.

1934

Güney Fransa'da kaldı. *Tarabas, ein Gast auf dieser Erde* (Tarabas, Bu Topraklarda bir Misafir) yayımlandı. Eserlerinden birkaçının Fransızcaya tercümesi yapıldı.

1935

Triumph der Schönheit (Güzelliğin Zaferi) Paris'te basıldı. Haziran ayında yeniden Paris'e gitti. Avusturya'da göçmenlerin hazırlamış olduğu *Der christliche Ständestaat* isimli gazetede çalıştı. *Die Hundert Tage* (Yüz Gün) basıldı.

1936

Mart'tan Haziran'a kadar Amsterdam'da kaldı, Haziran'dan sonra Belçika, Ostende'ye gitti. Yıl sonunda da tekrar Paris'e. *Beichte eines Mörders (Bir Katilin İtirafı)* yayımlandı.

1937

Polonya'daki P.E.N. Kulübünün daveti üzerine Polonya'ya gitti. Bir süre Viyana'da kaldı. Paris'e geçti. Çok sık seyahat ediyordu ama Paris'le teması olduğu on altı yıl boyunca kaldığı, baba evim dediği *Hotel Foyot* yıkılınca *Hotel de la Poste*'a geçmek zorunda kaldı. Bu otelden sonra da başka bir otele. *Das falsche Gewicht (Hileli Tartı)* basıldı.

1938

Viyana'da son kez gitti. Sonbahar sonunda tekrar Amsterdam'a gitti. Viyana'ya ayak bastığı günden beri sürekli artan sigara ve alkol tüketiminden dolayı sağlık durumu artık iyi bozulmuştu.

1939

Devrimci siyasî yazar Ernst Toller'in Amerika'da intihar ettiği haberiyle Roth iyice yıkıldı. 27 Mayıs günü Necker Hastanesi'nde öldü. Paris'in güney doğusundaki Thiais mezarlığına defnedildi.

HAYAT BİR BEKLEME SALONU

JOSEPH ROTH

"Bize gösterilen seraplara ulaşmaya çalıştığımız bir sürgünü andırıyor yolculuğumuz; aslında var olmayan saraylar ve evlerde kendimize daireler tutuyoruz, var olmayan kaynaklardan susuzluğumuzu gideriyoruz, var olmayan palmiyelerin altında gölgeleniyoruz, var olmayan hurmaların tadına bakıyoruz. Susuzluğumuzun dindiğini sanıyoruz ama hâlâ sususuz; karnımızı doyurduk sanıyoruz ama hâlâ açız; bir barınak var sanıyoruz ama yok. Tokluk dediğimiz şey aslında açlık ve susuzluğumuzdan ibaret bir şey, vatan dediğimiz şey aslında bir çatışmazlıktan ibaret, sezgi dediğimiz şeylerin hepsi yalanlardan ibaret. Zengin pınarlardan içtiğimizi sanıyoruz ama bizzat susamış kupkuru çesmeler bunlar."

Joseph ROTH

deneme: on dört
www.dedaluskitap.com

İllüstrasyon : Seyhan Günay Kaya